

Kungl. Utrikesdepartementet.

Avd:

Grupp:

Mål: 23

Grasshorn - Kusto al.

Thomson

Skadad 17.4 - 19.4.1953

Skadad 17.4 - 19.4.1953

Skadad 17.4 - 19.4.1953

Strängt förtrolig.

8.3

P.M.

angående Henry Thomsen.

Henry Thomsen anställdes den 18 oktober 1944 å dåvarande beskickningens i Bukarest B-avdelning med uppdrag att närmast handlägga sovjetryska ärenden. (Beskickningen var vid ifrågavarande tidpunkt skyddsmakt bl.a. för Sovjetunionen).

Uppgifterna angående Thomsens nationalitet äro något svävande. I bilag n till beskickningens i Budapest skrivelse (B 99 14.10.44) angående organisationen av beskickningens B-avdelning, förbereddes de sovjetryska ärendena "av en till beskickningen knuten sovjetrisk medborgare, herr Thomsen".

Enligt ett handbrev den 7 december 1944 från Berg till dåvarande sekreteraren Kock på departementets B-avdelning heter det om nämnde Thomsen: "Die sovjetrussische Abteilung steht unter Leitung des gebürtigen Russen Herrn Henry Thomsen, der den Sovjetrussen Herrn Zsukovsky zur Hilfe für schriftliche Arbeiten hat". Den distinktion som där gjorts mellan den sovjetfödde Thomsen och den sovjetryske Zsukovsky synes tyda på att Berg vid denna tidpunkt ej var helt övertygad om Thomsens ryska medborgarskap.

Verken Berg (hbr till Österlind 12.3.51) eller undertecknad har någonsin hört talas om att Thomsen skulle varit norsk medborgare. Hade han varit det skulle det säkert vid något tillfälle ha framkommit under hans tjänstgöring på B-avdelningen.

Redigert Jag kan idag icke erinra mig om ^{en under min} ~~en~~ beskickning-
en bedömde att Thomsen var sovjetrisk medborgare eller en-

dast hade ryskt påbrå av något slag. Jag tror att jag någon gång hört att Thomsen skulle varit av baltiskt ursprung, vilket ju alltså icke hindrar att han sedermera förvärvat sovjettryckt medborgarskap.

Jag erinrar mig i övrigt beträffande Thomsen att både Berg och jag ansåge att Thomsen hade ett ganska dunkelt förflutet. Vi kunde aldrig riktigt bedöma om T. var en tillförlitlig person och han skulle nog under normala förhållanden aldrig ha anställts på B-avdelningen. Då beskickningen emellertid hade starkt behov av en rysktalande person anställdes han efter en viss tvekan. Det bör kanske erinras om, att på beskickningen olika avdelningar - såväl på B-avdelningen som Wallenberg-avdelningen - men undan för undan blev tvungen att anställa ett stort antal personer av ungersk eller annan utländsk härkomst och beträffande vilkas tillförlitlighet man icke hade några större garantier.

Stockholm den 9 januari 1952.

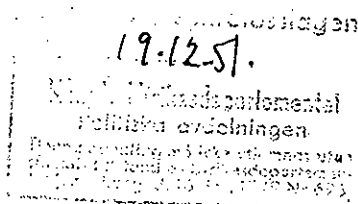
P. A.

Stockholm den 19 december 1951.
Personligt och strängt förtroligt.
bil.

Stockholm den 19 december 1951.
Överlämnas för kännedom till Kom-
missarie Danielsson, Stockholm.
Enligt uppdrag:

(Stig Engfeldt.)
Förste Sekreterare.

Broder,

./1.

./2.

Såsom Du sett i Stockholms-pressen de senaste dagarna, har man kommit en italiensk diplomat på spåren, som uppger sig ha suttit i en cell intill Raoul Wallenbergs i ett fängelse i Moskva. Publiciteten började med en här i urklipp närheten artikel i "Veckojournalen" i lördags den 15 december av den i Wallenberg-saken kände författaren Rudolph Philipp. I måndags återgav "Dagens Nyheter" under stor förstasiderubrik en intervju, som tidningens Rom-korrespondent haft med den italienska diplomaten, vars namn också offentliggjordes; Phil hade nämligen uteslutit detta och vissa ortsangivelser.

Artikeln i "Veckojournalen" kom som en chock för oss, enär kabinettssekreteraren bara några dagar dessförinnan under omständigheter, som omgivits med den största sekretess, kommit överens med Philipp och Wallenberg-aktionen om samarbete för utrönande av dessa nya, i sanning märkliga och viktiga uppgifter. Detta för Din allmänna orientering.

I samband med efterforskningarna av Wallenberg intressera vi oss givetvis även för vad som kan ha hänt andra till vår Budapest-beskickning anknutna personer av icke svensk nationalitet. Genom en tillfällighet har just i dagarna vår uppmärksamhet kommit att riktas på vissa uppgifter, som en samtidigt med den ovannämnda italienska källan återvändande italienare, Franco Trandafilo, efter återkomsten från fångenskapen i Ryssland lämnat till norska legationen i Rom om en möjligen norsk medborgare vid namn Harry Tomsen, med vilken

Ambassadören Ahlborn,
Oslo.

Trandafilo skulle ha suttit i samma cell i Butyrkafängelset i Moskva från den 1 april till utgången av maj 1950.

Norska ambassaden vände sig den 27 februari i år till oss med en här i avskrift närsluten promemoria och enhöll, att .-/3.
få veta, huruvida svenska utrikesdepartementet hade några upplysningar att lämna om Tomsen, som påstått sig ha varit anställd vid svenska legationen i Berlin åren 1943-1944. I promemorian upplyses vidare, att Tomsen arresterades i Budapest i oktober 1944 och att han överfördes först till Lubianka- och därefter till Leforta-fängelset i Moskva. B-avdelningen, som naturligen fick ärendet om hand, men som beklagligtvis ej informerade oss på politiska avdelningen om saken, svarade norrmännen med i avskrift närslutna promemoria, dagtecknad den 21 mars i år. Den bygger på uppgifter, som inhämtats från .-/4.
Lars Berg. Dennes handbrev jämte bilagda promemoria, båda av den 12 mars, bifogas även för Din kännedom. Såsom framgår av Bergs promemoria, anställdes en man vid namn Thomsen vid beskickningen i Budapest B-avdelning, förmodligen i oktober eller november månad 1944, såsom rysk tolk. Det synes sannolikt, att denne Thomsen är identisk .-/5-6.
med den i den norska promemorian omnämnde Tomsen.

Det kan ju mycket väl tänkas, att denne Tomsen sitter inne med uppgifter om Wallenberg. All sannolikhet talar visserligen för att mannen fortfarande sitter i ryskt fängelse, men vi skulle gärna vilja veta, vilka eventuella åtgärder norrmännen vidtagit i affären och vilket resultat dessa kan ha fört till. Jag får därför be Dig att strängt förtroligt taga upp sistnämnda fråga med vederbörande i norska utrikesdepartementet. Därvid bör Du icke nu ingå på detta ärendes samband med den förstnämnde italienska diplomatens uppgifter om Wallenberg eller gå in på vad jag ovan därom orienterat Dig utan blott hänvisa till den skriftväxling som ägt rum med norska ambassaden här i Stockholm och helt allmänt framhålla vårt intresse, i samband med Wallenberg-utredningen, för andra medlemmars av Budapest-beskickningen öden. När vi fått Ditt svar härpå, återkomma vi eventuellt ytterligare en gång till saken.

Dahlman.

P.M.

angående förtrolig presskonferens rörande Harry Tomsen och Raoul Wallenberg.

Stockholms-Tidningen publicerade idag en rapport från sin Rom-korrespondent rörande ett "parallellfall till Wallenberg", vilket i dagarna kommer till allmänhetens kännedom genom en bok, som skrivits av f.d. sekreteraren vid italienska legationen i Bukarest, Franco Trandafilo. Det gäller en vid svenska beskickningens i Budapest B-avdelning under år 1944 tillfälligt anställd man vid namn Harry Tomsen.

Tomsens vistelse i ryskt fängelse blev bekant för utrikesdepartementet genom en förfrågan den 27 februari 1951 från härvarande norska ambassad, med anledning av uppgifter, som Trandafilo efter sin återkomst från rysk fångenskap lämnat till norska legationen i Rom. Ärendet redovisas utförligt i ett handbrev från utrikesrådet Dahlman till ambassadören Ahlmann i Oslo den 19 december 1951, vartill hänvisas. I handbrevet ombedes Ahlmann att fråga norska vederbörande, vilka eventuella åtgärder man vidtagit i ärendet Tomsen och vilket resultat dessa kan ha fört till. Av två brev från ambassadrådet Göransson till Dahlman, senast den 2 januari 1952, framgår, att norska utrikesdepartementets efterforskningar bland annat i Paris och London varit resultatlösa och att man icke kunnat fastställa existensen av någon person med namnet Harry eller Henry Tomsen, vare sig norsk eller annat lands medborgare eller statslös. I norska utrikesdepartementet håller man det icke för uteslutet, att Tomsen i Moskva falskeligen uppgett sitt medborgarskap som norsk i hopp om att därigenom lättare bli fri.

Då frågor under dagens lopp inkommit från pressen, huruvida Stockholms-Tidningens uppgifter vore med verkligheten överensstämmande etc. ringde Dahlman upp norska ambassadrådet Gunneng, erinrade honom om vad som tidigare förevarit och framhöll,

att man inom UD övervägde att redan idag sammankalla en förtrolig presskonferens. Därvid skulle man bekräfta, att en man vid namn Tomsen på hösten 1944 anstälts vid vår Budapest-beskicknings B-avdelning för att bistå vid dess handläggning av ryska ärenden; Tomsen vore nämligen ryskspråkig och hade anstälts just av detta skäl. Det hade under hans tjänstgöring, vilken sålunda sträckte sig över flera månader, aldrig framkommit något som tydde på att mannen vore norrmann eller att han behärskade norska språket. Mycket talade för att Tomsen inför ryssarna och Trandafilo utgivit sig för att vara norrmann, i akt och mening att skaffa sig en bättre ställning och kanske t.o.m. möjligheten att en gång bli fri. Vid presskonferensen hade man också för avsikt att omnämna de resultatlösa norska efterforskningarna. Å andra sidan skulle man framhålla för pressrepresentanterna, att en publicering av dessa fakta sannolikt skulle ytterligare försvåra Tomsens ställning i fångelset och kanske t.o.m. leda till ödesdigra konsekvenser för honom.

Dahlman ville ifrågasätta, om man icke även å norsk sida borde sammankalla den norska pressen i Oslo. Han förklarade sig skola orientera ambassadrådet Göransson, Oslo, om ovanstående och instruera honom att omedelbart taga kontakt med byråchefen Colban för att inhämta norska utrikesdepartementets uppfattning i saken. Gunneng förklarade sig införstådd härmed.

Senare på eftermiddagen meddelade Göransson vid ett telefonsamtal med Dahlman, att han talat med Colban, som inhämtat instruktioner från chefen för politiska avdelningen i norska utrikesdepartementet. På norsk sida vore man obenägen att på detta stadium sammankalla någon presskonferens; det vore ju möjligt att saken icke skulle tagas upp av de norska tidningarna, allra helst om man genom en förtrolig presskonferens i Stockholm finge de svenska tidningarna att hålla tyst om saken. Skulle däremot förfrågningar komma till norska utrikesdepartementet från pressen, skulle man taga saken under övervägande och underrätta svenska ambassaden om sitt ställningstagande.

Dahlman orienterade Gunneng härmed.

Den förtroliga presskonferensen började kl. 17 i stora konferenssalen och pågick till kl. 17.20. Närvarande: Red. Ancker (Arbetaren), Ivar Andersson (SV.D.), Brandell (DN), Kreuger (St.-T.), Widemar (Sv.M.) samt överste Sundell (T.T.); vidare, förutom Dahlman, Jödahl, Frychius och Engfeldt.

Dahlman refererade först Stockholms-Tidningens artikel och redogjorde för fallet Tomsen enligt ovan. Han tillade vad som blivit bekant först under eftermiddagens lopp genom ytterligare forskning i B-avdelningens arkiv, nämligen att Tomsen i en rapport från Budapest-beskickningen hösten 1944 betecknats som sovjetmedborgare och i en annan rapport som bördig från Ryssland. Dahlman avslutade sin redogörelse med en vädjan till de närvarande att icke publicera ytterligare någonting i fallet, emedan utrikesdepartementet då skulle tvingas beröra frågan om Tomsens nationalitet, varigenom dennes ställning kunde äventyras. De närvarande hade inga kommentarer härtill.

Dahlman sade sig vilja begagna tillfället försäkra pressrepresentanterna att allt göres för att bringa klarhet i fallet Wallenberg. Såväl de senaste spåren som för övrigt tidigare uppgifter om Wallenbergs öde undersökas med största noggrannhet och med anlitan- de av all den expertis, som står att uppbringa. Publicitet i saken kan på dess nuvarande ståndpunkt endast skada och Dahlman ville vädja till pressen att för närvarande icke beröra fallet Wallenberg, trots att utrikesdepartementet just nu och måhända även under någon tid måste iakttaga tystnad gentemot pressen.

Dr. Andersson frågade, om någon reaktion förmärkts från härvarande ryska ambassad med anledning av den senaste tidens uppgifter i Wallenberg-affären, vilket Dahlman förnekade. Dr. Andersson sade sig dela Dahlmans uppfattning om vikten av att nu hålla tyst. Därefter avslutades konferensen.

Stockholm den 9 januari 1952.

(undert.) S. Engfeldt.

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

Oslo den 11 januari 1952.

Strikt förtroligt.

Amman
Broder,

*20
5.9*
Åberopande våra telefonsamtal den 9 dennes ber jag få meddela, att såvitt jag kunnat konstatera den norska pressen hittills icke uppmärksammat Stockholms-Tidningens telegram om fallet Harry Tomsen. Calban upplyste vid förfrågan i dag, att norska utrikesdepartementet icke, såvitt han kände till, fått någon hänvändelse med anledning av telegrammet. Skulle någon sådan komma, vore man beredd att besvara den efter de linjer jag nämnde för Dig vid vårt samtal.

u/Tord Göransson.

Herr Utrikesrådet S. D a h l m a n,
Kungl. Utrikesdepartementet,
S t o c k h o l m.

Oslo den 25 april 1952.

Strängt förtroligt.

rem. Danielsson, 28.4.52.

Broder,

I mitt handbrev till Dig den 2 januari i år angående den i Ryssland fångne Harry (Henry?) Tomsen nämnde jag, att byråchefen Colban i norska utrikesdepartementet lovat efterhöra i justitiedepartementet och hos passmyndigheterna, om man möjligen där kunde finna någon ytterligare ledtråd. I dag har Colban meddelat mig, att även dessa undersökningar varit resultatlösa. Man övervägde emellertid att göra förnyade försök att få fram några upplysningar genom ambassaden i Paris och beskickningen i Rom, på den senare platsen genom kontakttagande med den ursprungliga italienska informationskällan.

u/Tord Göransson.

Herr Utrikesrådet S. D a h l m a n,
Kungl. Utrikesdepartementet,
S t o c k h o l m.

Från Köln

Avsant den 13/ 1 19 54 kl. 1935

Inkom den 14/ 1 19 54 kl. 0015

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 4

3.

För Kabinettsssekreteraren.

Henry Thomsen sommaren 1944 anställd 8-avdelning Budapest har idag besökt beskickningen och meddelat efter åttaårig rysk fångenskap Lubianka, Lefortovskaja, Butyrka och sedan februari 1952 Wladimir fängelse 180 km öster om Moskva varifrån han frigavs i juni förra året och sedan dess Tapia-uppsamlingsläger Ostpreussen anlände Västtyskland den 23 december. Thomsen hävdar bestämt Wallenberg Lefortovskaja en cell från hans egen cell som hade nr 86. Anger sannolikt Wallenberg med diplomatgrupp mars 1950 överfördes till Butyrka och möjligen även liksom han själv senare Wladimir. Samtidigt med Thomsen frigavs tysken Hille som i Wladimir intill sista tiden delat cell med Wallenbergs ungerske chaufför. Hille nu i Östzonen men Thomsen beredd om Ni så önska snarast söka ordna att han hitkommer. Uppteckning Thomsens skildring morgondagens kurir. Benäget överbäg om Ni önska Thomsen reser till Stockholm eller Danielson och/eller Anger här träffar honom och eventuellt Hille. Thomsen planerar englandsresa om cirka 10 dagar. Namn Jarring handbrev den 8 januari helt okända Thomsen.

Kumlin.

Avskrift av chiffertelegram från
utrikesdepartementet till Beskickningen i
Bonn, avsänt den 14 januari 1954.

Nr. 2.

Edert chiffer 3. Repetera meningen som börjar "Thomsen
hävdar bestämt". Skall det vara "en cell från hans egen"?

Avskrift av chiffterelegram från
utrikesdepartementet till beskickningen
i Bonn, avsänt den 14 januari 1954.

Nr. 3.

För Kumlin från kabinetssekreteraren.
Erinrar om betydelsen Thomsen håller absolut tyst.
Danielsson nedreser. Tid meddelas senare. När kan Hille
vara där?

Från Bonn

Avsant den 14/1 19 54 kl.

Inkom den 14/1 19 54 kl. 1725

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

4.

Edert chiffer 2. För Kabinettsekreteraren.

Primo. Repetering följer. Thomsen hävdar bestämt -
Lefortovskaja elva celler från hans egen, som ha-
de nr 86.

Secundo. Vid Thomsens besök överenskoms om strän-
gaste sekretess, för vars nödvändighet han visade
full förståelse.

Tertio. Omöjligt för närvarande att ange om och
inom vilken tid Hille kan hitkomma, då besök i
Västtyskland sannolikt komplicerad sak för honom.
Skola vi genast bedja Thomsen att vidtaga åtgärder
för Hilles hitresa och utlova bestridande av kost-
nader? Personligen undrar jag om icke lämpligare
Danielson först kontaktar Thomsen.

Kumlin.

KOPIA

Avskrift av chiffterelegram från
utrikesdepartementet till beskickningen
i Köln , avsänt den 15 januari 19541

Nr. 4.

För Kumlin personligen från kabinettssekreteraren.
Edert chiffer 4. Danielsson avreser söndag och inställer
sig måndag hos Dig. Han önskar då snarast träffa Thomsen
och göra upp om Hilles resa.

Exp. direktelex 15/1 64 kl.1555.

Bonn, p.t. Köln den 14 januari 1954.
Strängt förtroligt. 1 bil.

Broder,

./.

I anslutning till tidigare meddelande i saken ber jag härmed få överlämna en uppteckning av den skildring den tidigare medarbetaren vid beskickningen i Budapest Henry Thomsen vid besök å beskickningen den 13 dennes lämnade av sina upplevelser i rysk fångenskap januari 1945 - december 1953.

Thomsen - som numera återtagit namnet Grossheim - verkade intresserad av att komma till Stockholm för att klara upp en del mellanhavanden från sin tjänstgöring i Budapest. Han torde även vara beredd att i Sverige själv nedteckna en berättelse om sina upplevelser; han sade sig hysa vissa betänkligheter mot att göra det här i Tyskland. Thomsen planerar att om ca. tio dagar bege sig till England för att spåra upp sin fru och dotter. Göransson vill minnas, att på sin tid vissa uppgifter om familjen av departementet tillställdes ambassaden i Oslo, som en gång hade i uppdrag att efterforska Thomsen. För den händelse departementet skulle förfoga över upplysningar om familjen, vill jag ifrågasätta, att beskickningen snarast får del av desamma för vidarebefordran till Thomsen.

/u/ R. Kumlin

Herr Kabinettssekreteraren A. L u n d b e r g ,
Utrikesdepartementet.

P.M.

angående samtal med Henry Thomsen den 13 januari 1954.

På förmiddagen den 13 januari infann sig å beskickningen en herr Thomsen, som sade sig önska tala med ministern eller hans ställföreträdare i ett ärende, som han ej var villig på förhand ange. Ministern mottog honom i sin närvaro.

Besökaren presenterade sig som herr Henry Thomsen, under tiden sommaren 1944 - början av 1945 anställd vid svenska beskickningens i Budapest B-avdelning, där han handlagt ärenden sammanhängande med skyddsmaktsuppdraget för Sovjetunionen. Thomsen hade anställts bl.a. på grund av sina goda kunskaper i ryska. Han uppgav under samtalet först, att han var född i Oslo 1907 av norsk fader och rysk moder, men ändrade senare denna uppgift därhän, att han var född i Ryssland och att hans far var ryss. Som barn hade han kommit till Tyskland och blivit tysk medborgare. Han hade varit verksam som "Diplomkaufmann" i Budapest under namnet Hermann Grossheim, under vilket namn han även nu uppträder i Västtyskland. När han som Henry Thomsen varit anställd vid beskickningen i Budapest, hade han varit utrustad med såväl norska som argentinska identitetspapper. Han sade sig under denna tid ha haft nära kontakt med minister Danielsson, sekreterare Anger, attaché Berg och Raoul Wallenberg.

Th. hade i januari 1945 tillfångatagits av ryssar-

na i Budapest och efter nära nio års fångenskap frigivits och den 28 december 1953 passerat gränsen till Västtyskland. Han vistas f.n. i Hagen i Westfalen, där hans adress är Böhmerstrasse 19, tel. 7032. Om sina upplevelser efter Budapests fall berättade Th. följande.

Sedan slutet av december 1944 hade Th. uppehållit sig å Pest-sidan med undantag för ett kort sammanträffande med Berg på Buda-sidan en av de sista dagarna i december, varvid B. frågat efter Wallenberg. Th. hade sagt sig tro, att denne uppehölle sig i Pest. Den 18 januari 1945 var hela Pest efter hårda gatustrider besatt av ryssarna. Th. hade denna dag åter kunnat bege sig ut i staden och på gatan anmält sig för en rysk officer och förklarat vem han var. Officeren hade tagit Th. med sig till en divisionsstab strax utanför staden, där han blivit vänligt mottagen, och där han ånyo gett upplysningar om sin ställning vid svenska beskickningen men meddelat, att hans legitimationspapper tyvärr gått förlorade under villervallan. Ryssarna bådö Th. stanna några dagar i staben; sedan skulle han erhålla ryska skyddsdokument och få en bil till sitt förfogande.

Den 22 januari hade en NKVD-general infunnit sig hos Th. i staben och begärt ingående upplysningar om svenska beskickningen och dess medlemmar. Th. hade svarat undvikande trots insisterande från ryssens sida. Natten mellan den 24 och den 25 januari hade Th. plötsligt kallats till generalen och blivit fräntagen personliga papper, pengar och värdesaker och i bryska former förhört rörande beskickningsmedlemmarna. Ryssen hade sagt, att man å rysk sida väl visste, vilka "schmutzige Sachen" beskickningen sysslat med.

Efter vad som hänt under natten beslöt Th. att söka fly från staben och lyckades genomföra sin avsikt på morgonen den 25 januari. Han begav sig till Pest, där han höll sig dold hos en kvinnlig bekant. Under denna tid gjorde han emellertid ett besök i den "Svenska banken" (?) i Budapest och frågade en svensk anställd, som han trodde heta Johansson, om denne visste något om Wallenbergs öde. Johansson skulle ha svarat, att denne den 17 eller 18 januari i sin bil, förd av W:s ungerske chaufför, fullt öppet farit ryssarna till mötes.

Ryssarna upptäckte så småningom Th:s gömställe, och den 5 eller

6 februari hade en patrull kommit och arresterat honom. Han hade förts till en ort ca 40 km öster om Budapest, där han kvarhållits ca 6 veckor i ett NKVD-läger. Den behandling han där undergått hade varit fruktansvärd. Genom utmattningsförhör pågående 14-16 timmar i sträck, under vilka Th. fått förbli stående, hade ryssarna sökt få honom att erkänna, att svenska beskickningen förberett uppbyggandet av en central för spionage mot Sovjet under den ryska ockupationen. Något direkt fysiskt våld hade emellertid icke utövats mot honom.

Efter någon tid hade en överste i lägret meddelat Th., att han skulle föras till Moskva. I mitten av mars 1945 hade han jämte några medfångar transporterats med flyg över Debreczen - Lemberg - Gomel till Moskva. Resan hade tagit 6 dagar. I Moskva hade Th. insatts i Lubjanka-fängelset, där han till en början läkarundersökts och frångämits alla metallföremål. Härefter hade han förts upp i fängelsets femte etage, där han inspärrats i en relativt bekväm cell med nr. 525. Behandlingen hade varit god beträffande mat, kroppsvård o.s.v. Fyra NKVD-officerare hade i skift ständigt uppehållit sig i cellen. Kort efter ankomsten till denna cell hade Th. förts till ett mitt emot cellen liggande förhörssrum, där han blivit förhörd av den nyligen i samband med Beria-affären avrättade Merkulov, då bitr. minister för stats säkerhet. Förhöret inför denne, som varit iförd generalsuniform med två stjärnor, hade pågått ca. 10 minuter. M. hade uppträtt vänligt och lovat, att Th. skulle få resa hem, om han bara berättade, vad han visste om svenska Budapest-beskickningens spionageförberedelser. Därefter hade Th. förts tillbaka till cell 525, där han fått vistas ca tre veckor. Han hade haft intrycket, att ryssarna avvaktade någon bestämd händelse eller något besked, innan de avgjorde hans vidare öde.

I mitten av april 1945 hade Th. väckts mitt i natten och förts till Lefortovskaja-fängelset, där han satt till hösten 1945 utan att något hände. Han hade hungerstrejkat och ställt till allsköns bråk som protest. Trots detta hade han icke

blivit utsatt för någon fysisk misshandel.

Någon gång på hösten 1945 hade Th. kallats till förhör inför en viss Weindorf, som han trodde vara chef för en kontraspionageavdelning inom ministeriet för statssäkerhet. Denne

hade ställt en del allmänna frågor, såsom varför Th. varit så besvärlig i fängelset m.m. Därefter hade han plötsligt frågat, om Th. kände Raoul Wallenberg och bett om upplysningar rörande dennes verksamhet i Budapest. Th. hade redogjort för hans humanitära insatser till skydd för judarna, varpå Weindorf skratande förklarade, att vad han ville veta gällde Wallenbergs spionageverksamhet. Man kände å rysk sida väl till att såväl Wallenberg som Th. vore spioner. Man hade bevis därför. Förhöret varade ca två timmar, varefter Th. fördes tillbaka till sin cell.

Den 18 april 1946 hade adjutanten till en icke namngiven polisgeneral uppsökt Th. och meddelat honom, att han kunde räkna med hemresa inom de närmaste veckorna. "Der General lässt sagen, dass der Fall erledigt ist". Emellertid hände intet förrän hösten 1946 trots fortsatt hungerstrejk och andra protestmanifestationer från Th:s sida, bl.a. skrivelser till ministern för statssäkerhet.

Någon gång i september eller oktober 1946 hade Th. hämtats till förhör hos en major Asenkratov, som enligt Th. torde ha haft särskilt uppdrag av Weindorf att befatta sig med de fångna diplomaterna. Under ca. tre månader hade 30 à 40 förhör inför A. ägt rum. Ingående frågor hade ställts om samtliga medlemmar av Budapest-beskickningen, även rörande deras privatliv, äktenskap etc. Hela tiden hade man försökt få Th. att erkänna, att spionageverksamhet förberetts, och lämna detaljer härom. Förhören hade skett i relativt hyggliga former. Endast en passant hade frågor om Wallenberg ställts.

Efter dessa förhör hade Th. fått förbli inspärrad i Lefortovskaja ända till mars 1950. Han hade i tur och ordning suttit i cellerna 214, 140, 81 och 86. Behandlingen hade varit förhållandevis god. Fångarna hade fått hygglig mat och haft tillgång till ett välförsett bibliotek.

Bland medfångarna hade befunnit sig bl.a. praktiskt taget hela

de tyska beskickningarna från Bukarest och Sofia. Th. förklarade sig ej hysa ringaste tvivel om att även Wallenberg befunnit sig där. Visserligen hade han ej sett eller talat med någon medfånge, men genom knackningssystem hade han fått reda på att W. sutte i en cell belägen 11 celler från hans egen (då nr. 86).

Någon gång i mars 1950 hade en grupp fångar, huvudsakligen diplomater, till ett antal av 100 å 110, förts över från Lefortovskaja- till Butyrkafängelset i Moskva. Th. var bland dem och hade insatts i en cell med tre medfångar, bland dem ungerske handelsattachén i Sofia och en italiennare. Th. anser sannolikt, att även Wallenberg fördes över men vet det ej med säkerhet. Efter 2 å 3 dagar hade Th. kallats till förhör inför en kommissarie Smernitski. Denne hade förklarat, att ehuru fångarna ej kunde återfå friheten, de dock snart skulle få se prov på sovjetregeringens rättfärdighet. I materiellt avseende hade de fått det bättre än i Lefortovskaja (tilldelning av smör, cigaretter bl.a.). I april 1950 hade Th. och den ungerske handelsattachén förts till cell 138 i Butyrka, där de blivit sittande till oktober 1951.

I oktober 1951 hade plötsligt "helvetet börjat". Th. lade märke till, att den ursprungliga gruppen på 100-110 efter hand minskades. Han själv hade ånyo kallats till Smernitski och tvingats underskriva ett dokument i vilket förklarades, att han vore häktad. S. hade läst upp dokumentet, i vilket utsades, att Th. bedrivit spionage och därigenom förbrutit sig mot vissa angivna paragrafer i rysk lag. Härefter hade S. rasat mot Th. Förhör hade pågått i 3 å 4 dagar, varunder han behandlats som en redan dödsdömd man. Möjligen kunde enligt S. straffet på grund av den ryska rättvisans mildhet bli 25 års tvångsarbete i Sibirien.

Efter denna sakernas vändning hade Th. begärt att få tala med Weindorf för att till denne avge en bekännelse. Weindorf hade kommit och Th. hade förklarat, att sedan han

nu blivit hotad med dödsstraff han ville erkänna, att han icke vore norsk medborgare - såsom sådan hade han hittills hela tiden uppträtt - utan tysk och tidigare varit verksam som tysk affärsman i blygsam skala i Budapest. Bitr. säkerhetsministern Merkulov, som omedelbart underrättats om detta, hade blivit ursinnig och i Th:s närvaro rivit sönder en bunt dokument om fallet Th. En märklig förändring i ryssarnas inställning till Th. hade inträtt. De torde i detalj ha kontrollerat Th:s uppgifter i Budapest, funnit dem korrekta och förklarade efter ca. tre veckor, att de icke längre upprätthölle anklagelsen för spionage. Ryssarna förefölle plötsligt desintresserade av Th:s fall.

Senare på hösten 1951 hade han emellertid förts över till Lubjanka och inför riksåklagaren Rudenko anklagats för att genom falska uppgifter ha fört de ryska myndigheterna bakom ljuset. Frihetsstraff på 10 år yrkades mot honom.

Den 24 december 1951 hade Th. förts tillbaka till Butyrka och satts i samma cell som sin vän den ungerske handelsattachén. Den 25 februari 1952 hade han så kallats till en polisöverste i en annan avdelning av Butyrka. Denne meddelade, att ett såsom "O.S.O." betecknat organ inom ministeriet för statsäkerhet under ordförandeskap av ministern den 19 februari 1952 dömt Th. till 25 års "Einzelhaft", emedan han "varit verksam mot Sovjetunionen". Ingen apell vore möjlig.

Th. hade därefter förts till det s.k. "dödstornet" i Butyrka och därifrån någon av de sista dagarna i februari till fängelset (lågret?) Wladimir ca 180 km öster om Moskva. I detta fängelse förvarades enligt Th. de viktigaste fångarna. Det bestode av tre byggnader, varav en, kallad "Isolator", bestode av tre våningar med en eller tvåmansceller. I denna byggnad placerades personer, som man avsåg låta försvinna. Th. placerades själv där och uppskattade antalet medfångar till ca. 300, bland dem amerikaner, engelsmän, en Tito-general, en förutvarande medarbetare till Canarias etc. Alla voro dömda till 25 års frihetsstraff.

Bland fångarna i Wladimir hade enligt Th. befunnit sig en tysk vid namn Hille, som där suttit i samma cell som Wallenbergs ungerske chaufför. Huruvida Wallenberg själv varit där visste Th. icke, men han höll det icke för uteslutet. Några säkra uppgifter om W. hade Th. icke haft sedan han lämnat Lefortovskaja.

Som ett kuriosum nämnde Th. på tal om sin vistelse i Wladimir,

att ryssarna från Moskva fört dit den ovan flera gånger nämnde ungerske handelsattachén, enär de visste, att han och Th. trivdes bra ihop.

Den 17 juni 1953 hade Th. plötsligt anmodats packa in sina tillhörigheter och förts till en sal, där han och 23 medfångar, bland dem Hille, meddelats, att de komme att frigivas. De hade utrustats med kläder och den 19 juni transporterats till Moskva och därifrån till uppsamlingslägret Tapiau nära Königsberg, dit de anlönt den 28 juni. Till Tapiau

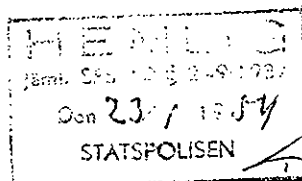
hade från annat håll kommit bl.a. en tysk diplomat, förre ministern i Kaunas Erich Zechlin. I mitten av augusti hade representanter för ryska justitieministeriet hållit förhör med fångarna i Tapiau och bl.a. frågat Th., varför han ej ville stanna kvar på östra sidan av järnridån. Th. hade hänvisat till att han hade sin familj i väster.

Efter ytterligare sex månader gavs order om uppbrott och Th. anlände den 28 december 1953 med en fångtransport till genomgångslägret Friedland på västsidan i Niedersachsen.

Den ovannämnde Hille hade kvarstannat i östzonen. Th. hade med denne överenskommit att hålla fortsatt kontakt, och Th. trodde, att han eventuellt skulle vara beredd att efter meddelande från Th. komma över till Västtyskland.

Köln den 13 januari 1954.

(T. Göransson)

4 ex.

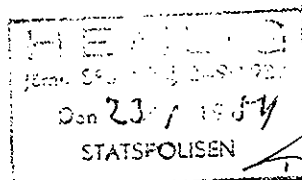
Ex.nr. 2

P.M.

Sedan meddelande inkommit från beskickningen i Köln om att den på B-avdelningen i Budapest under år 1944 och i början på 1945 anställde tjänstemannen Herman Thomsen den 13 januari 1954 infunnit sig på beskickningen i Köln och berättat, att han under åren 1945 till december 1953 varit fånge i Ryssland och tillbringat fångtiden dels i ryska fängelser i Moskva och dels i ett par krigsfängeläger samt vidare uppgivit, att han hade uppgifter att lämna om Raoul Wallenberg, erhöll undertecknad i uppdrag att avresa till Köln för ett ingående samtal med Thomsen.

Jag avreste med flyg från Stockholm söndagen den 17 januari 1954 och anlände till Köln samma dag på kvällen. Vid sammanträffande med envoyé Kumlin på förmiddagen måndagen den 18 januari 1954 upplyste envoyé Kumlin mig om att han låtit kalla Thomsen, som egentligen heter Hermann Grossheim, född 1910 (?), till beskickningen samma dag klockan 16.30. (I fortsättningen kommer namnet Grossheim att användas.) Grossheim är för tillfället boende i en ort vid namn Hagen, omkring 70 kilometer norr om Köln. På avtalad tid sammanträffade jag med Grossheim i envoyé Kumlins ämbetsrum, och i envoyé Kumlins närvaro utspann sig ett cirka 2 timmars långt samtal, under vilket följande sakförhållande framkom.

Grossheims föräldrar voro tyskar, som vid Grossheims födelse voro bosatta i Ryssland, men år 1921 närmare bestämt den 28 december måste familjen Grossheim lämna Ryssland. Grossheim var då 11 år gammal och hade lärt sig ryska språket perfekt, och han anser sig ännu kunna tala det flytande. Efter en längre tids bosättning i Berlin, där Grossheim ägnade sig åt affärer, hade han år 1941 med familjen avrest till Budapest, där han etablerade sig som affärsman inom livsmedelsbranschen och hade affärer med en del svenska firmor, vilkas namn han nu icke kunde påminna sig. Då förhållandena under år 1944 började bli alltför osäkra i Budapest, beslöt Grossheim att skicka sin hustru och sin

4 ex.

Ex.nr. 2

P.M.

Sedan meddelande inkommit från beskickningen i Köln om att den på B-avdelningen i Budapest under år 1944 och i början på 1945 anställde tjänstemannen Herman Thomsen den 13 januari 1954 infunnit sig på beskickningen i Köln och berättat, att han under åren 1945 till december 1953 varit fånge i Ryssland och tillbringat fängtidens dels i ryska fängelser i Moskva och dels i ett par krigsfängeläger samt vidare uppgivit, att han hade uppgifter att lämna om Raoul Wallenberg, erhöll undertecknad i uppdrag att avresa till Köln för ett ingående samtal med Thomsen.

Jag avreste med flyg från Stockholm söndagen den 17 januari 1954 och anlände till Köln samma dag på kvällen. Vid sammanträffande med envoyé Kumlin på förmiddagen måndagen den 18 januari 1954 upplyste envoyé Kumlin mig om att han låtit kalla Thomsen, som egentligen heter Hermann Grossheim, född 1910 (?), till beskickningen samma dag klockan 16.30. (I fortsättningen kommer namnet Grossheim att användas.) Grossheim är för tillfället boende i en ort vid namn Hagen, omkring 70 kilometer norr om Köln. På avtalad tid sammanträffade jag med Grossheim i envoyé Kumlins ämbetsrum, och i envoyé Kumlins närvaro utspann sig ett cirka 2 timmars långt samtal, under vilket följande sakförhållande framkom.

Grossheims föräldrar voro tyskar, som vid Grossheims födelse voro bosatta i Ryssland, men år 1921 närmare bestämt den 28 december måste familjen Grossheim lämna Ryssland. Grossheim var då 11 år gammal och hade lärt sig ryska språket perfekt, och han anser sig ännu kunna tala det flytande. Efter en längre tids bosättning i Berlin, där Grossheim ägnade sig åt affärer, hade han år 1941 med familjen avrest till Budapest, där han etablerade sig som affärsman inom livsmedelsbranschen och hade affärer med en del svenska firmor, vilkas namn han nu icke kunde påminna sig. Då förhållandena under år 1944 började bli alltför osäkra i Budapest, beslöt Grossheim att skicka sin hustru och sin

dotter till Tyskland medan han själv ämnade stanna kvar för att dels se till sin våning^{och/}, sina möbler och dels försöka få någon annan anställning vid svenska beskickningens B-avdelning, där han ansåg sig kunna vara till nytta på grund av sina ryska språkkunskaper, enär B-avdelningen åtagit sig att tillvarata de ryska intressena i Ungern under kriget. Sedan han kunnat referera till kända Budapestbor, hade han erhållit anställning vid B-avdelningen och till stor del sysslat med utskrifter av pass på ryska språket så att de framryckande ryssarna skulle kunna se att Sverige stod som skyddsmakt för passinnehavaren.

Beträffande omständigheterna kring Grossheims arrestering och hans färd till Ryssland ber jag få hänvisa till den av legationrådet Göransson upprättade promemorian.

Efter ankomsten till Moskva blev han insatt i Lefortovskaja-fängelset, en byggnad uppförd i 4 våningar och som enligt av Grossheim upprättad skiss skulle ha haft 2 sidor-
armar, utgående från mittpartiet av huvudbyggnaden. (Jämför de Mohrs skiss). Grossheim hade placerats i cell nummer 140 i huvudbyggnadens andra våning, den vänstra delen av huvudbyggnaden sett från ingången. I denna cell satt Grossheim till någon gång fram på hösten 1946, då han flyttades över till cell nummer 81, belägen i samma våning men i den vänstra vinkelbyggnaden, sett från huvudbyggnadens mittelingång. Där hade han stannat endast en kort tid, varefter han förts över till cell nummer 86 också den belägen i andra våningen men i den högra vinkelbyggnaden. Under tiden som han förvarades i cell nummer 140 och 81 satt han^{tillsammans/} med följande personer i här nedan nämnd ordning:

Överste von Assmuth, bördig från Hannover och då omkring 60 år gammal,

generaldirektör Siemen från Spandau-Berlin,

Schumacher, major i flygvapnet och bördig från Essen
öber Ruhr,

Schubert, inspektör för de tyska krigsfängelägren under kriget,

Ritter von Stranski, vilken varit förbindelseman för de tyska Abwehr-ställena i Rumänien och

Herbert Kuhn, Tief-und Hochbau -ingenjör från Boisen

i Tyskland.

Sedan han överförts till cell n:r 86 hade han som cellkamrat fått handelsattachéen vid den ungerska beskickningen i Sofia Janosch (onligt Grossheims stavning) Soket. Med denne hade han delat cell med hela tiden från slutet av 1946 till slutet av mars 1950, då tydligen samtliga politiska fångar fingo lämna Lefortovskaja-fängelset.

Då Grossheim kommit så långt i sin berättelse, bad jag honom att noggrant berätta vad han visste om Wallenbergs eventuella vistelse i Lefortovskaja. Grossheim uppgav då, att han aldrig hört någon säga, att Wallenberg befann sig i Lefortovskaja-fängelset och ej heller hade Grossheim sett Wallenberg där. Då jag frågade honom, hur han i onlighet med sin tidigare berättelse kunde vara så säker på att Wallenberg skulle ha befunnit sig i Lefortovskaja-fängelset, förklarade han, att han blivit övertygad därom i onlighet med följande.

Knackningssystemet i väggarna var ett allmänt begagnat medel för fångarna att meddela sig med varandra. Själv kunde Grossheim morsealfabetet och med hjälp av detta hade kommunikering skett. I regel kunde man endast kommunicera med närgränsande celler, men såsmåningom reläades meddelande från cell till cell och man kunde få små uppgifter om olyckskamraterna i granncellerna. Själv hade Grossheim berättat, att han varit ^{vid} svenska beskickningens B-avdelning i Budapest och så småningom hade han någon gång efter år 1947 i varje fall säkert efter det han införts i cell n:r 86 fått ett meddelande om att det skulle finnas en svensk diplomat i samma fängelse, men då jag tillfrågade Grossheim om meddelaren verkligen sagt att det var en svensk diplomat ändrade han sig och sade att, det var en svensk som befann sig i fängelset. Någon uppgift om i vilken cell denne svensk skulle ha befunnit sig, hade Grossheim icke fått. På grund av detta meddelande hade Grossheim emellertid trott, att det var Wallenberg som befann sig i Lefortovskaja-fängelset. Han ansåg, att han, sedan han i juni 1953 i Vladimir-lägre (det finns en ort Vladimir några mil nordöst om Moskva) sammanträffat med en tysk fånge vid namn Hille, fått sina misstänkar om, att Wallenberg befann sig i Lefortovskaja-

fängelset bekräftade. Under samtalen med Hille, vilka samtal ägt rum först sedan de anlämt till Tapiou-lägre ej långt från Königsberg (Kaliningrad), hade Grossheim berättat för denne, att han varit anställd vid svenska beskickningens B-avdelning i Budapest, varvid Hille förklarat, att han mycket väl kände till namnet Thomsen, d.v.s. det namn som Grossheim då begagnade sig av, enär Hille varit cellkamrat i Lefortovskaja-fängelset med Raoul Wallenbergs chaufför. På min fråga om Grossheim fått höra namnet på chauffören, förklarade han, att så var fallet men att namnet hade fallit honom ur minnet, och då jag en stund därefter frågade honom om namnet Langfelder sade honom någonting, förklarade han, att det var just namnet på Wallenbergs chaufför. Hille uppgav för Grossheim, att Langfelder skulle ha sagt, att såväl han som Wallenberg förts med flygmaskin från Ungern till Moskva. Icke vid något tillfälle hade Hille nämnt något om att han träffat eller sett Wallenberg eller någon annan svensk. Emellertid hade Grossheim, sedan han fått höra, att Hille varit cellkamrat med Langfelder, känt sig helt övertygad om att den svensk, som han enligt knackningsmeddelandet hört omtalas, skulle ha befunnit sig i Lefortovskaja-fängelset var identisk med Wallenberg. Grossheim var för sin del så fast övertygad därom, att han förklarade sig beredd att i Stockholm avlägga ed på, att Wallenberg befunne sig i Lefortovskaja-fängelset. Det påpekades då för Grossheim, att han icke kunde vara säker på att det var Wallenberg som befann sig i Lefortovskaja-fängelset och att han följaktligen icke kunde gå ed på en sådan sak, men han ansåg att en sådan liten nödlögn inte skulle vara någonting att gruva sig för, enär alla ryssar ljuga.

Grossheim anförde ytterligare ett skäl, som han ansåg tala för, att Wallenberg befann sig i rysk fångenskap nämligen följande.

Vid en tidpunkt, som han ansåg sig tämligen säkert kunna fixera till april månad 1947, (ej såsom i rapporten från Göransson uppgivits 1945) hade han blivit kallad till förhör inför en förhørsledare som uppgav sig heta Weindorf, vilken förhørsledare Grossheim ansåg vara den första, som han verkligen kände respekt för och som han ansåg vara en jämbördig motståndare. Under hela tiden från Gross-

heims ankomst till Moskva och fram till den tidpunkten hade han blivit hörd av olika förhørsledare och rent allmänt hade Grossheim fått redogöra för vad han kände till om de olika svenska beskickningstjänstemännen i Budapest, varvid han även i förbigående tillfrågats om Wallenberg men intill april 1947 hade det aldrig beträffande Wallenberg varit fråga om, att denne skulle ha gjort sig skyldig till spioneri. Dylika anklagelser hade däremot de tidigare förhørsledarna riktat mot Lars Berg, vilken de ansågo vara chef för B-avdelningen och följaktligen den som varit ledare för Grossheim i dennes påstådda spioneri mot Ryssland och ryssarna. Under 2 å 3 timmar hade Weindorf försökt förmå Grossheim att medgiva, att han kände till, att Wallenberg bedrivit spioneri. Då det inte lyckats för Weindorf att få fram något erkännande från Grossheim hade denne icke mera besvärats med några frågor om Wallenberg.

Vad beträffar frågan att nå kontakt med Hille förklarade Grossheim, att han icke hade någon möjlighet att nå kontakt med Hille förrän denne i enlighet med avtal själv tar kontakt med honom, vilket skulle gå till på så sätt, att Hille lovat skriva till Grossheim under adress c/o Portieren, Dom-Hotellet, Köln. Grossheim sade sig icke känna till vart Hille ämnade bege sig. Under vistelsen i Tapiau-lägrät hade Hille lärt känna en kvinna, som han sade sig ämna ingå äktenskap med och förklarat att han icke skulle taga kontakt med sin hustru med vilken han hade två barn. Att Hille verkligen är identisk med den Erhardt Hille om vilken af Sandeberg berättat, framgick därav, att då Grossheim första gången inför envoyé Kumlin och legationsrådet Göransson berättat om Hille, så hade envoyé Kumlin frågat om det var den Hille, som tidigare varit anställd i Essener National Zeitung, vilket Grossheim förklarade sig hava hört Hille nämna. Detta inpåss från envoyé Kumlins sida förbryllade Grossheim i tämligen hög grad, ty då jag senare på kvällen bjöd honom på middag, förde han saken på tal och undrade hur det kunde komma sig att envoyé Kumlin kunde känna till denne Hille. Redan under mitt samtal med Grossheim i envoyé Kumlins närvaro hade Grossheim funderat en liten smula över detta problem och

då hade envoyé Kumlin förklarat, att någon av tjänstemännen på beskickningen talat om Hille, vilken han skulle ha träffat i Berlin någon gång före kriget. Då Grossheim upprepade sin fråga under middagen förklarade jag, att jag inte kände till på vad sätt envoyé Kumlin fått reda på Hilles existens.

+ + + + +

I slutet av mars eller eventuellt just vid månadsskiftet mars - april 1950 hade samtliga fångar i Lefortovskaja-fängelset flyttats över till Butyrka-fängelset och där hade Grossheim under några dagar från den 1 eller 2 till troligen slutet av april 1950 delat cell med den italienske pressattachéen och journalisten Franco Trandafilo. Under samvaron med Trandafilo hade Grossheim berättat för denne om sin tjänstgöring vid svenska beskickningens B-avdelning i Budapest, och hade säkerligen även omnämnt Wallenberg och framhållit sina misstankar om att Wallenberg kunde befinna sig i Lefortovskaja-fängelset. På min fråga om Trandafilo å sin sida möjligen nämnt något om Wallenberg, förklarade Grossheim först att så icke varit fallet men strax därpå ändrade han sig och sade att det kunde vara möjligt att Trandafilo nämnt något om Wallenberg. Han kunde dock icke med bestämdhet säga om så varit fallet. På Grossheims fråga om vi kände till något om Trandafilo förklarade jag, att enligt vad jag hört så skulle han dels ha skrivit en bok och dels haft en del artiklar inne i i den italienska tidskriften "Il Tempo". Grossheim förklarade då, att han skulle försöka komma i förbindelse med Trandafilo och om möjligt anskaffa boken och tidningen, vari artiklarna införts.

Han frågade vidare när publiceringen av Trandafilos bok och artiklarna ägt rum, och jag sade att det möjligtvis var på hösten 1951 eller under början av 1952 som detta skett. Grossheim blev mycket upprörd över uppgiften om, att Trandafilo skrivit i pressen om sina erfarenheter från fångenskapen i Ryssland och han frågade om jag visste, huruvida Trandafilo nämnt hans namn i boken eller i artiklarna. Jag sade, att jag icke kunde besvara denna fråga,

enär jag icke läst boken eller tidningsartiklarna.

Grossheim hyser den uppfattningen, att samtliga som suttit i Lefortovskaja-fängelset skulle ha blivit dömda till 25 års straffarbete liksom han själv och han anförde i detta sammanhang, att Langfelder enligt uppgift av Hille skulle ha fått 25 år. (Den uppfattningen håller dock icke streck om man tänker på att samtliga italienska diplomater blivit befriade). Han var vidare av den uppfattningen, att han aldrig kommit ut ur Ryssland om han vidhållit sin första uppgift inför ryssarna om att han hette Thomsen och var norrman. Det var först sedan han beslöt sig för att tala om sitt verkliga ursprung och sitt verkliga namn och lämna sådana uppgifter, som ryssarna kunnat kontrollera, som stämningen slog om. Han förundrade sig över ryssarnas egendomliga okonsekvens att de aldrig tagit dit någon svensk eller norsk telk, som prövat honom i detta språk, som borde ha varit hans modersmål i enlighet med de identitetshandlingar, som han hade på sig - norska - då han anhölls.

Enär Grossheim sade sig vara nödsakad att återvända till Hagen samma kväll måste jag avbryta samtalet omkring klockan 21. Jag är fullt medveten om, att förhören ingalunda är uttömmande, men av orsaker som jag vill förklara här nedan, ansåg jag det lämpligare att tillsvidare nöja mig med de uppgifter, som jag fått av Grossheim.

Jag fick nämligen en mycket stark känsla av, att Grossheim icke öfverbehållsamt ville lämna alla de uppgifter, som han sitter inne med. Sålunda försökte jag få honom att lämna mig uppgifter på de medfångar, vilka samtidigt med honom frigåvos den 28 december 1953. Han förklarade, att han själv skulle skaffa fylligare uppgifter om dessa och sedan presentera dessa uppgifter inför envoyé Kumlin. Beträffande Hille sade han såsom tidigare uppgivits, att han icke kunde bidra till att vi finge kontakt med denne förrän Hille själv ger sig till känna. Vad slutligen Trandafilo angår, sade han sig vilja göra allt för att komma i kontakt med denne. Under hela middagen "tryckte" Grossheim på, att han måste komma till Stockholm för att "göra upp" med departementet. Jag sade, att jag icke

visste hur Departementet ställde sig till hans fall men han kunde ju i första hand skriva en redogörelse över förhållandena i Budapest strax innan han tillfångatogs av ryssarna och lämna in denna till envoyé Kumlin. Min personliga uppfattning är den, att Grossheim till varje pris vill komma hit till Stockholm för att kräva Departementet på någon ersättning för sin tjänstetid vid beskickningen i Budapest, och för att göra sin ställning så god som möjligt, ämnar han tydligen förbereda så mycket som möjligt genom förfrågningar m.m. till de samtidigt med honom återvändande krigsfångarna. Då det var såväl envoyé Kumlins som legationsrådet Göranssons uppfattning, att Grossheim, då han först samtalade med dem, hade förklarat att han hade förbindelse med Hille, men nu ändrade ^{sig} därhän att denna förbindelse helt och hållet var beroende på Hilles initiativ genom att eventuellt skriva till Grossheim under adress c/o Portieren, Dom-Hotellet, Köln, så frågar jag mig om den inför mig ändrade uppgiften beträffande kontakten med Hille verkligen är med sanningen överensstämmande, eller om Grossheim vill arrangera ett samtal med Hille, innan svenska myndigheter kunna sammanträffa med honom. Efter samråd med envoyé Kumlin ansåg jag det vara bäst att man försökte handla så snabbt som möjligt för att ordna en kontakt med Hille. Med hänsyn till att Hilles moder i december 1950 var boende i GrossHartmannsdorf 304 enligt vad som upplysts från Ev. Luth. Pfarramt i Gross Hartmannsdorf så skulle man väl än en gång kunna få förbindelse denna väg till fru Hille och bedja henne uppmana sonen Erhardt att sätta sig i förbindelse med någon i Berlin, där han ju var verksam i ett avdelningskontor för Essener National Zeitung. Måhända har Essener National Zeitung ännu någon representant i Berlin, vilket ju torde kunna konstateras genom en förfrågan i Essen. Vad Trandafilo beträffar borde man väl även i detta fall försöka nå kontakt med honom, innan Grossheim själv får denna kontakt. Bergensträhle i Rom skulle väl under någon lämplig förevändning kunna ta ett samtal med Trandafilo. Som en sådan förevändning skulle man väl kunna nämna, att det kommit till beskickningens kännedom att Trandafilo skrivit en bok och artiklar över sin

fångenskap i Ryssland. (Jag bad Bergensträhle, då han julen 1952 var hemma på semester försöka skaffa såväl boken som de exemplar av Il Tempo, i vilka Trandafilos artiklar influiter, men Bergensträhle lät svara, att han icke kunnat komma över någondera av dessa alster. Jag har hört från af Sandeberg, att Trandafilo verkligen skrivit en bok och artiklar i Il Tempo, varför det torde var riktigt. Jag frukar nämligen, att den gode Grossheim i sin iver att ställa sig in kan tillåta sig ojusta vägar för att få fram ett positivt utlåtande från såväl Hille som Trandafilo.)

Enär Grossheim icke var villig att utlämna namnen på de medfångar, som frigivits samtidigt med honom själv, avtalade jag med envoyé Kumlin, att han skulle låta göra efterforskningar i vederbörande departement i Bonn för att få uppgifter om de återvändande fångarna, särskilt då de som återvänt till Västtyskland, för den händelse det skulle anses nödvändigt att utfråga dessa och om icke Hille kan anträffas eller icke kan giva så positiva uppgifter som anses önskvärda.

Med hänsyn till att Grossheim dels två gånger rest mellan Hagen och Köln och därigenom åsamkats utgifter samt dels sade sig ha haft en del utgifter för brevväxling med sina fångkamrater, vilket han sade sig göra av intresse för att få ytterligare upplysningar i Wallenbergs-affären, beslöt jag efter samråd med envoyé Kumlin att utbetala 100 Mark för täckande av dessa utgifter. Detta så mycket mer som man får räkna med att han kanske ett par gånger till kommer att infinna sig på beskickningen i Köln.

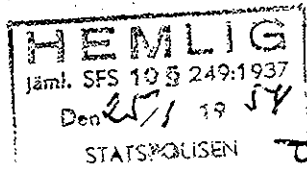
För eventuellt kommande behov kan det måhända vara nödvändigt att få ett av Grossheim underskrivet utlåtande, dels om uppgiften att han genom morsering erfor, att en svensk skulle befinna sig i någon av granncellerna i Lefortovskaja-fängelset och dels att han så sent som i april 1947 blev förhörd av Weindorf om Wallenbergs s.k. spioneri, och i så fall torde detta lätt kunna arrangeras genom att dessa båda punkter nedtecknats i form av protokoll, som skickats ned till beskickningen i Köln i och för Grossheims underskrift. Skulle icke Hille kunna anträffas

borde mähända även de av Hille lämnade uppgifterna intagas i protokollet.

Huruvida den ungerske handelsattachéen Janosch Söket återvänt från rysk fångenskap, kunde Grossheim icke yttra sig om. Möjligheterna att efterforska honom i Ungern torde väl icke vara stora.

Stockholm den 22 januari 1954.

A handwritten signature in dark ink, appearing to read "Otto Danielson". The signature is fluid and cursive, with a large loop at the beginning and a long, sweeping tail.

4 ex.

Ex.nr. 2

P.M.

Som bekant blev den svenske journalisten Edward af Sandeberg år 1945, då han efter vapenstilleståndet skulle återvända från Berlin via Moskva till Sverige, anhållen i Moskva, där han vistades dels i Butyrka-fängelset och dels i Krasnogorsk-lägrät utanför Moskva. I Butyrka-fängelset sammanträffade af Sandeberg med en tysk krigsfånge, som uppgav sig heta Hille och med hemort i Bautzen, Niederschlesien. Denne Hille, som uppgav att Raoul Wallenberg skulle ha suttit fånge antingen i Lefortovskaja eller Lubljanka-fängelset i Moskva, hade förklarat att han haft någon anställning vid Essener National Zeitung. af Sandeberg var icke säker på Hilles förnamn men trodde, att det kunde möjligen vara Kurt eller Knut. I Tyskland bedrivna efterforskningar gävo vid handen, att det icke fanns någon Kurt eller Knut som gärna kunde vara identisk med den Hille, med vilken af Sandeberg sammanträffat. Däremot kom man fram till en person vid namn Erhard Hille, som var född 1913 och som till yrket var "Schriftleiter".

I ett brev från svenska konsulatet i Berlin av den 12 december 1951 framgår, att tyska Röda Korsets Suchdienst kommit fram till följande resultat angående Erhard Hille. Hans fullständiga namn skulle vara Erhard Hille, född 2/2 1913 och son till Otto Hille. Han skulle vara född i Sohland (Spree), gift, och ha 2 barn. Hans yrke skulle vara skriftställare och senaste arbetsplatsen var Verlag u. Druck National Zeitung, Berlin-Staaken, Schulstrasse, vilken sistnämnda adress troligtvis kan vara bostadsadressen.

I ett nytt brev från svenska konsulatet i Berlin av den 8 januari 1952 hänvisar generalkonsul Bratt till dels en skrivelse från Deutsches Rotes Kreuz, Landesnachforschungsdienst, Berlin-Dahlem, den 7/1 1952, Im Dol 2 (U-Bahnhof Podbielskiallee) Fernruf 760 736/37, unser Zeichen Ch-Ö/Kö LVK 183964, betrifft Familie Bertha Hille, geb. Böhme, Gross-Hartmannsdorf 304, och dels en skrivelse från Ev. Luth. Pfarramt, Gross-Hartmannsdorf. Deutsches Rotes

Kreuz' skrivelse hänvisar till Ev.Luth. Pfarramts brev, av vilket framgår att en pastor i Gross-Hartmannsdorf den 29 december 1951 samtalat med fru Bertha (verwit.) Hille, varvid fru Hille skulle ha upplyst pastorn om att hennes båda söner Erhard och Kurt icke givit sig tillkänna sedan hon i januari 1948 erhöi ett kort från Erhard.

I en tredje skrivelse från konsulatet i Berlin av den 28 januari 1952 har konsulatet enligt bifogad avskrift från Deutsches Rotes Kreuz inkommit med ytterligare uppgifter om Hille. Deutsches Rotes Kreuz' skrivelse är daterad den 23 januari 1952 och har samma adress som föregående. Under rubriken "unser Zeichen" förekommer följande anteckning:

LVK 183 964 Ch-Ö/Pt

I denna skrivelse anges beträffande Hille:
"Betr.: Erhard Hille, geb. 2/2 1913.

"Bezugnehmend auf das Schreiben v. 11/1 1952 teile ich Ihnen die Anschrift von der Ehefrau meines Sohnes mit:

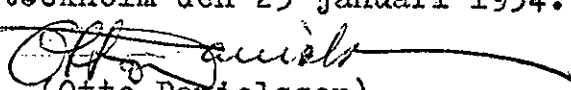
Frau Hildegard Hille, Bloaschütz über Bischofswerda, Krs. Bautzen/Sa, Ost-Zone. "

I denna skrivelser framgår vidare, att Erhard Hille var hemmahörande i Berlin-Staaken, Schulstrasse 73.

Med här ovan angivna adresser på Hilles senaste arbetsplats och hans troligen sista bostad samt vidare adresser på modern och hans hustru torde det icke vara omöjligt att på något sätt via Deutsches Rotes Kreuz och pastorsämbetet i Gross-Hartmannsdorf få ett bud till Hille, så att han kan infinna sig i västsektorn i Berlin. Om Verlag u. Druck National Zeitung i Berlin alltjämt existerar eller om det finnes någon representant för detta förlag boende där, kan man måhända begära denne representants hjälp, så att Hille finge ett meddelande om att han borde inställa sig hos representanten för förlaget, detta under förutsättning att förlaget eller representanten befinner sig inom västsektorn. Skulle detta inte vara möjligt kan måhända Deutsches Rotes Kreuz finna en förevändning för att kalla Hille till västsektorn i Berlin.

Enligt uppgift från en från Ryssland den 28 december 1953 återkommen tysk krigsfånge skulle Hille någon gång under sommaren 1953 ha sänts från det tyska krigsfångelägre Vladimír, nordost om Moskva till uppsamlingslägre i Tapiau nära Kaliningrad och slutligen frigivits samtidigt med den omnämnda krigsfången, varför han bör befinna sig i östzonen. Vår sagesman har uppgivit, att Hille i lägre i Tapiau sammanträffat med en kvinna med vilken han sagt sig ha för avsikt att ingå äktenskap. Det kan därför vara möjligt, att han icke tagit kontakt med sin hustru, men man torde väl kunna förmoda, att han på något sätt låtit sig avhöras hos modern.

Stockholm den 25 januari 1954.

(Otto Danielsson)

Bonn, p.t. Köln den 4 februari 1954.

Strängt förtroligt.

2 bil.

Broder,

I anslutning till mitt handbrev till kabinettsek-
reteraren den 14 nästlidna januari angående den tidigare
medarbetaren vid beskickningen i Budapest Henry Tomsen
alias Hermann Grosheim-Krisko - under detta namn har han
numera fått ett tyskt pass utfärdat - ber jag få meddela,
att T. i går uppsökte beskickningen och hade ett samtal
med Göransson. Hörande vad därvid förekom ber jag få hän-
visa till bifogade av Göransson uppsatta P.M.

Såsom Du finner, är T. mycket angelägen att snarast
få komma till Stockholm för att i departementet avlägga
rapport och framföra vissa personliga önskemål. Såvitt jag
kan bedöma, tala vissa skäl för att T. blir emottagen. Dels
har han väl otvivelaktigt gjort svenska intressen vissa
tjänster, dels torde man icke kunna bortse från risken, att
T., om han hos de svenska myndigheterna icke skulle finna
det stöd och det intresse han hoppats på, kan bli fästad
att med det högintressanta material han förfogar över vända
sig till pressen eller eljest till offentligheten. För när-

Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

varande förefaller T. fullt beredd att lojalt samarbeta med myndigheterna och föga sig i eventuella anvisningar till honom beträffande fallet W. Därmed vill jag givetvis icke ha sagt, att icke en försiktig och skeptisk inställning till T. kan vara påkallad. Det förefaller ännu oklart, vart han egentligen syftar, och en del av hans utsagor äro ju litet underliga.

Jag vore tacksam att om möjligt omgående få besked, huruvida vi kunna meddela T., att man är beredd ta emot honom, och i jakande fall till vem han bör vända sig. Kan beskickningen i så fall även bestrida kostnaderna för hans resa till Stockholm?

En avskrift av hans i Göranssons P.M. omnämnda skrivelse till utrikesministern bifogas. Däremot har avskrift av utdraget ur hans rapport - vilket icke innehåller något särskilt nytt - icke medhunnits före kurens avgång i dag. Det insändes med nästa kurir.

/w/ H. Kuuslin

P.M.

Onsdagen den 3 februari 1954 på eftermiddagen infann sig Henry Tomsen alias Hermann Grosheim-Krisko utan föregående anmälan å beskickningen och bad om ett samtal med mig.

T. omtalade, att han nu nedtecknat en mycket omfattande rapport rörande sina upplevelser under fångenskapen i flyssland 1945-1953. Ur denna rapport hade han gjort ett utdrag om de förhållanden, som han ansett vara av särskilt intresse ur svensk synpunkt, framför allt med tanke på fallet Wallenberg. Sammandraget önskade T. personligen överlämnas i utrikesdepartementet tillika med en till utrikesministern ställd skrivelse, i vilken han i allmänna ordalag uttrycker förhoppning om någon gottgörelse för de lidanden han åsamkats genom att han under tjänstgöring vid dåvarande svenska beskickningen i Budapest råkat i rysk fångenskap.

T. verkade synnerligen angelägen om att snarast få komma till Stockholm och i departementet få redogöra för sina erfarenheter och diskutera sina personliga angelägenheter. Hans avsikt är att från Stockholm bege sig till England och uppsöka sin hustru och dotter, som äro bosatta där, och med vilka han ny lyckats få kontakt. T. ställde gång på gång frågan, hur många dagar det kunde dröja, innan besked från Stockholm kunde föreligga, att man där vore beredd taga emot honom, och motiverade sin iver med att han vore mycket

angelägen träffa sin familj men först ville avlägga rapport till de svenska myndigheterna. Han uttryckte en förväntan om att få kostnaderna för resan till Sverige ersatta.

T. förklarade sig ytterst intresserad av att medverka till ett upplysande av Wallenbergs öde och framlade vissa idéer om hur man därvid kunde tänka sig att gå till väga. Sålunda framkastade han tanken, att han från Stockholm skulle själv tillskriva de högre tjänstemän i det ryska säkerhetsväsendet, som han lärt känna under sin fångenskap, och av dem begära besked om Wallenbergs öde. T. antydde även, att han eventuellt skulle vara beredd att i svenskt officiellt uppdrag bege sig till Moskva (!) och söka få upplysningar i saken.

Då jag ställde mig skeptisk till dessa proposer och undrade, hur T. kunde tänka sig ha ett sådant inflytande hos ryska vederbörande, svarade han undvikande. Han framhöll emellertid, att det enligt hans åsikt vore lönlöst att söka uppnå något resultat via ryska utrikesministeriet, som vore maktlöst gentemot säkerhetsmyndigheterna. Man måste vända sig direkt till dessa. Ett särskilt skäl att handla med skyndsamhet vore enligt T., att ryssarna eventuellt kunde tänkas intaga en något mjukare hållning, så länge Berlin-konferensen påginge. Efter densamma kunde deras inställning åter hårdna.

Vidare nämnde T., att han i Stockholm gärna ville uppsöka Wallenbergs moder.

I övrigt framkom under samtalet bl.a. följande:

- 1) T. har skriftligen satt sig i förbindelse med italienaren Trandafilo men ännu icke erhållit något svar från denne.
- 2) Om tysken Hille har T. ännu inga underrättelser men bemödar sig alltså att få reda på dennes uppehållsort.
- 3) Enligt T. ha nyligen vissa lättnader för korrespondens med fångar i Ryssland genomförts. Bl.a. skulle det sålunda nu vara möjligt att skriftväxla med fångar i Vladimir-lägre öster om Moskva. Postadressen dit vore "Postfach 5110/49, Moskau, UdSSR". T. sökte hjälpa en fru Dietl att komma i förbindelse med sin man överbefäl Dietl, som befunne sig där.
- 4) T. innehar numera vanligt tyskt resepass utfärdat för Hermann Grosheim-Krisko.

Jag betonade för T. vikten av att inga förhastade steg toges

i fallet W., och att alla åtgärder måste koordineras från Stockholm. T. sade sig inse detta. Jag lovade honom vidare, att beskickningen omedelbart skulle sätta sig i förbindelse med departementet och därefter återkomma i ärendet snarast möjligt.

T. deponerade på beskickningen två exemplar av ovan nämnda utdrag ur sin rapport jämte sin skrivelse till utrikesministern men uttalade som sin bestämda önskan att själv få överlämna dessa aktstycken i Stockholm.

Köln den 3 februari 1954.

.. (T. Göransson)

Avskrift av avskrift.

Hermann Grosheim-Krisko

3 Februar 1954

Königlich Schwedisches Aussenministerium
S t o c k h o l m .

Herr Minister:

Aus dem beiliegenden Bericht ist zu ersehen, wie unsagbar schwer ich neun Jahre darunter leiden musste, Mitarbeiter der Königlich Schwedischen Gesandtschaft in Budapest zu sein.

Bei Ausübung meines Dienstes bin ich am 19. Januar 1945 von den Sowjets festgenommen worden. Es wurde mir und der Königlich Schwedischen Gesandtschaft, Budapest schwerste Spionagen-Vorwürfe gemacht, die ich unter Anwendung meiner ganzen körperlichen und seelischen Kraft abgestritten habe.

Es war mir stets vornehmste Pflicht, trotz Lebensgefahr meinen dienstlichen Verpflichtungen gegenüber der Königlich Schwedischen Gesandtschaft treu zu bleiben.

Ich bitte Sie, Herr Minister, meinen persönlichen Belangen, die sich aus der neunjährigen, völlig schuldlosen Haftzeit ergeben haben, gebührend Rechnung tragen zu wollen und die Erledigung dieses Falles möglichst zu beschleunigen.

Mit vorzüglichster Hochachtung

/u/ H. Grosheim-Krisko

Utdrag av bil. till hbr Reinius, Hamburg-Jarring
4.2.54.

(samtal med Paul Koch)

- - - - - (sid. 4)

Henry Thomsen har icke varit tillsammans med Koch, men han
har hört hamn namn. Skall ha blivit häktad av ryssarna.
Ingenting närmare känt.

- - - - -

Avskrift av chiffrertelegram från utrikesdeparte-
mentet till beskickningen i Bonn, avsänt den 9/2
1954.

N:r 10

Handbrev Kumlin - Jarring 4 februari. Thomsen bör
komma Stockholm och kontakta kabinettsssekreteraren.
Kostnaderna resan bestridas av beskickningen.

Cabinet

Per telefon meddelat Göransson att Thomsen bör uppsöka
"polchefen" ej kabinettsssekreteraren.

GJ 9/2

Exp. 9.2.54 kl.10.00

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 6 februari 1954.

Strängt förtroligt.

1 bil.
(i två ex.)

Bags. a° 72 km - (2) re of Lea,

Broder,

./. I anslutning till mitt handbrev den 4 dennes angående Henry Tomsen ber jag få överlämna en avskrift av det av honom på beskickningen deponerade utdraget ur hans rapport om fångenskapen i Ryssland. Då T. insisterat på att själv få överlämna utdraget och sin till utrikesministern ställda skrivelse vid besök i Stockholm, synes det önskvärt, att - om besöket blir av - han icke får reda på att departementet redan är i besittning av dokumenten i fråga.

/u/ R.Kumlin

Herr Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

Avskrift.

Dieses ist ein kurzgefasster Tatsachenbericht, der die Erlebnisse des Herrn Henry T o m s e n , der sich seit dem Sommer 1944 im Dienste der Königlichen Schwedischen Gesandtschaft, Budapest, befindet, schildert. Ortsangaben und Namen stimmen genau. Die Zeitangaben können kleine Abweichungen haben, da inzwischen 10 Jahre vergangen sind. Für die Richtigkeit der Angaben stehen T. genügend Zeugen zur Verfügung.

Vorschlag zur Mitarbeit.

Im Sommer 1944 wandte sich ein Mitglied des Königlich-Ungarischen Innenministeriums, Herr Major E., an den deutschen Staatsangehörigen Herrn Hermann G r o s h e i m - K r i s k o , geb. am 30.11.1907 in Rostow, und fragte diesen, ob er bereit wäre als Dolmetscher bei der Königlichen Schwedischen Gesandtschaft (KSG), Budapest, zu arbeiten. Die Gesandtschaft, die die diplomatische Interessenvertretung der UdSSR in Ungarn übernommen hatte, benötigte jemand der in der Lage war, alle die damit in Frage kommenden Sachen zu bearbeiten. Herr Grosheim-Krisko gab einige Zeit darauf sein Einverständnis und es kam zu einer Zusammenkunft mit dem Legations-Sekretär Herrn Niels Anger. Das erste Zusammentreffen war in der Wohnung des Professors E. beim Abendessen, und Herr Anger schlug vor, ihn in der KSG zu besuchen, um dort weitere Fragen der Arbeit zu besprechen. Herr Grosheim-Krisko besuchte Herrn Anger mehrmals in der KSG, wurde allen Herren vorgestellt und es wurde ihm nun gesagt, dass er unter Leitung des Herrn Attachee Berg arbeiten wird. Da Herr Grosheim-Krisko einen Reichs-Deutschen Pass besass und in Budapest bekannt war, wurde mit Herrn Anger vereinbart, dass er seinen Namen und die Staatsangehörigkeit ändert. "Es geht nicht, dass Sie als Deutscher hier arbeiten," deutete Herr Anger an. Grosheim-Krisko nannte sich nun Henry Tomsen. Herr T. wurde durch Herrn Anger dem Herrn Minister Danielson vorgestellt, der mit der Mitarbeit des T. bei der KSG einverstanden war und beim Abschied sagte: "Hoffentlich haben Sie Russisch nicht verlernt und machen die Sache gut, ich danke Ihnen für Ihre Mitarbeit." T. versicherte, dass er die übernommenen Aufgaben gewissenhaft ausführen werde.

Es wurde verabredet, dass T. ein Gehalt erhält, das seiner Stellung entspricht. Da T. die Stellung nur mit der Bedingung übernahm, dass er auch in dem Gesandtschaftsgebäude wohnen könne, verliess seine Familie Ungarn. T. zog mit seinen Möbeln, Teppichen und zwei Koffern mit Privatsachen in das Gebäude der KSG in dem die Diplomatischen Interessenvertretungen für andere Länder untergebracht waren. "Nirgends sind die Sachen und Sie selbst so sicher, wie in der Schwedischen Gesandtschaft," meinten die Herren.

Im September 1944 machte sich Herr Anger Notizen aus dem Deutschen Pass des T. und verwies ihn wegen Ausstellung eines neuen Ausweises an Herrn Attachee Berg. Daraufhin wurde auf einem Bogen der KSG, Budapest, ein Ausweis auf dem Namen Henry Tomsen, geb. 18.4.1907 in Oslo, Argentinischer Staatsangehöriger, ausgestellt. Dieser Ausweis in spanischer Sprache, doppelter Ausführung, mit Lichtbild und doppeltem Daumenabdruck, wurde von Herrn Attachee Berg dem Herrn Minister Danielson vorgelegt. Ferner erhielt T. Ausweise in ungarischer und russischer Sprache, dass er als Mitarbeiter der KSG unter ihrem Schutz steht.

So wurde aus einem Grosheim-Krisko ein Tomsen und aus einem Deutschen ein Argentinier. Es wurde alles von der KSG unternommen, um beim Einmarsch der Sowjet-Truppen die Arbeit der Diplomatischen Interessenvertretungen ungehindert weiterführen zu können.

Die Arbeit in der KSG.

Nach verschiedenen Vorarbeiten, wie z.B. Besorgen einer Schreibmaschine mit kyrillischer Schrift (eine Hilfskraft, Herr J.V. übernahm mit seiner Schreibmaschine die vielen schriftlichen Arbeiten und half Herrn T.), Bestellen von Briefbogen mit der Aufschrift: "KSG-dipl. Interessenvertretung der USSR in Ungarn", Stempel, Plakate für die Gesandtschaft und schwedische Staatsangehörige, Anschriften etc, alles in russischer Sprache, ging man zur Hauptarbeit über.

Im August 1944, nach dem Umschwung in Rumänien und dem schnellen Vormarsch der Sowjets, reiste der finnische Gesandte ab und übergab das Haus der finnischen Gesandtschaft mit Inventar der KSG. In diesem Gebäude wurden untergebracht die diplomatischen Interessenvertretungen für Holland, Dänemark, Finnland, Argentinien, Badoglio-Italien, Iran und der USSR. Die Aufgabe des T. bestand nun darin allen Angehörigen der obengenannten Ländern Schutzpapiere in

russischer Sprache auszustellen, in denen bescheinigt wurde, dass diese Personen unter dem Schutze der KSG, Budapest, stehen. Gleichzeitig wurden Schutzpapiere und Bescheinigungen in Russisch den Diplomaten und Mitarbeitern der KSG ausgestellt. Schwedische Interessen in Ungarn wurden durch Aufschriften in russischer Sprache gekennzeichnet und Plakate sollten die Sowjets darauf aufmerksam machen "Dieses Gebäude ist die KSG" oder "Dipl. Interessenvertretung der USSR" u.ä. Ueber diese Arbeiten hat Herr T. auf Veranlassung des Herrn Attachee Berg monatlich seine Berichte verfasst und diese nach Stockholm weitergeleitet. Tatsächlich wurde durch die Arbeit des T. erreicht, dass beim Einmarsch der Sowjets sämtliche in Frage kommenden Personen mit einschlägigen Schutzpapieren ausgestattet waren. Ebenfalls vollkommen war die Kennzeichnung von Gebäuden, Firmen und Fabriken mit schwedischem Kapital, usw.

Etwa Mitte November 1944, während der Durchführung dieser Arbeiten, fragte Herr Attachee Berg, ob T. sein Gehalt brauche. Darauf antwortete T., dass er im Augenblick genügend Mittel habe und sein Gehalt später empfangen wolle.

Am 21. Dezember 1944 verabschiedete sich der ungarische Major B., der die Anstellung des T. bei der KSG vermittelt hatte, von den Herren der Gesandtschaft. Dabei forderte er T. in Gegenwart des Herrn Attachee Berg auf, mit ihm gemeinsam nach dem Westen zu fahren. Herr Attachee Berg meinte darauf: "Herr T., sie werden uns doch jetzt nicht verlassen!" - T. blieb selbstverständlich bei der KSG in Budapest.

Ueberfall auf die KSG.

Wie bereits bemerkt, wohnte T. im Gebäude der KSG. Am 24. Dezember 1944 morgens wurde das Gebäude von ungarischen Faschisten - Salaszy-Leuten - überfallen und ausgeplündert. T. hatte sich an diesem Morgen zufällig bei seinem Freund M. im Gellert-Hotel aufgehalten. Er wurde sofort von dem Ueberfall verständigt und gewarnt, dass man sich besonders für ihn und die Leiter der USSR-Vertretung interessiert habe. T. flüchtete, genau so wie die anderen Mitglieder der CSK, und begab sich nach Pest, wo er sich bei Herrn B. versteckte. Vergeblich versuchte T. mit Herrn Anger und Herrn Attachee Berg in Verbindung zu kommen, dieselben waren nicht auffindbar. Wallenberg hielt sich zu dieser Zeit bei Freunden in Pest auf. Durch die Gräfin N. hörte T., dass jemand von der KSG durch die

ungarischen Faschisten festgenommen worden sei und der Gesandte angeblich bei einem befreundeten Diplomaten Aufnahme gefunden habe. Erst am 5. Januar 1945 (?) gelang es T. in einem deutschen Panzer über die Brücke nach Buda zu kommen. In der KSG traf T. Herrn Attachee Berg, der zu ihm sagte: "Gut dass Sie da sind, es wird nicht mehr lange dauern und die Russen sind hier. Gehen Sie herüber und sehen Sie sich an, wie man in Ihrem Zimmer gewütet hat. Alles wurde zerstört. Holen Sie Ihre Sachen aus Pest und kommen Sie zur Gesandtschaft zurück, denn noch nie haben wir Sie so nötig gebraucht wie jetzt, wenn der Russe kommt." - Nachher gelang es dann T. nicht mehr über die Brücken von Pest nach Buda zu kommen, da diese unter ständigem Beschuss lagen. Einige Tage später wurden die Brücken gesprengt und T. blieb somit endgültig in Pest. Herr Attachee Wallenberg hielt sich während dieser Zeit ebenfalls noch in Pest auf. Er befand sich am Vörös-Martin-ter in dem Gebäude einer ungarischen Bank, die mit schwedischen Banken gemeinsame Interessen hatte. Dort erfuhr T., dass ein Auto der KSG durch einen Volltreffer zerstört worden war und der Fahrer dabei den Tod gefunden hatte.

Herr Tomsen wird festgenommen.

Nachdem die Strassenkämpfe tagelang andauerten, besetzten die Sowjets vom 17.-18. Januar 1945 endgültig Pest. Damit war man von der KSG, die in Buda lag, abgeschnitten. Bei den einsetzenden Plünderungen und Vergewaltigungen durch die Sowjetsoldaten wurde auch Personen betroffen die schwedische Schutzpapiere hatten. Sie wandten sich an T. und baten um Schutz. An diesem Tage (18.1.45) versuchte T. wiederum Herrn Attachee Wallenberg zu erreichen, damit dieser in der Angelegenheit mithelfen sollte. In der bereits genannten Bank, erhielt T. von einem Direktor - vermutlich schwedischer Nationalität - die Auskunft, dass Herr Wallenberg mit seinem Fahrer Langfelder den Sowjets entgegen gefahren seien.

Da sich die Uebergriffe der Sowjetsoldaten häuften, begab sich T. am 19.1.45 zur sowjetischen Kommandatur, von wo aus er zum Divisionstab nach Klein-Pest geleitet wurde. Dort stellte sich T. als Mitarbeiter der KSG vor und machte die Offiziere darauf aufmerksam, dass die KSG die diplomatische Interessenvertretung der früher angeführten Länder ausübe und dass deren Staatsangehörige mit Schutzpapieren der KSG versehen worden sind. T. forderte im Namen der KSG

dass Inhaber solcher Papiere nicht belästigt werden dürfen. Mit grösster Höflichkeit wurde ihm versichert, dass soetwas nicht mehr vorkommen und ein entsprechender Befehl umgehend erlassen wird.

T. unterrichtete die Sowjets über den Ueberfall auf die KSG am 24.12. 1944 und bat um Weiterleitung dieser Meldung über Moskau nach Stockholm. Ferner ersuchte er den Divisionstab um einen Passierschein, damit er die Inhaber der Schutzpapiere weiter betreuen könne. Es wurde T. alles zugesagt und man bat ihn bis zum nächsten Tage zu bleiben, da es gefährlich sei nach Einbruch der Dunkelheit die Strassen zu betreten.

Am 20. Januar 1945 morgens wurde T. 2 Zeugen gegenübergestellt die sagten: "Ja, wir kenn ihn, er ist aber kein Schwede, sondern ein Norweger, heisst Henry Tomsen und arbeitet in der KSG." (Es waren für T. unbekannte Leute, vermutlich sowjetische Agenten.) Als T. nun den Passierschein erbat wurde er damit zurückgehalten, dass der Schein noch nicht fertig wäre. T. war ganz frei, schlief in einem guten Raum und wurde ausreichend gepflegt.

Am 21. Januar wurde T. in einem Nebengebäude von mehreren Offizieren verhört. Alle Wertsachen die T. bei sich trug (darunter einen Betrag von ca. 22.000.-Pengö die der Kasse der KSG gehörten), wurden ihm gegen Quittung abgenommen. Alle Proteste des T. wurden abgewiesen, da es sich angeblich nur um Formalitäten handele.

Vernehmung, Klein-Pest.

Die Offiziere waren im Besitz einer Namensliste der KSG auf der der Name des T. fehlte. T. begründete dieses damit, dass er besonders mit der Bearbeitung der Angelegenheiten der USSR betraut worden war und man es vorzog, ihn deshalb nicht bei den ungarischen Behörden anzumelden. Durch die Behauptung der beiden Agenten sah sich T. genötigt, sich weiter als Norweger auszugeben, was auch aus dem Geburtsort (Oslo) aus seinem Schutzpapier der KSG in russischer Sprache ersichtlich war. T. weigerte sich irgenwelche Angaben über die Tätigkeit der KSG zu machen, da er als Mitarbeiter der Schweiz verpflichtet unterlag. Man drohte T. ihn so lange festzuhalten bis er aussage. Obgleich T. sich innerhalb des Bereiches des Stabes frei bewegen konnte, stand er unter Aufsicht und es wurde ihm trotz Protestes die Möglichkeit verwehrt, seinen Dienstverpflichtungen nachzukommen.

Nach einer Woche wurde T. ca. 150 km ostwärts Budapest zum

Armeestab gebracht (angeblich Sitz des Marschalls Malinowsky). Vermutlich befand sich Herr Attachee Wallenberg auch dort. T. wurde hier ein Papier in russischer Sprache vorgelegt aus dem hervorging, dass T. angeblich festgenommen wurde, als er sich bei einem Sowjet-Offizier über Artillerie-Stellungen erkundigt habe. Gegen diesen plumpen Ueberrumpelungsversuch protestierte T. energisch und behauptete wahrheitsgemäss, dass dieser Vorwurf eine Lüge sei. Man versuchte T. in Güte zu überreden dieses Papier zu unterschreiben mit dem Hinweis, dass man ihn dann schnell nach Moskau bringen und nach Norwegen entlassen würde. T. lehnte derartige Ansinnen strikt ab, forderte seine unverzüglich Freilassung mit dem Hinweis, dass man ihn gerade jetzt dringend in der KSG Budapest brauche. Noch am selben Abend wurde T. zum Divisionstab zurückgebracht.

Am 29. Januar 1945 wurde T. vom Oberleutnant A. geholt, der ihm in mehrstündigem Verhör Spionage im Auftrage der Schweden gegen die USSR vorwarf. Er gebrauchte die Worte: "Die ganze Schwedische Gesandtschaft ist ein Spionagennest. Wir haben schon genug Leute, die alles gestanden haben und warten nur ihre Aussage". T. erkannte nun die gefährliche Lage.

Am 30 Januar 1945 morgens um 7 h. ging T. mit einem Eimer zum Wasser holen und flüchtete nach Pest, wo er sich bei Freunden Nn. aufhielt. Mit allen Mitteln versuchte T. mit der KSG in Kontakt zu kommen, doch war Buda infolge schwerer Kämpfe bis zum 18.2.45 abgeriegelt. Beim Schwedischen Roten Kreuz wurde T. gesagt, dass der Vorsitzende Herr Langlen von den Sowjets festgenommen sei.

Am 8 Februar 1945 wurde T. anlässlich einer Razzia erneut festgenommen und fürchterlich misshandelt. Man warf T. vor, dass er versucht habe zur KSG zu gelangen um Spionagemeldungen durchzugeben. Bis Ende Februar 1945 wurde T. im Divisionstab festgehalten und verhört, und dann zu der Abteilung des NKWD beim Armeestab überführt. Für T. begann nun eine Hölle: Tag und Nacht wurde er verhört, wenn er in Ohnmacht fiel, begoss man ihn kaltem Wasser.

Man beschuldigte die KSG :der Funker Kugel habe in der KSG ein Sendegerät, mit dem er Nachrichten nach Schweden funke; Herr

Attache Berg sei ein Freund von Ribentropp und kam in einem Sonderflugzeug nach Budapest, um gemeinsam mit den Deutschen gegen die Sowjets zu arbeiten; die Schwedische Regierung habe nur deshalb die Interessenvertretung der USSR übernommen, um besser spionieren zu können; schwedische Schutzpapiere seien nur dazu da, um Spione besser zu tarnen, etc.

Während dieser ganzen Zeit leugnete T. standhaft alle Vorwürfe und verlangte Benachrichtigung der KSG. Das wurde jedoch lächelnd abgelehnt.

Ende März 1945 wurde T. in ein Flugzeug verladen und über Debrecen, Lemberg und Gomel nach Moskau geflogen. In Lemberg gelang es T. für etwa 36 Std. zu entfliehen, doch wurde er von einer Streife aufgegriffen und in Fesseln weitertransportiert.

Tomsen in Moskau in der Lubianka.

Direkt vom Flughafen wurde T. in einem geschlossenen Gefangenwagen in die Lubianka gebracht. Dort wurde er zuerst geduscht, dann wurden ihm am ganzen Körper die Haare geschoren. Nach ärztlicher Kontrolle wurde er 42 Stufen tief in einen Keller geführt, wo nach genauer Untersuchung alle Sachen abgenommen, Knöpfe abgeschnitten, Schuhsohlen und Absätze aufgeschnitten wurden. Belassen wurde Kleidung, Kamm, Zahnbürste und ein Taschentuch. Wieder im Erdgeschoss schloss man T. in eine enge Wartekabine ein. Kurze Zeit später ging es in einem Fahrstuhl zum 5. Stock aufwärts in das Zimmer 525 (?) wo ihn ein Major empfing. "Ihr Name ist T.? Sie sind von der KSG aus Budapest. Wie geht es Ihnen? Nehmen Sie doch bitte Platz! Sie sehen müde aus und haben wahrscheinlich Hunger, nicht wahr?" lautete seine Begrüssung. Es erschien ein Friseur, man brachte ein Essen, bestehend aus 4 Gängen, und Rauchwaren. "Jetzt ruhen Sie aus, und wenn Sie lesen wollen so sind hier russische, englische und amerikanische Zeitungen," sagte der Major. T. der nach 2 Monaten schwerster Misshandlungen auf dem Diwan lag, konnte noch immer nicht zu sich kommen, was sollte dieser Aufwand jetzt bedeuten, fragte er sich: das grosse, schöne Zimmer, Teppiche, weiche Möbel, Radio und am Schreibtisch der "freundliche" Major. Einige Stunden später fragte der Major: "Haben Sie sich erholt? dann wollen wir herüber-

gehen der stellvertretende Vorsitzende des UGB (Leitung der staatlichen Sicherheit) will mit Ihnen sprechen."

T. wurde in das gegenüber liegende Zimmer geführt, wo 5-6 Damen an Schreibmaschinen arbeiteten; weiter ging es durch eine gepolsterte Tür in einen grossen Raum, wo am Schreibtisch ein hoher Offizier sass. (T. bemerkte auf den goldenen Achselstücken Zick-zack-Streifen und 2 goldene Sterne. Vermutlich war es Merkulow.) Dieser verhörte T. nur ganz kurz. Er wollte wissen, wie in der KSG die Spionagearbeit gegen die USSR aufgebaut war. T. leugnete und beschwerte sich über die Festnahme und Misshandlung. Der General sagte wörtlich: "Wir brauchen Sie nicht, erzählen Sie uns alles, dann fahren Sie nachhause; wer soll es uns denn erzählen? doch nicht der Gesandte, aber ein kleiner Mitarbeiter, Sie können uns alles sagen. Bitte überlegen Sie es sich." Darauf wurde T. zurückgeführt und während 3 folgender Wochen sehr gut behandelt. Alle 12 Stunden wechselten die wachhabenden Offiziere im Range vom Kapitän bis zum Oberst. T. und die Offiziere unterhielten sich in freundlicher Art nur über nebensächliche Dinge, z.B. wie man in Paris lebte, ob die Frauen in Wien oder Berlin schöner seien, was ein Klavier in Budapest kostete, und in diesem Sinne mehr.

Es hatte den Anschein, als ob diese Behörde auf eine sehr wichtige Entscheidung warte, etwa eine Intervention seitens der Schwedischen Regierung, einen Bescheid vom sowjetischen Aussenministerium oder ein anderer entscheidender Befehl von höchster Stelle. Bis dann Mitte April 1945 ein bisher unbekannter Major sich an den Schreibtisch setzte und T. anbrüllte: "Du Hure, willst Du uns endlich alles erzählen?" Nun wusste T. dass es wieder losging.

Verhöre bis zum 3. Mai 1945.

T. wurde nun Tag und Nacht scharf verhört, wieder ging es um dasselbe Thema wie in Budapest - Spionage durch die Schweden. Einige Vorwürfe gegen Schweden, wie aus der Fragestellung ersichtlich: "Dass Berg ein Spion ist, wissen wir, Sie sollen es uns nur bestätigen, sonst kommen Sie hier nicht raus. Wer war der schwedische Militär-Attachee in Budapest, wann reiste er ab? hat er sich unter falschem Namen versteckt? Welche Leute verkehrten bei dem

Gesandten und Attachees? Warum wurden so viele Schutzpapiere ausgestellt? Wieviel hohe Faschisten u.a. Personen die von der gerechten Hand der Sowjets geflüchtet sind haben sie in der KSG versteckt? usw."

Auf alle diese schweren Anschuldigungen versicherte T. immer wieder dass man sich in Moskau mächtig irre, wenn man glaube, dass die schwedischen Stellen, die eine so verantwortungsvolle Aufgabe wie die Interessenvertretung der USSR in Ungarn übernommen haben, irgendetwas mit Spionage zu tun hätte. T. wies daraufhin, dass die KSG von den ungarischen Faschisten nur deshalb überfallen wurde, weil sie die USSR vertrat und die Humanitäre Abteilung unter Leitung von Herrn Wallenberg ungarische Juden schützte.

Ende April schaltete sich ein Oberst M. als Beobachter in die Verhöre ein. Dieser äusserte schliesslich: "Die KSG ist doch exterritoriales Gebiet und kann dort machen was sie will; darum erzählen Sie alles, dafür werden Sie nicht bestraft." T. beteuerte wiederholt, dass niemals eine Spionage betrieben wurde.

Am 30. April 1945 morgens gegen 4 h veranlasste Oberst M. die Ueberführung des T. in das Lefortowskaja Gefängnis, wo er in einer Einzelzelle untergebracht wurde. Am 3. Mai 1945 holte der obenerwähnte Major T. und sagte: "Wir haben keine anderen Räume, Sie bleiben vorläufig hier; damit Sie sich nicht langweilen kommen Sie mit Kameraden zusammen." T. wurde darauf in Zelle 140 gebracht, kurz danach führte man ihm zwei deutsche Herren, v.A. und K., zu.

Verhör im August 1945, Lefortowskaja.

Das Verhör dauerte nur zwei Stunden. Man fragte T., wie es ihm ginge und verordnete ihm eine bessere Verpflegung, das heisst Diplomaten-Kost, die aus einer verstärkten Portion Brot und Brei bestand. Der "gutmütige Kommissar" sagte: "Es liegt ja gegen Sie nichts besonderes vor. Da wir mit Norwegen die freundschaftlichsten Beziehungen haben, besteht nicht die Absicht, Sie lange hier zu halten. Man wird Sie noch holen."

Verhör am 18. April 1946, Lefortowskaja.

Dauer eine Stunde. Ein Adjutant des Generals empfing T. sehr freundlich und sagte ihm, dass sein Fall erledigt sei und er damit rechnen könne, in zwei Wochen nach Hause zu fahren. Die

Sowjet-Regierung sei die gerechteste Regierung der Welt.

Verhör im Herbst 1946, Lefortowskaja.

T. wurde von Oberst A.I.W. geholt. Namen und Position hat T. erst später erfahren. Oberst W. ist Leiter der V Sektion der Gegenspionage des MGB, und behandelt besonders wichtige Fälle. Das Verhör war kurz und bezog sich nur auf Herrn Attachee Wallenberg. Oberst W. erkundigte sich über die Stellung des Attachees bei der KSG Budapest und seine Aufgaben. T. erläuterte, dass Attachee Wallenberg hauptsächlich mit dem Schutze der ungarischen Juden beschäftigt gewesen sei. Ueber das Privatleben des Attachees konnte T. keine Auskunft geben. Irgendwelche besonderen Anschuldigungen gegen Attachee Wallenberg liessen sich aus der Fragestellung durch den Obersten nicht entnehmen.

Verhöre vom April bis November 1947, Lefortowskaja.

Ein neuer Kommissar, Mitarbeiter des Obersten A.I.W., Major As., vernimmt T. ca 35 bis 40 mal. Die Verhöre finden nur am Tage statt und dauern jeweils 3 bis 4 Stunden. Major As. interessiert sich über den Lebenslauf des T. Ueber seine Tätigkeit bei der KSG wurde T. immer wieder in höflicher Form versichert, dass die anderen bereits ausgesagt hätten, wie in der KSG Spionage getrieben wurde. "Man wird dafür ja nicht bestraft, denn es spielte sich in der Gesandtschaft ab," führte Major As. aus. Bei einem Verhör waren die Obersten A.I.W. und M. anwesend, die u.a. ausriefen: "Die diplomatische Vertretung durch die Schweden hat uns hunderttausende gekostet und die betreiben gegen uns Spionage!"

T. kämpfte mit letzten Kräften da er merkte, dass die Verdächtigungen langsam abflauten. Im November 1947 entstand ein Protokoll, aus dem zu ersehen war, dass viele Ausländer, die die KSG in Budapest aufsuchten, nur deswegen ausgefragt wurden, um ihre Nationalität, Staatsangehörigkeit, Geburtsort, Beschäftigung usw. festzustellen, damit man ihnen daraufhin Schutzpapiere ausstellen konnte. Der Major As. vertrat allerdings in diesem Zusammenhang die Ansicht, dass das Befragen von sowjetischen Bürgern bereits Spionage bedeute.

Am 5. November 1947 wurden die Verhöre beendet und T. damit vertröstet, dass es sich noch einen Winter hinziehen werde.

Gesamteindruck der ersten drei Jahre im Lefortowskaja.

Durch Morse-Klopfszeichen war T. über die Lage seiner Mitge-

fangenen unterrichtet. So konnte er feststellen, dass 5 - 6 Zellen links von ihm ein Herr aus der KSG Budapest sass, wahrscheinlich Herr Attachee Wallenberg. Zuerst meinte T. allerdings, dass es sich um Herrn Attachee Berg handele, da bei den Verhören demselben soviel vorgeworfen wurde. T. hoffte, dass die schwedischen Stellen versuchen würden, ihn herauszuholen und kämpfte daher bei allen Verhören um jedes Wort. Deshalb verblieb er auch weiter bei dem Namen "Tomsen" und Norweger, da die Papiere von der KSG Budapest so lauteten. Es hätte sonst bei den sowjetischen Stellen das grösste Misstrauen hervorgerufen wenn es sich herausstellen würde, dass die KSG falsche Papiere ausstellt. T. blieb seinen Dienstverpflichtungen treu, damit gegen die diplomatischen Vertreter Schwedens keine Vorwürfe gemacht werden konnten und die Beziehungen zwischen Schweden und die USSR nicht getrübt werden sollten.

Hungerstreik 1948, Lefortowskaja.

Im Sommer 1948 trat T. in den Hungerstreik und wurde 16 Tage gewaltsam in ein Zwangshemd gesteckt und künstlich ernährt. T. verlangte Verbindung zu dem schwedischen oder norwegischen Geschäftsträger und Erledigung seiner Angelegenheit. T. wurde zum Major As. getragen, der ihm alles versprach und bat, sich zu gedulden. T. brach daraufhin seinen Hungerstreik ab.

Das Jahr 1949, Lefortowskaja.

Wieder mehrere Hungerstreiks, die zu keinem Erfolg führten. Dreimal schrieb T. an den Minister des MGB und bat um Erledigung seines Falles. T. wurde zweimal von Major As. geholt, der ihn wieder vertröstete und eine Zusatzverpflegung verschrieb. Inzwischen wurde T. aus der Zelle 140 nach Zelle 87 und später Zelle 81 überführt.

Ueberführung in das Butyrskaja-Gefängnis, Moskau.

Ende März 1950 hörte man im Gefängnis grössere Bewegungen und man ahnte sofort, dass Gefangene abtransportiert werden. Am 30. März 1950 wurde T. und sein Zellenkamerad S. in das Butyrskaja-Gefängnis verlegt. Nach Anzahl der Gefangenentransportwagen, der belegten Wartezellen und dem verteilten Essen handelte es sich um etwa 100 bis 110 Personen. Es waren meistens Ausländer, die bis-

lang nicht verurteilt waren. T. ist fest davon überzeugt, dass Herr Attachee Wallenberg bei diesem Schub mit dabei war.

Aus der Wartezelle kamen T. und S. in eine Zelle, wo bereits zwei Mitgefangene aus demselben Transport saßen, und zwar Herr Schl. und Trandafilow. Trandafilow war Geschäftsträger der Mussolini-Regierung in Bukarest und hatte während seiner Haftzeit im Lefortow-skaja-Gefängnis über Herrn Attachee Wallenberg gehört. Tr. versprach, dass, wenn es ihm gelingen sollte früher entlassen zu werden, er die nächste schwedische Stelle über das Schicksal von Herrn Wallenberg und T. verständigen würde.

Ab 3. April 1950 wurde Extraverpflegung verabreicht, so z.B. Butter, Reis, Gries, Fleisch, Tabakwaren usw. Sofort begannen kurze Verhöre, bei denen jedem gesagt wurde: "Bald erfahren Sie die Gerechtigkeit der Sowjet-Regierung". Alle warteten nun auf ihre Entlassung.

Ende April 1950 wurden T. mit S. in eine Sonderzelle Nr. 139, die über dem Krankenrevier liegt, verlegt und verblieben dort bis zum August 1951.

Im Juli 1951 wurde T. von Oberst A.I.W. kurz verhört, der ihm sagte: "Es ist Zeit, dass Sie alles gestehen, wir können Sie nicht ewig hier behalten. Ich habe befohlen, Ihren Fall zu erledigen."

Im August 1951 wurden T. und S. in eine Sonderabteilung des Butyrskaja-Befängnisses überführt, die am vierten Turm neben den Verhörräumen, Todeszellen und der Hinrichtungsstelle "Turm 4" liegt.

Offizielle Verhaftung und Anklage.

Ende August 1951 wurde T. von Kommissar Sm. geholt, der ihm sofort den Haftbefehl vorlas und zur Unterschrift vorlegte. (Sieben Jahre lang war T. nur "festgehalten" worden.) Daraufhin verlas Sm. die gegen T. erhobene Anklage laut Paragraph 58/6, d.h. Spionage gegen die Sowjetunion. Die Anklage wurde damit begründet, dass die Befragung der Sowjetbürger, die die KSG in Budapest aufgesucht hatten, Spionagezwecken dienten. Es handelte sich um politische, wirtschaftliche und militärische Spionage.

Es galt nun, T. der ihm vorgeworfenen Spionage auch zu überführen, da die vorhandenen Protokolle dazu nicht ausreichten. Kommissar Sm. versuchte nun mit allen Mitteln, ein Geständnis zu erpressen. Für T. begann eine Zeit unvorstellbarer Leiden, Misshand-

lungen und Drohungen, die er bis zu diesem Tage nicht für möglich gehalten hatte. Es folgten Verhör auf Verhör ohne Unterbrechungen 12 bis 14 Stunden. Man drohte T. zu hängen, zu martern und ihn in unterirdischen Zellen verfaulen zu lassen. Man schrie ihm ins Gesicht: "Bis jetzt haben wir Dich gut behandelt weil wir Dich entlassen wollten. Aber jetzt wirst Du hier sowieso verfaulen, ob Du etwas zugibst oder nicht". Nach den Verhören musste T. in seine Zelle zurückgetragen werden.

Nach einem vollkommenen körperlichen und seelischen Zusammenbruch entschloss sich T. seinem Zellenkameraden S. anzuvertrauen, mit dem er bereits vier Jahre zusammen war. T. erzählte ihm die ganze Wahrheit und wies darauf hin, dass es den Anschein habe, dass man ihn als Norweger und "Tomsen" erledigen wolle oder in einem Gefängnis isoliert verfaulen liesse. Da es den schwedischen Stellen scheinbar nicht gelungen war, T. zu befreien bzw. sich für ihn einzusetzen sieht T. keinen anderen Ausweg als die Wahrheit zu sagen, um sein Leben zu retten.

Als Kommissar Sm. beim nächsten Verhör wieder schrie: "Du mußt alles gestehen, hier liegen genug Zeugenaussagen, um Dich zu hängen", verlangte T. die Leiter der Untersuchungsabteilung, um ein Geständnis abzulegen. Kurz darauf erschien auch Oberst A.I.W., dem T. eröffnete: "Ich bin nicht Tomsen, und ich bin kein Norweger."

Dieses Geständnis schlug wie eine Bombe ein. Zuerst glaubte man T. nicht: Oberst A.I.W. entfernte sich und kam mit General Was. zurück, der sich die Sache anhörte, ein ganz erstauntes Gesicht machte und nach Rücksprache mit Oberst A.I.W. den Befehl gab, den Fall neu anzufangen. Oberst A.I.W. gab seinem Erstaunen darüber Ausdruck, dass T. so lange geschwiegen habe, denn er hätte schon längst zuhause sein können. T. erwiderte, dass er als Mitarbeiter der KSG es nicht für nötig befunden habe auszusagen.

So wurde aus Tomsen wieder Grosheim-Krisko und aus einem Norweger ein Deutscher.

G-K. erzählte nun genau wie er zur KSG gekommen war, wie er dort gearbeitet hat und versicherte, dass nie Spionage betrieben wurde. In einigen Tagen hatte Kommissar Sm. genaue Informationen über G-K. eingeholt und beendete seinen Fall im Dezember 1951.

Neue Anklage und Verurteilung.

Am 24. Dezember 1951 wurde G-K. in die Lubianka gebracht und

dem Generalstaatsanwalt R. vorgeführt. Anwesend waren Kommissar Sm., Oberst M. und ein General. G-K. wurde ein Schreiben vorgelegt, aus dem hervorging, dass die Anklage wegen Spionage lt. § 58/6 gemäss § 1025 fallen gelassen und wegen Irreführung der höchsten Sowjet Behörden und Verheimlichung der Abstammung erneut Anklage erhoben wurde. G-K. könne mit 10 Jahren Lager Strafe rechnen, die Untersuchungshaft würde angerechnet. Auf Befragen versicherte man G-K. dass man ihn vor ein ordentliches Gericht stellen würde, wo er sich verteidigen könne. "Bis in die Höchste Stelle ist Ihr Fall bekannt, wie durften Sie uns 7 Jahre belügen?" - So wurde G-K. verabschiedet und in das Butyrskaja-Gefängnis zurückgebracht.

Bis zum März 1952 sass G-K. weiter mit seinem Zellenkameraden S. zusammen. S. hatte man ebenfalls 10 Jahre Arbeitslager angedroht. G-K. bereitete sich auf eine Gerichtsverhandlung vor, als er plötzlich seine Sachen packen musste und einem Oberst im Butyrskaja vorgeführt wurde. Dieser erklärte: "Am 19. Februar 1952 fand eine Sitzung der OSO (Sonderverhandlung beim Ministerium für Staatliche Sicherheit) unter dem Vorsitz des Ministers des MGB statt. Sie wurden zu 25 Jahren Isolator-Gefängnis, Einzelhaft, verurteilt, weil Sie gegen die Sowjetunion gearbeitet haben. Ihr Vermögen wird beschlagnahmt und gegen das Urteil kann keine Berufung eingelegt werden." So wurde G-K. durch ein Ferngericht verurteilt.

Im Zuchthaus Wladimir.

Im März 1952 wurde G-K. in das Wladimir-Gefängnis, 180 km ostwärts Moskau, überführt. Er trug gestreifte Kleidung und sass in Zelle 19 in Einzelhaft. Ende April 1952 öffnete sich die Tür und S., sein Zellenkamerad über 4 Jahre, trat ein. Das Gericht hatte S. zu 10 Jahren verurteilt, das Ferngericht erhöhte die Strafe auf 25 Jahre Lager und der Minister verwandelte es in Gefängnishaft. Vor dem Abtransport aus Moskau sagte der Kommissar zu S.: "Sie kommen mit jemand zusammen den Sie kennen."

Entlassung.

Völlig überraschend wurde G-K. am 19. Juni 1953 mit weiteren 21 Mann nach Tapiaw überführt und traf von dort am 29. Dez. 53 in Entlassungslager Friedland/Westdeutschland ein. Am 13.1.1954 meldete sich Grosheim-Krisko wieder bei der Königlichen Schwedischen Gesandtschaft in Köln-Marienburg, wo er dem Herrn Minister den ersten Bericht mündlich erstattete.

Avskrift av strängt förtroligt handbrev
från utrikesrådet Jarring till ambassad-
sekreterare Anger, dagtecknat den 11
februari 1954.

./.

Jag översänder ett foto av de sju första sidorna
av en promemoria, som författats av Henry Thomsen.

Jag vore Dig tacksam, om Du omgående ville tillställa
mig alla kommentarer Du överhuvudtaget kan ge till
uppgifterna i denna uppteckning.

STATSDEPARTEMENTEN

ä 10 / 2 19 54

Till

Utrikesrådet Jarring

Från

Vendel, B-avd.

För kännedom.

lyd.

Dep
352

Önskas åter
AW

6. 53. 1000 x 50 Civiltryck, Sthlm

För nederländska intressen i Ungern anställda:

van Hootegem

Lieneman

de Ruyter

Hartefeld

Byl de Vroe

Kranenburg

avlöningslistor för juli 1944

Freiherr Bentick

van der Pol

van der Waals

Rückel

.....

Argentinas intressen i Ungern

enligt redovisningshandlingar synes ingen anställd för
omförmälda uppdrag tiden 7/2 1944 - 31/12 1944

Finlands intressen i Ungern

1/10 1944 - 24/12 1944

Genom de ryska truppernas plundringar bortfördes beskickningens
samtliga räkenskapshandlingar, varför någon redogörelse över ut-
gifter ej kunnat av beskickningen lämnas.

Synes föga troligt att någon särskild anställd funnits för
de finska intressena, som synas varit av ringa omfång.

Greklands intressen i Ungern.

Skyddsmaktsuppdraget avsåg blott tiden 23/6 1948 - 1/12 1952.

Sovjet-Unionens intressen i Ungern

1/4 1941 - 24/12 1944

/tidvis anställda : fröken Brulin och herr v. Mezey

Då vi icke tillvaratagit andra länders intressen än ovan-
nämnda, och den efterfrågades namn ej upptagits i härvarande
kamerala handlingar, är föga troligt att någon med det namnet
anställd vid B-avdelningen i Budapest.

Skall dock imorgon söka i B-arkivet från Budapest, om detta
finns i stora arkivet.

Kyd

STATSDEPARTEMENTEN

Meddelande

M+H
Tab 1
R 2

Från	Datum	Till
Vendel, B-avd.	11/ 2 1954	Utrikesrådet Jarring

Ärende

personligt.

Den sista personlaförteckningen för Budapest synes ha uppgjorts den 1/ 6 1944. Skyddsmaktsuppdragen ha ju sedan undan för undan upphört, vadan jag har all anledning antaga att någon anställd vid B-avdelningen i Budapest enligt Din förfrågan icke funnits.

Medskänder en här förefintlig extra kopia på personalförteckningen.

Kyrrander

B-AVDELNINGEN.

Personalförteckning.

/uppgjord 1/6 1944/

FK

Namn	Födelse- datum	Medbor- gare	Civil- stånd	Anställd den	Tjänste- ställning	Lön
<u>Alexandria</u>						
Spiridion, Maculi	20.2.70	ital.	og.		tjänste- man	£ 27:500:-
El Masry, M.	14.11.14	egypt.	g.		kawasa	£ 9:500:-
Chehata, K.	23 år	egypt.	og.		vakt	
Razak, K.	21.11.04	egypt.	g.	25.10.39	sekr.	£ 13.500:-
<u>Ankara</u> <u>Granstedt</u>				9.3.1944		Kr 100
<u>Antwerpen</u>						
Robeyns	/proforma nederl. anställning./				v.kons.	lön av m ka medel Frs. 150
<u>Isen</u>						
<u>Risberg</u>		sv.			kons.	Kr. 1.200
<u>Bombay</u>						
Babu K.P. Lahiri	10.3.1902 hindu			1925	250. salar	RS 150:-
Baum, K.H. fika	11.11.1911 -u-			1.8.1944	stump	RS 150:- män.
Frk. M. Salomon	Anställning upphört den 15 december 1942				kvinlig sekreterare	RS 100:-
T.M. Bhaskaren	Anställning upphört den 31 oktober 1942.				stenograf	RS 100:-
Madhuji C.D fika	Anställning upphört den 31 december 1942.				"	RS 130:-
Katel, P.J.	Anställning upphört den 31 december 1942.				"	RS 250:-
Iyer, P.S.G.	Anställning upphört den 31 december 1942.				"	RS 250:-
Tham, Will. Ekström, Paul					honorärkansl kassalst.	RS 1600:-
<u>Budapest</u>						
Arnold, D.G.	5.4.78	nederl.	g.		kanslist	Hfl. 451:-
Baboesay, L.	19.7.99	ung.	g.		vaktm.	Pengö 1600
Fledderus, P.G.	/frivillig medhjälpare/				företv.holl. gen.kons.	
Margot, Simon		polak				
Bauer, Margareta	1918			4/10.1943		Kr 50:-
Berg, Lars-Owen	23.3.18	svensk	og	29.8.1944	attaché	Kr 750:-
Brulio, fika		-u-	og			Kr 50:-
Mezey, herr						Kr 50:-

Avskrift av chifferteleggram från utrikes-
departementet till beskickningen i Bonn,
avsänt den 11 februari 1954.

N:r 12

Brådskande

Om icke meddelandet att Thomsen kan resa till
Stockholm framförts bör Ni uppskjuta det tills
nytt besked erhållits härifrån

Från Paris

Avsant den 14 / 2 1954 kl. 2015

Inkom den 15 / 2 1954 kl. 0740

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

4.

För Jarring personligen från Anger.

Enligt vad jag kan erinra mig så långt efteråt, är Tomsens skildring i stort sett korrekt. Det är riktigt att hans anställning förmedlades av major B. uttytt Batisfalvy, som var beskicknings och Wallenbergs viktigaste och värdefullaste kontaktman i dåvarande ungerska inrikesministeriet. Batisfalvy flydde till Schweiz, varifrån jag hade brev från honom efter krigets slut. Erinrar mig icke mötet med professor B., men annars stämmer detaljerna Tomsens ankytning B-avdelningen. Möjligen skedde anställandet och Tomsens inflyttning B-avdelningen i finska beskickningshuset något senare än vad som angivits. Finska beskickningen avreste först i oktober icke augusti. Vi voro hela tiden medvetna om Tomsens dunkla förflutna. Har för mig att han var av baltiskt ursprung. Det viktigaste vid denna tidpunkt var emellertid att snabbt få tag i rysskunnig person för översättning av skyddsdokument. Kan icke erinra mig att vi verkligen räknade med hans kvarstannande även sedan ryssarna anlant, jfr Bergs föregivna uttalande sid 3 rad 19. Grevinnans namn sid 3 sista raden är Nako. Hon arbetade först hos Langlet, sedan Wallenberg och B-avdelningen. Kugel sid 6 ungersk journalist, som under belägringen hade beskickningens uppdrag avlyssna utländska radiosändningar och förse oss med nyhetsöversikter.

Westman

Avskrift av strängt förtroligt handbrev från
legationsrådet Göransson, Bonn, till utrikes-
rådet Jarring, dagtecknat den 11 februari 1954.

Åberopande vårt telefonsamtal den 9 dennes ber jag få meddela, att Tomsen alias Grosheim-Krisko i går på min begäran infann sig å beskickningen, varvid jag underrättade honom om att Du var beredd mottaga honom i Stockholm. Han har för avsikt att avresa med tåg fredagen den 12, inträffa i Stockholm söndag den 14 och uppsöka Dig i departementet måndag förmiddag den 15. Han räknar själv med att stanna i Sverige 3 å 4 dagar och ämnar därifrån resa till England via Tyskland.

Medan Tomsen vid det förra besöket verkade mycket angelägen att själv få överlämna tidigare omnämnda skrivelse till utrikesministern och rapportutdrag, förefall han nu ängslig, att något skulle kunna hända med papperen, om han själv förde dem med sig under resan, och undrade, om beskickningen kunde vidarebefordra dem till departementet. Jag insänder dem därför här bifogade.

Tomsen framhöll vid besöket i går bl.a., att han vore mycket intresserad av att om möjligt få klarhet i vad som hänt med de honom tillhöriga effekter, som 1944 deponerats i en av de byggnader, över vilka dåvarande beskickningen i Budapest förfogade.

Vidare gav han även denna gång uttryck åt sin önskan att under besöket i Stockholm få sammanträffa med Raoul Wallenbergs moder. Jag tillrådde honom att under alla förhållanden först taga kontakt med Dig.

Avskrift.

Hermann Grosheim-Krisko

3 Februar 1954

Königlich Schwedisches
Aussenministerium

S t o c k h o l m .

Herr Minister.

Aus dem beiliegenden Bericht ist zu ersehen, wie unsagbar schwer ich neun Jahre darunter leiden musste, Mitarbeiter der Königlich Schwedischen Gesandtschaft in Budapest zu sein.

Bei Ausübung meines Dienstes bin ich am 19 Januar 1945 von den Sowjets festgenommen worden. Es wurde mir und Der Königlich Schwedischen Gesandtschaft, Budapest schwerste Spionagen-Vorwürfe gemacht, die ich unter Anwendung meiner ganzen körperlichen und seelischen Kraft abgestritten habe.

Es war mir stets vornehmste Pflicht, trotz Lebensgefahr meinen dienstlichen Verpflichtungen gegenüber der Königlich Schwedischen Gesandtschaft treu zu bleiben.

Ich bitte Sie, Herr Minister, meinen persönlichen Belangen, die sich aus der neunjährigen, völlig schuldlosen Haftzeit ergeben haben, gebührend Rechnung tragen zu wollen und die Erledigung dieses Falles möglichst zu beschleunigen.

Mit vorzüglicher Hochachtung

Undert. H. Grosheim-Krisko

Bonn, p.t. Köln den 12 februari 1954.

Strängt förtroligt.

1 bil.

*Den Jarring lovat att
Thomsen P.M. ej skall
utlämnas till Philipps.*

*Obs! P.M. endast i
huvud dos. del. IV i
bäst omslag.*

Broder,

I anslutning till mitt handbrev den 11 dennes
ber jag - sedan Tomsen framfört önskemål därom - få
översända ett andra exemplar av hans redogörelse för
upplevelserna i den ryska fångenskapen.

/u/ T.Göransson

Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

Jarring/DS

P.M.

Grossheim Krisko infann sig idag hos mig och vi hade ett timplågt samtal, under vilket han i huvudsak föredrog samma uppgifter, som lämnas i hans tidigare skriftliga redogörelse. Vi kom därefter in på frågan om hans ersättningsanspråk. Jag föreslog honom, att han skulle skriftligen anmäla sina anspråk, men detta var han icke intresserad av. Han ville framhålla, att han under alla de år han suttit i fängelse i Ryssland hade känt sig som anställd vid svenska beskickningen i Budapest. Han hade noggrannt hållit den tystnadsplikt, som han ansåg vara förenad med sin anställning. Jag frågade honom vilka villkor han hade, varpå han svarade, att man aldrig kommit överens om någon anställningslön för honom, eftersom han själv hade haft mer än tillräckligt med ungerska pengö, som han ändock skulle leva upp. Jag sade honom, att hans anställning väl dock även i någon mån hade varit ett skydd för honom och att han väl från början tänkt sig anställningen som ett skydd. Detta ville han dock icke gå med på. Han hade från början blivit anställd för ett ytterst ansvarsfullt och samtidigt riskabelt arbete, nämligen att på egen hand förestå den ryska sektionen inom B-avdelningen. Han arbetade självständigt och hade tillgång till beskickningens sigill och tjänstepapper. Just denna art av hans verksamhet, nämligen det självständiga arbetet på ryska sektionen hade gjort honom mest misstänkt från rysk synpunkt, och det var tydligt, att han önskade sig skadestånd härför. Han pointerade, att ryssarna under sina ofta omänskliga förhör ständigt hade återkommit till arten av hans arbete på B-avdelningen och att han arbetade som spion för svenska beskickningen. Hans oskyldiga utfrågningar av personer, som sökt hjälp på B-avdelningen, hade av ryssarna tytts till ett brett upplagt spionage, särskilt ekonomiskt spionage.

Jag försökte under samtalets gång få G. att närmare

precisera vad han önskade. Till slut frågade han, om vi kunde redogöra för vad som hade hänt med de tillhörigheter, som han hade inställda på beskickningen. Jag svarade att jag inte kände till något om dessa hans tillhörigheter och anmodade honom att skriftligen meddela, vilka de voro. Han nämnde för mig att de bland annat innefattat tre mattor och några koffer-tar. Han skulle emellertid lämna in så fullständig redogörelse som möjligt därför. Det var emellertid tydligt, att han även önskade sig ersättning för dessa förkomna tillhörigheter.

Mot slutet av samtalet pointerade han ännu en gång, att han räknade sig som anställd vid svenska beskickningen under alla de år han suttit i ryskt fängelse. Jag har redan från början klargjort för honom, att man måste räkna med force majeure, då han blev arresterad av de ryska militära myndig-heterna i Budapest. Svenska staten kunde ju inte gärna vara ansvarig härför. Det kan förtjänas att antecknas, att G. under samtalets gång inflätade att en arbetslös i Tyskland fick ett arbetslöshetsbidrag på 42 DM i veckan.

Jag uppmanade G. att inlämna sin förteckning över de före-mål han förlorat i Budapest. Jag lovade att meddela mig med honom under morgondagens lopp. Han fick vidare veta, att en representant av familjen Wallenberg komme att uppsöka honom un-der eftermiddagens lopp på Grand Hotel, där han bodde.

G. talade upprepade gånger om att han fortfarande ansåg sig ha tystnadsplikt, men att han naturligtvis gärna skulle skriva en bok om sina upplevelser. Jag förstod att han härvid tänkte infläta allt vad han hittills kände till om Wallenberg. Bokens utgivande skulle emellertid tillsvidare anstå och det är nog intet tvivel om att han spekulerade i att vi skulle visa oss mera hjälpsamma i hopp om att därigenom bokens utgi-vande skulle fördröjas eller kanske aldrig äga rum.

Stockholm den 15 februari 1954.

Undert. Gunnar Jarring.

Hermann Grosheim-Krisko
z.Zt. Stockholm

Stockholm den 18 Februar 1954

Königlich Schwedisches Aussenministerium
Stockholm.

Im Zusammenhang meiner Mitarbeit bei der Königlich Schwedischen Gesandtschaft Budapest, befanden sich im Gesandtschaftsgebäude in dem von mir bewohnten Raum, nachstehende Gegenstände aus meinem Privat-Besitz:

- 1 antikes franz. Gobelen-Sofa, Arbeit Moissee (Louis XII)
- 1 Bidemeier Sekretär, Antik (Nussholz)
- 3 Perser Teppiche (2 Ferahan, 1 Tebris)
- 1 Lederkoffer mit: Anzüge, Mäntel, Schuhe, warme Winterkleidung, Wäsche etc.
 - 1 Contax II Photo-Apparate
 - 1 Teleobjektiv dazu
 - 1 Eterna "Automatic" Armbanduhr und versch. Gebrauchsgegenstände.

Lt. Gerichtsbeschluss der OSO Moskau vom 19.2.1952 wurde von mir beschlagnahmt und zu Gunsten des Staates verkauft:

- 1 Goldene Taschenuhr Marke "Patik Geneve" mit Kette.
- 1 Antiker Ring mit einem Birma-Rubin
- 1 Krawatten-Nadel mit ca. 1/4 Karat Diamant.

Hochachtungsvoll

h. Grosheim Krisko

Jarrings ant. & orig.:

100 £

2 checkar

5000 kr i ersättning för
förkomna ägodelar + 15000 =
20.000 totalt i gratifikation

Thomson

Finier
Grosheim

Hiermit bestätige ich den Empfang des Betrages von
20.000 Schwed. Kronen laut folgender Spezifikation:

- a) 700 Kronen Bargeld
- b) ± 100.--, 1.452:50 Schwed. Kronen entsprechend,
in Scheck No. 311263 auf Midland Bank, Limited.
- c) Der Restbetrag, 17.847:50 Schwed. Kronen, wird in
schweizerischer Währung zu Gunsten des Herrn
Grosheim-Krisko (Deutscher Reisepass Nr 146/54,
ausgestellt in Hagen am 28. Januar 1954) bei
der Schweizerischen Kreditanstalt, Zürich
(Zürich, Paradeplatz) von der schwedischen Ge-
sandtschaft in Bern eingezahlt.

Der obengenannte Betrag macht teils Gehaltrückstände
von der Zeit meiner Anstellung bei der B-Abteilung der
schwedischen Gesandtschaft in Budapest Oktober 1944 - Januar
1945, teils Entschädigung für verlorene persönliche Effekten,
teils auch Gratifikation aus.

Ich erkläre mich mit dieser Uebereinkunft zufrieden und
habe keine weiteren Ansprüche in Verbindung mit meiner An-
stellung in der B-Abteilung der Schwedischen Gesandtschaft
in Budapest.

Stockholm, den 19. Februar 1954.

~~Överskriften~~

Behörs
Härmed bekräftar jag den mottagning
(100 000:- belopp). Komen als eine (Konfirmation)

utgående dels
dessa: ~~utgående~~ för uppgifter för andra tjänstgöring
vis B-ord i B-ord 1944-1945, ~~Kontroll~~ för
förhållande effekter, ~~även som~~ ~~stat~~ ~~en~~ (Enkelt)
dels också ~~den~~ publikation i ~~anledning~~

~~här~~

(samt med denna uppgifter och

fy tillman angående ~~icke~~ ~~här~~ ~~här~~

officiellare anseende i anledning av min
anställning vis B-ord i B-ord.

Härmed erkänner jag mottagandet av ett belopp av 20.000 sv.kr. enligt följande specifikation:

- a) 700:- kr. i kontanter;
- b) en check nr 311263 på Midland Bank Ltd. å £ 100.--, motsvarande i sv.kr. 1.452:50;
- c) restbeloppet, utgörande kr. 17.847:50 insättes i schweizisk valuta på checkkonto för Herman Grosheim-Kriski med

utgörande dels ogulden lön under tjänstgöring vid B-avdelningen i Budapest oktober 1944 - januari 1945, dels ersättning för förlorade effekter, dels också gratifikation.

Jag förklarar mig nöjd med denna uppgörelse och har icke några ytterligare anspråk i anledning av min anställning vid B-avdelningen i Budapest.

Stockholm den 19 februari 1954.

27/2 Dan.erh.del.

P.M.

När jag idag avslutade uppgörelsen med Grosheim-Krisko, nämnde han, att han gärna ville stå till vårt förfogande för att efterforska Wallenberg. Han hade efter sina samtal med Philipp kommit till det resultatet, att våra nuvarande undersökningar vore alldeles för stort upplagda och att Philipp gjorde alldeles för mycket reklam kring dessa undersökningar. Jag föreslog Grosheim-Krisko, att han skulle för Philipp framlägga vilka förslag han hade att göra, till vilket han förklarade sig beredd. Han gjorde dock invändningen, att det vore alldeles omöjligt att samarbeta med Philipp. "Er ist sehr diktatorisch und schreit mich immer an, dass ich überhaupt nichts verstehe. Er, dagegen, versteht alles. Es ist sehr schwer mit ihm zu arbeiten und vielmals sagt er zu mir dies ist ganz idiotisch".

Jag ställde frågan till Grosheim-Krisko: Anser Ni att Wallenberg lever och var befinner han sig i så fall? Härpå fick jag följande svar: Om Wallenberg lever, vilket jag tror att han gör, måste han befinna sig i fängelset i Wladimir. Jag är övertygad om, att han den 19 februari 1951 dömdes till 25 års fängelsestraff och att han omkring den 22 februari 1952 fördes till Wladimir. Han sitter utan tvivel i isolatorn och behandlas säkerligen väl.

Stockholm den 20 februari 1954.

Flowers

Avskrift av ett brev från fru Clara-Erika Dietl till Grosheim-Krisko, vilket den senare överlämnat till hr Jarring vid besök i Stockholm den 19 febr. 1954.

20/2 Danielsson erh. del.

Göttingen, 22. Januar 1954.

Sehr geehrter Herr Grosheim-Krisko.

Für Ihren Brief vom 21.1. danke ich Ihnen sehr herzlich. Ich habe das beruhigende Gefühl, dass von Ihnen aus alles Erdenkliche getan wird, um den Gefangenen zu helfen. Hoffentlich denken Sie aber auch an sich selbst, und wie wichtig es ist, dass Sie sich jetzt erholen.

Es wird Sie interessieren, dass ich heute von Evangelischen Hilfswerk für Internierte und Kriegsgefangene, München 2, Nymphenburgerstr. 52, die Nachricht bekommen habe, dass sich bereits einige Inhaftierte aus dem Gefängnis Wladimir, die durch Heimkehrer bekundet waren, gemeldet haben. Die Postfachnummer lautet: UdSSR-Moskau, Postfach 5110/49. Mir wurde eine Karte beigelegt und empfohlen, an meinen Mann zu schreiben, was ich umgehend tue.

Undert. Clara-Erika Dietl

Avskrift.

KUNGL. SVENSKA BESKICKNINGEN

Strängt förtroligt.

P. M.

angående samtal med envoyén Erich Zechlin den 22 februari 1954.

Jag besökte idag på Johanniterordens sjukhus i Bonn förre tyske ministern i Kaunas envoyén Erich Zechlin, som jag känner sedan förkrigstiden och som för en tid sedan återvänt från fångenskap i Ryssland.

Zechlin berättade, att han mot krigets slut befunnit sig i Tyskland (han hade en tid under kriget tjänstgjort vid tyska beskickningen i Helsingfors) och i juli 1945 anhållits av ryssarna, då han befann sig på ett senatorium i närheten av Dresden. Han hade förts till Moskva och den 28 juli insatts i Lefortovskaja-fängelset, där han vistats till den 10 september, då han förflyttades till Lubljanka-fängelset.

I Lefortovskaja befann sig Z. i samma cell som en major v. Hinckeldey och Albert Laarmann, vilka då redan varit cellkamrater i omkring ett år. Den förre hade bedrivit livligt underrättelseutbyte med andra fångar medelst knackningar i cellväggen. Z. hade ingen vetskap om vart H. sedermera tagit vägen. Han visste emellertid, att denne hade en fästmo, fröken Tony Eyck, som på den tiden var bosatt i Säckingen. Z. har numera skrivit till fröken Eyck, men ännu ej fått något svar. Om Laarmanns senare öden visste Z., att denne den 4 september 1949 avlidit på sjukhuset i lägret Taischet i Sibirien, i vilket läger även Z. då befann sig (dock utan att i Taischet ha sammanträffat med Laarmann).

Under sin sex veckors vistelse i Lefortovskaja hade Z. av sina cellkamrater hört, att svensken Wallenberg då

befann sig där. Om Wallenberg visste Z:s medfångar förutom att han var svensk blott att han tillfångatogs av ryssarna i Budapest. Han hade sedermera med legationsrådet Mohrmann, som han sammanträffat med såväl i Taischet som i Tapiou, kollektionerat sina hågkomster från Lefortovskaja, men han undrströk med bestämdhet, att hans vetskap om Wallenbergs vistelse i Lefortovskaja härrörde från hans egna hågkomster från juli-september 1945 och särskilt från vad han hört av Hinckeldey, vilken var en ivrig och skicklig "knackningstelegrafist". Några andra medfångar än sina cellkamrater kunde Z. ej erinra sig, ej heller numret på sin cell i Lefortovskaja. Han trodde, att den låg i 4:e våningen, men var ej säker.

I Lubljanka hade Z. befunnit sig från september 1945 till början av juni 1946, då han förflyttades till Butyrka-fängelset, först i ensamcell under några dagar före rättegångsförberedandet (Z. dömdes till tvångsarbete), sedan under ca. en månad i "Sammelzelle" med ett sjuttiotal andra fångar. Från Butyrka kom Z. till lägret Suchobezvodnoje ca. 100 km öster om staden Gorkij (f.d. Nizjnij-Novgorod), där han vistades till våren 1949, då han förflyttats till Taischet i Sibirien (ett lägerkomplex med ca. 50.000 internerade, beläget ca. 300 km öster om Krasnojarsk och ca. 600 km nordväst om Irkutsk). I Taischet hade han bl.a. träffat en person, som sade sig heta Lundgren, vara svensk och ha häktats av ryssarna, då han sökte föra över bälter till Sverige mot slutet av kriget.

Från Taischet förflyttades Z. på försommaren 1953 till ett fängelse i Leningrad och efter en kort vistelse där till genomgångslägret Tapiou i Ostpreussen, där han tillbragt ca. 5 månader, till dess hemtransporten ägde rum.

Z. hade ej hört talas om Supprjan, Roedl, överste Dietl, Langfelder, Erhard Hille, Karl Galler eller Helene Kaiser.

Grosheim (alias Henry Tomsen; det senare namnet hade Z. emellertid aldrig hört, förrän jag nämnde det för honom) hade Z. sammanträffat med i Tapiou. På min fråga om det intryck han fått av Grosheim, betecknade Z. denne såsom en "Geschäftshuber", en pratsam och beskäftig person, som ständigt "sysslade med att köpa och sälja".

Z. hade ej hört talas om lägret Alexandrovsk, där- emot om Wladimir och Verchne-Uralsk. I det sistnämnda lägret

hade en nyligen till Tyskland återkommen överstelöjtnant Lenz befunnit sig, vilken Z. sammanträffat med i Tapiau. Z. trodde, att Lenz, som i det civila livet var jägmästare, numera befunne sig någonstades i Rheinland-Pfalz; han skulle söka taga reda på L:s adress.

Vidare omtalade Z., att en överste Piekenbrook, som en tid varit adjutant hos det tyska underrättelseväsendets chef amiral Canaris, befann sig i Lefortovskaja i augusti 1945.

Bonn, p. t. Köln den 22 februari 1954.

K. A. Dangren.

KONFIDENTIELL

Der Fall "THOMSEN" - Konsequenzen für RAOUL WALLENBERG=AKTION

Auf Grund dessen, was uns bisher durch Zeugenaussagen, russischen und schwedischen Dokumenten etc. bekannt geworden war, hatten wir uns folgendes Bild von den Motiven gemacht, welche für die Gefangennahme und für die jahrelange Gefangenhaltung R.W:s ausschlaggebend waren und bis heute noch sind:

Die sowjetrussischen Funktionäre waren verblüfft, mitten in einer seit Monaten von ihren Arméen eingeschlossenen und von ihnen - und schon 6 Monate vorher von der alliierten Flugwaffe - bombardierten Stadt eine wohlorganisierte neutrale Legation mit vielen Filialen und Dutzenden "Diplomaten" anzutreffen - freiwillige Mitarbeiter R.W:s, de facto ungarische Mitbürger meist jüdischer Herstammung - und tausende Menschen, die sich mit schwedischen Legitimationspapieren auswiesen. Die sowjetischen Funktionäre hielten es für unglaublich, dass schwedische Diplomaten aus rein humanitären Motiven in der von deutschen und magyarischen Faschisten beherrschten und terrorisierten Hauptstadt eines Landes ausgeharrt hatten, das sich im Kriegszustand mit SSSR und mit den grossen Staaten des Westens befand. Zumal die Sowjetrussen ja auf Grund ihrer eigenen Praxis annahmen, dass jeder Diplomat automatisch ein Funktionär des Nachrichtendienstes mindest des eigenen Heimlandes sein muss.- Diese Einstellung war für uns genügende logische und psychologische und politische Erklärung dafür, dass die NKVD der Armé Malinowski R.W - und später viele dessen Mitarbeiter - festhielten und verhörten. - Dafür, dass R.W. am 17. Januar 1945 de facto seiner Freiheit beraubt wurde, nachdem er vom 13. Januar an in einer weniger strengen Form festgehalten worden war, dafür nahmen wir als Motive sogenannte "Dummheiten" R.W:s an, die er sich laut Informationen sowjetischer und sowjetfreundlicher Personen NACH Pests Befreiung zuschulden kommen liess: jüdische Augenzeugen berichteten, sie hätten R.W. in der Zeit zwischen dem 13. und 17. Januar 1945 in erregten Disputen mit sowjetischen Funktionären im Ghetto gesehen. Die Zeugen nahmen an, dass Gegenstand der Meinungsdivergenzen zwischen R.W. u. den Russ.Offizieren resp. Funktionären der NKVD die Behandlung der Schützlinge R.W:s durch russische Soldaten resp. Marodeure gewesen sei.

Dass die Sowjetbehörden irgendwelche konkreten Anhaltspunkte für Spionagetätigkeit irgendeiner Abteilung der königlich schwed. Legation in Budapest gehabt haben könnten daren dachte niemand von uns.

Dass die NKVD unsere ungarisch-jüdischen Zeugen nicht nur dazu bewegen wollten, "zu gestehen", dass R.W:s humanitäre Tätigkeit eine Camouflage für

Spionage zu Gunsten der Feinde der SSSR gewesen sei, sondern dass die Verhörer vor allem Geständnisse betreffend angeblicher Spionagetätigkeit des Leiters der B-Abteilung der Legation, Attaché Lars G:son Berg, erzwingen wollten das schien uns endgültig die Absurdität des sowjetischen Misstrauens gegenüber der königl. schwed. Budapestlegation zu erweisen, ein Misstrauen, dessen Opfer eben R.W. wurde.

Das Faktum, dass R.W. sich bewiesener Weise den sowjetischen Funktionären in Pest nicht nur schlechthin als Repräsentant der schwed. Legation, sondern an Hand von vorbereitetem Dokument in russischer Sprache als diplomatischer Vertreter Schwedens als SCHUTZMACHT DER SSSR - vor allem der russ. Kriegsgefangenen in Budapest - legitimierte dieses Faktum beurteilten wir als ein PLUS für R.W. und zugleich als ein weiteres Indicium für den völligen Mangel an Logik und Einsicht bei denen, die seit Jahren R.W:s Schicksal in ihrer Hand haben. -

Eine Analyse des Falles THOMSEN aber zeigt zwingend, dass wir bei Beurteilung der Motive des Verhaltens der Sowjetbehörden in Sachen R.W. von völlig irrtümlichen Prämissen ausgingen. Auch das Verhalten des ehemaligen Außenministers Christian Günther, des Envoyé Danielsson und des Legationssekretärs Per Anger und nicht zuletzt Lars Bergs erscheint in einer ganz anderen Beleuchtung.

Und falls Envoyé Staffan Söderblom und alle anderen von uns wegen ihrer ineffektiven Behandlung der Frage R.W. kritisierten Funktionäre des Auswärtigen Dienstes die wirklichen Hintergründe der sowjetischen Massnahmen gegen R.W. kannten dann wird ihr Verhalten (beteuend) ihr Zaudern, ihre Aversion gegenüber energischen, eindeutigen und klaren démarches zu Gunsten der Befreiung R.W:s verständlich. Was wir vorher als Indolenz oder Mangel an Civilcourage zu deuten gezwungen waren, das kam nun als Frucht vor Auseinandersetzungen zwischen unserer und der sowjetischen Regierung gedeutet werden, Auseinandersetzungen, bei denen die Wirkung auf den sowjetischen Gesprächspartner und dessen Reaktion zweifelhaft erscheinen konnte, Auseinandersetzungen, die ja nichtmehr R.W. und seine leicht zu erklärende und verteidigbare eindeutig humanitäre Aktion zum Objekt haben mussten, sondern Massnahmen eines schwedischen Legationschefs, ja der B-Abteilung des U.D. in scharfe Beleuchtung setzen mussten, um die garnicht so sinnlosen Argumente der SSSR für ihr Misstrauen gegenüber der Tätigkeit unserer Budapestlegation zu widerlegen. Ein solches Unternehmen forderte aber ein gewisses Maass von Courage und Selbstvertrauen und Vertrauen zur schwedischen Opinion.

Dass die Eingeweihten in unserer aussenpolitischen Leitung eine solche principielle Diskussion mit der SSSR vermeiden wollten, ist verständlich. Aber mindest gleich verständlich muss sein, dass R.W:s Angehörige und jene, die den Kampf für R.W:s Rettung betreiben, nicht einsehen können,

dass heute 1954 noch immer gewichtige Argumente dafür bestimmend sein dürfen, diese principielle Auseinandersetzung zu vermeiden, zumal diese allein eine rasche positive Lösung des Problems garantieren zu können scheint.

Wurden von Seiten schwedischer verantwortlicher Stellen Irrtümer begangen, die zu Unrecht von der SSSR als gegen ihre Kriegsanstrengungen gerichtet gedeutet wurden, so scheint es uns hoch an der Zeit, diese ev. Irrtümer offen zu zugeben und in ihrem Zusammenhang als wenn auch missverstehbare Handlungen jenseits böser Absicht, also optima fide initiiert, zu erweisen

Fakta, die von SSSR zu UNGUNSTEN R.W:s gedeutet werden konnten:

R.W. meldete sich am 13.1.1945 als einziger in der Millionenstadt Pest anwesender schwedische Diplomat beim sowjet.kommandierenden General als Schwedens Repräsentant für den von der Roten Armé befreiten Teil Ungarns UND als Repräsentant für Schweden als SSSR:s Schutzmacht. - Damit hatte er de jure die Verantwortung für die Arbeit der B-Abteilung unserer Budapestlegation übernommen.

R.W. war - nachdem der Leiter der B-Abteilung Lars Berg sich durch glückende Flucht seinen NKVD-Wächtern entzog - weiter auch nach Heimsendung des übrigen Legationspersonales als der für alle wirklichen oder von den Russe irrtümlich angenommenen Fehler der B-Abteilung Verantwortliche in der Hand der NKVD. Im Gebäude der Finnischen Legation in Buda - dessen Schutz und Verwaltung auch zu den von Schweden übernommenen Aufträgen gehörte - richtete unsere Legation ihre B-Abteilung ein. Da Attaché Berg nicht alle Schutzaufträge selbst durchführen konnte, teilte er die Agenda nationsweise unter REFERENTEN auf. Für alle Schutzaufträge wählten Berg resp. der Legationschef Danielsson vertrauenswürdige Personen IM EINVERNEHMEN MIT DEN MANDATEN, d. heisst mit den Regierungen, die sich im Kriege mit Ungarn resp. Deutschland befanden. So war der ehemalige niederländische Generalkonsul Decernent für holländische Interessen, ein ehemaliger Kanslist des argentinischen Generalkonsulates Referent.für Fragen Argentinas, zwei Italiener, die das Vertrauen der Badoglio-Regierung hatten, berieten Berg in italien. Fragen. - Aber WER rekommandierte den Sachwalter Schwedens als Schutzbeauftragter der SSSR in Budapest?

Aus den ca 20-stündigen Verhören mit "Thomsen" ging unwiderlegt hervor: Einer der höchsten Chefs des ungarischen Sicherheitsdienstes (Staatspolizei mit Aufgaben der Contraspionage), im Range eines kansliråd resp. expeditionschefs, empfahl einen Kaufmann deutscher Staatsbürgerschaft für diesen verantwortungsvollsten Posten mit Rücksicht auf die schon damals als bevorstehend angesehene Eroberung Budapests durch die Roten Arméen. Envoyé Danielsson akzeptierte diesen deutschen Mitbürger und ging darauf

ein: diesem DEUTSCHEN eine neue Mitbürgerschaft, einen falschen Pass und einen anderen Namen zu geben. Dieser umgetaufte Deutsche durfte mit seinen Möbeln in das Gebäude der ehemaligen Finn. Legation übersiedeln, also in einem offiziell zur Schwedischen Legation gehörigen Haus wohnen und amtieren.

Hatte Envoyé Danielsson hierzu die Zustimmung UD:s resp. des Auftraggebers, SSSR:s - das ja für die Kosten der Durchführung des Schutzauftrages aufkam - eingeholt? Auf Grund der Aussagen Bergs, "Thomsens" etc muss geschlossen werden, dass so NICHT DER FALL WAR.

Dieser Thomsen hatte Jahre lang in Budapest gelebt und war den ungarischen und DEUTSCHEN BEHÖRDEN in Budapest unter seinem richtigen Namen wohlbekannt. Er gibt selbst zu, dass er für den DEUTSCHEN WIRTSCHAFTSDIENST tätig war. Nota bene war oberster Chef dieser NSDAP-Institution jener FUNK, der als Kriegsverbrecher I. Kategorie von dem Nürnberger Tribunal stand. -

Es ist kaum von der Hand zu weisen, dass Thomsens Einstellung bei der Legation und seine Umtaufe etc den Pfeilkreuzlerbehörden und den Repräsentanten Hitlers und Himmlers in Budapest bekannt war und von ihnen toleriert wurde. Dass Thomsens Frau von jüdisch-englischer Abstammung ist und trotzdem mit Erlaubnis der ungarischen u. deutschen Instanzen zusammen mit den Frauen und Kindern der Pfeilkreuzler- und Nazi-Bonzen nach Deutschland evakuiert wurde und ihr und ihres Mannes wichtigste Besitztümer (Schmuck etc) mitnehmen durfte und trotz ihrer Abstammung (Jüdin u. ehemalige Mitbürgerin eines Feindstaates) unbehelligt im Dritten Reich leben und mit Thomsen korrespondieren durfte das spricht für einen nicht einfach als Hirn-gepinselt abzutuernden Verdacht der Maschpie Thomsens mit NSDAP.

Die Erklärung, weshalb unsere Legation resp. UD:s B-Abteilung auf eine solche "Transaktion" einging, ist - laut Thomsen: UD hatte keinen der russischen Sprache mächtigen Aspiranten für diese Funktion bei unserer Budapest-Legation zur Disposition. - Andererseits befand sich aber GRAF TOLSTOJ, ein belgischer Mitbürger, der Russisch vollständig beherrschte, im DIENSTE UNSERER LEGATION IN BUDAPEST. - Tolstoj lobt Berg als einen verlässlichen, loyalen Funktionär. Konnte nicht Tolstoj die russ. Kriegsgefangenen als schwedischer Funktionär allein betreuen? War die Anstellung des mystischen Deutschen notwendig? Aus den Berichten Bergs geht hervor, dass Graf Tolstoj - und nicht Thomsen - für die russischen Kriegsgefangenen in Budapest hingebungsvoll sorgte, also den wichtigsten Teil der Schutzaufgabe Schwedens erfüllte. Dass er Envoyé Danielssons volles Vertrauen hatte, geht daraus hervor, dass Danielsson mit Per Anger übereinkam: dass für den Fall, dass die Rote Armée zuerst Pest befreien sollte - und falls R.W. zu diesem Zeitpunkt sich nicht in Pest, sondern bei der Haupt-Legation in Buda be-

finden sollte. IN ERSTER REIHE GRAF TOLSTOJ ALS REPRÄSENTANT UNSERER BUDAPESTLEGATION MIT DEN RUSSEN KONTAKT AUFNEHMEN SOLLTE... und erst in zweiter Reihe (falls Graf Tolstoj verhindert wäre) Lektor Waldemar Langlet diese Funktion haben sollte'.

Dass auch die Russen die Arbeit Tolstojs - trotz seiner Aristokratischen Abkunft als pro-sowjetisch einschätzten, als unangreifbar, dafür spricht der Umstand, dass der kommandierende General in Pest den Grafen T. zum Decernenten für Fragen der Ausländer in Pest einsetzte, also zu einer Zeit, da die NKVD unsere Legation mit Misstrauen behandelte und R.W. - u. Thomsen - gefangen hielt und Berg verhörte u. bewachen liess und täglich jüdische Mitarbeiter R.W:s verhaftete und verhörte. Ob sich Graf Tolstoj diese privilegierte Position durch Preisgabe von Kenntnissen, die er als Mitarbeiter unserer Legation erwarb, erkaufte, das zu beurteilen fehlen uns alle Unterlagen. - Nota bene wäre ein eingehendes Gespräch mit Graf T. Wichtig nicht nur im Interesse völliger Klarheit betreffend R.W.-

Die Anstellung Thomsens ist ein DUNKLER PUNKT, dessen Aufklärung nichtmehr zu umgehen ist.- Sie ist für eine effektive Betreuung der Rettung R.W:s CONDITIO SINE QUA NON'.

Erst erklärte Thomsen - um seine "Rechtsansprüche" auf geforderte "Nachzahlung von Lohn für die Zeit von seiner Anstellung bei der B-Abtlg. bis zu seiner im December 1953 erfolgten "Heimkehr" nach Westdeutschland" zu stärken - :Envoyé Danielsson und Anger hätten ihn geradezu überredet, die Arbeit für die russische Abteilung zu übernehmen. Er hätte ja mit Frau u. Kind nach Deutschland reisen u. dort in Frieden leben können. - Als er die Gratification von 20 000 Kr sicher hatte, da protzte er - freimütig unter Einfluss von Alkohol und um zu imponieren - mit seinen "lukrativen Geschäften", die er unter dem Schutz der DREI KRONEN als Quasidiplomat betreiben konnte. Unter anderem will er hunderte Goldstücke billig von Juden u. Aristokraten erworben haben und kostbaren Schmuck, .. all das will er im Keller der B-Abtlg vergraben haben. Es ist glaubhaft, dass er von den deutschen Machthabern in Budapest vor die Wahl gestellt wurde: entweder zum Dienst eingezogen zu werden oder für sie bei den Schweden Spitzeldienste zu leisten. Dass Thomsen zeitlebens frei von Skrupeln war und vor nichts zurück schreckte, wenn es galt, zu verdienen oder gar das Leben zu retten ... das illustrierte er täglich während seines 10-tägigen Aufenthaltes in Stockholm. Jeder Tag, jede Unterredung mit ihm erwies ihn von neuem als phantastischen Lügner und listenreichen Goldjäger. Er hatte - wie er später grosstuerisch bewies - ein monatliches Taschengeld von 100US-Dollars und besass mehr als 100 \$, als er beim ersten Zusammentreffen mit mir weinend erklärte, seit 24 Stunden aus Geldmangel nichts ge-

gessen zu haben. Kam ich ihm auf eine neue Lüge, so bat er "vor Schwäche auf einen Stuhl sinkend", um Rücksicht mit einem schwachen, 9 Jahre unterernährten Menschen. Aber einige Stunden später wies er mir seine imponierenden Muskel, ich solle ihm mit aller Kraft auf seinen Magen schlagen, das spüre er nicht. Und Dr. Gunnar Bellander konstatierte in 1-stündiger Untersuchung dass er sich in einem unglaublich guten körperlichen Zustand befand. Aus Briefen seiner Frau - die er mir später wies sah ich, dass er sich bei ihr beklagt hatte, nichts zum Essen zu haben. Und wenn ich mit ihm essen ging, ass er Riesenportionen und entschuldigte sich damit, dass er zeitlebens gut und reichlich zu essen gewohnt sei und auch in SSSR nicht gehungert habe. - Solange ich ihn freihielt, konnte er nicht hundert Meter zu Fuss gehen, so schwach u. müde war er. Als er seine fremden Valuten gewechselt hatte und wusste, dass er ja die grosse Gratifikation bekommen werde, da wollte er nichtmehr Autofahren, da konnte er gehen resp. Strassenbahn benutzen. - Und seine grösste Sorge war, dass seine Frau in England oder seine Mutter und seine Bruder in Australien oder der Freund in New York, der ihm monatlich 100\$ sendet, oder die Behörden in HAGEN - wo er gratis wohnen und essen kann und wo er als "Spätheimkehrer" 4 000 DM erhalten wird - nachdem er vor kurzem 600 DM und Kleider etc bekommen hatte - dass irgendwer erfahren könnte, er habe von UD Geld bekommen. -

Obwohl UD bekannt gewesen sein musste, wie belastend Thomsen für die Relation Budapest-Legation - SSSR und für R.W:s Schicksal sein kann, war für R. W:s Familie und für mich die Identität Thomsens bis zum Tage seines Auftretens hier unbekannt gewesen. Weder Anger noch Berg hatten uns diesen wichtigen Punkt mitgeteilt. Und envoyé D. hatte sich ja geweigert, R.W:s Mutter überhaupt zu sehen. - Diese Heimlichhaltung kann als Symptom schlechten Gewissens gedeutet werden. - Und wird es auch von Seiten von R.W:s Mutter. - Berg schrieb in seinem Rapport, dass Thomsen einmal der NKVD entkam und dann - wieder verhaftet - von diesen erschossen wurde. - Und der ehemalige Kanslist bei der B-Abtlg Göte Carlsson erklärte, Thomsen fast nicht bekannt zu haben. Er habe mit ihm weder freundschaftliche noch andere Kontakte gehabt. Und mit R.W. hatte Thomsen überhaupt keinen Kontakt. Er gab zu, ihn ein- oder zweimal zufällig gesehen zu haben. Die wenigen Wochen, die Thomsen schwedischen Diplomaten spielte, kann er sich nicht oft in der B-Abtlg aufgehalten haben. Er hatte ja "Geschäfte", die ihn immer wieder von der Diplomastadt Buda nach der Millionenstadt Pest führten. Er erzählte, bei einem solchen Geschäftsausflug von der Sprengung der Donaubrücken - im Januar 1945 - überrascht worden zu sein und so am 18.1.1945 in die Hand der NKVD gefallen zu sein. Die Behauptung, nach Pest gefahren zu sein, um R.W. zu

suchen, gab er auf, als er sein Ziel - die Gratifikation - erreicht hatte. -

THOMSENS "TRUMPF"

Die Trumpfkarte, die gegen UD auszuspielen er solange drohte, bis er die Gratifikation gesichert hatte, war : DER FRAGEBOGEN DER LEGATION.

Laut Thomsens Behauptung wurde in diesen schwed. Fragebögen nach "militärischen Heimlichkeiten" gefragt. Nicht nur nach Geburtsort etc., sondern nach Truppenteil etc, nach Zugehörigkeit zur Komm.Partei, ob Funktionär etc. - "Dinge", die für Ungarn u. Deutschland als Kriegsführende wichtig waren. Denn den schwed. Funktionären sagten die Russen Dinge, die sie den ungar. u. deutschen Ausfragern nie mitgeteilt hätten.

Sahen sie doch in den Funktionären der Legation Beauftragte der SSSR.-Thomsen gab zu, dass der NKVD dieser Fragebogen bekannt war. Der ihn verhörende NKVD-FUNKTIONÄR hätte ihm zugeschrien: "Wir bezahlten Euch Schweine, und Ihr verrätet den Deutschen Heimlichkeiten, die Ihr aus unseren Soldaten heraus gelockt."

Es scheint mir notwendig, dieses Fragebogenproblem auf zu klären. Wer war für Abfassung verantwortlich? Wurde er im Einverständnis mit SSSR:s Repräsentanten abgefasst? An wen wurden diese Fragebogen von unserer Legation weitergeleitet? Dass R.W.NICHTS mit dieser Sache zu schaffen hatte, das steht ausser jeglicher Diskussion. - Dass aber dieser Fragebogen ein wichtiges Argument für SSSR:s unerklärliches Verhalten in Sachen R.W. sein kann, scheint uns sicher zu sein. -

Attaché Berg schrieb in seinem Rapport: "Thomsen hade det i denna tyskdominerade stad svåra och impopulära uppdraget att sköta de ryska ärendena"

Wem anvertraute unsere Legation diese heikle Aufgabe?

Ich "wusste" betreffend Thomsen aus den Verhören mit ihm in Köln:

"Hans föräldrar voro tyskar"

Als ich ihn in seinem Zimmer im Grand Hotel traf sagte ich ihm - nachdem er bei einer von mir mitgebrachten Flasche Chianti warm geworden und in mir nach Lesen des Artikels in SIE & ER einen "Verbündeten" bei seiner geplanten "Aktion" gegen UD zu sehen glaubte: "Sie sind kein Deutscher, sagen Sie mir doch die Wahrheit! Ihr Aussehen, Ihre Gesten, Ihre Art zu argumentieren muss von jedem Menschenkenner als undeutsch erkannt werden. Sie sind ein typischer Russe; so wie Sie sehen aus and reden und gehalten sich gebildete Russen des Mittelstandes! Machen Sie doch mir nichts vor, wenn Sie von mir ernst genommen werden wollen". Ich machte ihm klar, dass all das, was er Kumlin und Göransson und Danielsson betreffend Zeitpunkt seiner "Decamouflierung" als Grossheim erzählt hatte

Märchen seine. Denn kein GPU-Mann und schon gar kein Verhørsleiter jüdischer Herkunft konnten auch nur einen Augenblick im Zweifel sein, dass er weder der Norweger Thomsen noch der "Fritze" Grossheim sei.- Dass ihn kein geschulter Gestapomann und kein Budapester Jude auch nur eine Stunde lang sein Norwegertum oder seine deutsche Herkunft geglaubt haben können das behielt ich für mich. - Wie ihn envoyé D. oder Anger oder Berg nicht nach kurzer Zeit durchschauten, das ist mir ein Rätsel, auch wenn ich schwedische Unbekanntheit mit kontinentalen Menschentypen mit ins Kalkül ziehe. - Von Nichtjuden könnte er für einen Juden gehalten werden, aber ein Jude erkennt in ihm typische fremde Züge. Wäre er nicht Russe, könnte er nor ein Levantiner sein. -

Und er gestand mir auch, in Köln gelogen zu haben. Er heisse KRISKO, und das mit "Grossheim" sei sein grosser Trick. - Dass er mütterlicherseits von Grossheims abstamme, das ist eine Fiktion, die er schon Jahre vor dem Kriege glänzend untermauerte. Dies gelang ihm in Riga, wohin sein russischer Vater übersiedelte.- Seiner Behauptung nach halfen ihm hierbei Kontakte seines Vaters mit Krupp-Essen, dessen Repräsentant im Baltikum Krisko senior gewesen sein soll.-

Er erzählte so gegen Mitternacht, dass er zeitlebens grosse Schiebungen gemacht habe. Manchmal auch normale Geschäfte, so Lebensmittelexport von Ungarn nach Deutschland und einigemal nach Schweden (mit Hilfe des ungar. Emigranten Josef Langraf, Karlav. 84, jetzt "Repräsentant f. Industrie- u. Handelskammer Budapest"). - Aus seinen Papieren sah ich, dass er Griechisch Orthodoxer Konfession ist. -

Es steht fest, dass er nicht einen Tag der NKVD gegenüber seine echtrussische Abkunft verheimlichen konnte. Es ist als sehr wahrscheinlich anzunehmen, dass dieser Weichling ohne moralische Skrupel auch nicht lange irgendetwas verschieg, von dessen Mitteilung er sich Vorteile bei seinen Gefängnisherren erwarten konnte.- Deshalb sind seine - widerspruchsvollen Berichte betreffend seine dreifache Verurteilung (erst 25 Jahre Zuchthaus für Spionage, dann Aufhebung dieses Urteiles - als er sich als "Fritze" deklarierte - zu 10 Jahren, deren grösster Teil durch die 7 Jahre Untersuchungshaft verbüsst war, wegen Irreführung sowjetischer Behörden - u. schliesslich wieder zu 25 Jahren Zuchthaus für Spionage) höchst wahrscheinlich Erfindungen, um seine wirkliche Funktion bei der NKVD-Aktion contra Schweden zu camouflieren. - Er gab zu, ein Protokoll unterzeichnet zu haben, laut welchem er bezeugte, dass unsere Budapest-Legation Spionage zu Gunsten von SSSR:s Feinden betrieb. "Was hätte ich tun sollen?", fragte er. - Als Entschuldigung hierfür führte er an, dass der NKVD schon vorher Fragebogen etc bekannt gewesen sei. Er verdächtigte Graf Tolstoj als wahrscheinlichen Denuncianten. - Aber schliesslich kann ja den Russen ein

ausgefüllter oder einige leere Formulare nach der Eroberung Budas in die Hände befallen sein ... oder es können ja ehemalige ungar. Mitarbeiter das verraten haben, zumal ja viele von diesen in den Russen ihre Retter sahen u. Kommunisten wurden. -x)

Nochmals: Wichtig ist, festzustellen, ob u.a. wen die Legation die ausgefüllten Frageformulare schickte - Thomsen behauptet, er hätte selbst mit UD korrespondiert u. alles geschickt. -

Faktum ist, dass die Mehrzahl der russ. Kriegsgefangenen von den Nazis VOR Eroberung von Budapest weggeschafft wurden u. dass kaum 100 von der Roten Armée angetroffen wurden. Berg erklärt das damit, dass alle russ. Kriegsgefangenen vorzogen, von den Nazis "evakuiert" zu werden, als ihren "Befreiern" in die Hände zu fallen. Das kann aber Resultat einer Sinnesstimmung Bergs sein, der ja an vielen Stellen seines Berichtes offen erklärt, der Terror seitens der Roten Armée sei unvergleichlich unmenschlicher als der der Nazis gewesen, u. die Angst der Kriegsgefangenen vor der Behandlung durch ihre NKVD grösser als vor den deutschen u. ungar. Faschisten. - Möglicher Weise Reflex seiner Erfahrungen mit Deutschen u. Russen. -

Resumé: Aus Thomsens Rücksendung nach 9 Jahren u. aus seinen Dichtung u. Wahrheit enthaltenden Berichten kann geschlossen werden:

1. Die Sowjetbehörden glauben tatsächlich, dass unsere Budapestlegation den Feinden Sowjets Nachrichten zum Schaden SSSR:s zukommen liess.

SSSR:s höchsten polizeilichen Behörden glauben im Besitze von Beweisen dieser Schuld Schwedens zu sein.

Deshalb nahmen sie alle Démarchen Schwedens zu Gunsten R.W:s niemals ernst. Sie nahmen an, dass Schweden eine Realdiskussion des Problems R. W. nicht riskieren könne, da Moskva in solchem Falle diskreditierendes Beweismaterial - wohl nicht bezüglich einer Schuld R.W:s. wohl aber der Legation und damit der schwed. Aussenpolitik-Leitung im Krieg demonstrieren könnte.

2. SSSR hält R.W. zurück, um für den Fall einer drohenden Änderung der Aussenpolitik Schwedens zu Ungunsten SSSR:s ein Pressionsmittel in der Hand zu haben.

3. Es ist nicht ausgeschlossen, dass Thomsen, - wie erwiesener Weise viele der "Spätheimkehrer" - der MVD versprach, für SSSR Agentendienste im Westen zu leisten. - Thomsen wird aus Feigheit u. Bequemlichkeit dieses event. Versprechen solange nicht halten, als er auf ungefährliche Weise im Westen existieren kann. Dass er - falls alle Chancen für ihn versagen, wieder Schieber zu werden, - aber diese Möglichkeit als ultima ratio reserviert hält, das ist fast sicher. - Betreffend R.W. weiss er de facto

nichts, was diesem schaden könnte ... schaden bei der MVD oder seinem Ansehen diesseits des Eisernen Vorhanges. Und was er betreffend Legation weiss, das hat er schon lange preisgegeben, der MVD. Eventuelle Erpressungen durch Androhung von Publicierung im Westen sind kaum ernst zu nehmen. Er hat in allen bisherigen Interviews etc peinlichst vermieden, von seiner "diplomatischen" Vergangenheit als Thomsen zu reden. Das kann ihm jetzt als "Exportkaufmann" u. in Westdeutschland u. England - wo seine Frau plus deren Familie leben - nur schaden. -

4. Also nicht aus Rücksicht auf ev. Indiskretionen Thomsen-Grossheim-Kriskos und auch nicht in erster Linie im Interesse der effektiven Betreuung der Rettung Raoul Wallenbergs ... sondern vor allem im Interesse einer gesunden Aussenpolitik - befreit vom Damoklesschwert "sowjetischer Enthüllungen" - scheint es notwendig zu sein, offen und klar diese latente Vorwürfe der SSSR durch Aufzeigung der Zusammenhänge unschädlich zu machen. Dies mag ein im diplomatischen Verkehr ungewöhnlicher Schritt sein. Aber ausserordentliche Situationen erfordern manchmal unkonventionelle Methoden.

Sollte hierzu eine Befragung resp. Informierung des Utrikesnämnden erforderlich sein, so ersuchen wir, den Mitgliedern dieser parlamentarischen Kommission unsere Gesichtspunkte zur Kenntnis bringen zu können.

Unser p das bedeutet Raouls - Interesse an rascher Klarlegung dieser Sache bedarf wohl im 10. Jahr von Raouls Gefangenschaft keiner speziellen Legitimierung.

Alle Hoffnungen auf zufällige neue "Beweise", "Zeugen" und Kanäle müssen Beurteilung der Situation nach Thomsens Rückkehr als irrelevant erkannt werden.

Undert. Rudolph Philipp

Stockholm, am 8. März 1954

An Kabinettssekreterare Arne S. Lundberg
Kungl. Utrikesdepartementet
STOCKHOLM

1 Original plus 3 Kopien.

P.M.

1. Allmänt. I konselj den 25.6.41 beslöts, att Sverige skulle övertaga Sovjetunionens intressen i Ungern (B 1 Ab/A-Sovjetunionen).

B-avdelningen i Budapest inrymdes mot slutet av kriget i finska beskickningens fastighet (hbr Berg-Johansson 15.10.44, B 1 U/Eu), som emellertid helt förstördes, varvid även B-avdelningens arkiv gick till spillo (encl. B 125 Bukarest 31.3.45, B 1 Eu; P.M. 16.5.45, B 1 Eu).

2. Ryska krigsfångar och civilinternerade. Medan beskickningens verksamhet tidigare huvudsakligen bestått i avveckling av de ryska fastigheterna i Budapest, inträffade med årsskiftet 1943-44 en förändring i det att ett allt större antal krigsfångar och civilinternerade kom att finnas i Ungern (B 34 B 22.11.41, B 1 U/Eu; B.6.B. 27.1.44, B 4 Er).

Beträffande de förstnämnda företog beskickningens militärattaché, överstelöjtnant Wester ett antal inspektionsresor av krigsfångeläger (B 26 B 6.4.44, B 30 B 7.4.44, ch. 280 B 4.9.44 samt B 86 B 5.9.44-B 4 Er III). Vidare besöktes vid ett tillfälle både ett krigsfångeläger och ett militärsjukhus av en representant för svenska Röda Korset, nämligen av greven Michael Kontouzow-Tolstoj - jämte maka - såsom ställföreträdare för Röda Korsets representant Langlet (B 94 B 3.10.44, B 4 Er). Vid det sistnämnda tillfället utdelades musikinstrument, som insamlats av paret Tolstoj (jmf. även bil. till hbr. Danielsson-Engzell 10.9.44, HP 21 Eu allm.I).

I november 1944 övertog beskickningen tillsammans med Röda Korset vårdnaden om c:a 150 sårade ryska krigsfångar vid ett militärsjukhus i Budapest. Då krigsfångarna ifråga hotades med evakuering, inrättades en särskild avdelning vid sjukhuset under ledning av Tolstoj, som då kom att företräda såväl beskickningen som Röda Korset. Vid evakuering av sjukhuset i övrigt fick beskickningen övertaga förvaltningen av avdelningen samt med från privat håll insamlade medel bestrida kostnaderna för de sårades underhåll. Det är emellertid tveksamt om beskickningen som sådan ägde befogenhet att på sätt

som skedde inskrida till de sårades förmån. (ch. 503 B, 15.11.44, ch. 524 B 24.11.44, ch. 568 U 28.11.44, ch. 555 B 30.11.44, ch. 583 U. 2.12.44 samt ch 579 B 9.12.44, B 4 Er III).

Från beskickningen insändes vidare en förteckning över i Ungern avlidna ryska krigsfångar. Då förteckningen synes ha översänts i original till ryska legationen i Stockholm, finnes ej möjlighet avgöra vem som upprättat densamma. (B 106 B 20.10.44, B 4 Er).

Beträffande civila ryska medborgare utfärdade beskickningen under tiden 18.10.44-1.12.44 14 skyddshandlingar (Schutzbriefe). Uppgifter härom för tiden före eller efter denna tidsperiod saknas. Ej heller synes korrespondens med departementet ha ägt rum, ty varken departementets eller B-avdelningens diaries innehålla något material av här åsyftat slag. Tvärtom synes beskickningen utan föregående begäran om bemyndigande ha utfärdat sådana handlingar. (hbr. Berg-Koch 7.12.44 jämte bil.- B 1 Eu - jmf med. encl. B 4 B 14.3.44, B 7 Er II).

bil.1.

bil.2.

bil.3.

3. Personal. Fram till förra delen av 1944 kunde beskickningens personal omhändla de ryska ärendena i Ungern. I oktober samma år omnämnas den rysk-födde - angives även som sovjetrysk medborgare - Henry Thomsen för första gången, varvid angives att han förbereder de ryska ärendena, utan att uppgift emellertid lämnas om tidpunkten för hans anställande. (B 99 B 14.10.44, B 1 Eu). Den 18.10.44 synes en särskild rysk avdelning ha inrättats, som förutom handhavande av de ryska ärendena även var beskickningen behjälplig med utfärdande av skyddsbrev m.m. på ryska språket. Denna avdelning förestods av Thomsen med hjälp av en sovjetrysk medborgare, Gleb Joukowsky-Volinsky (även stavat Zsukovszky). Den enda redogörelse som finnes för avdelningens verksamhet omfattar tiden 18.10.44-1.12.44 (hbr Berg-Koch 7.12.44 jämte bil., B 1 Eu). Där angives att 14 skyddsbrev (Schutzbriefe) utfärdats. Vare sig i departementets eget eller i B-avdelningens arkiv har korrespondens härom kunnat återfinnas. Vidare har icke heller skrivelser undertecknade av Thomsen kunnat finnas. Möjligt är att bilagan avseende ryska avdelningens verksamhet författats av Thomsen. Vidare att förteckning över avlidna ryska krigsfångar kan ha uppsatts av honom (jmf ovan under 2.).

I samband med övertagande av vården av c:a 150 ryska

sårade krigsfångar (jmf. ovan under 2) synes även Michael Koutouzow-Tolstoy ha knutits till den ryska avdelningen. Dessförinnan var Tolstoy och hans maka Svenska Röda Korsets representant Langlet behjälplig och förestod därvid tillsammans med ett engelskt äkta par en byrå för efterforskning av ungerska judar. (bil. till hbr. Danielsson-Engzell 10.9.44, HP 21 Eu/Allm I: rapport från Langlet till Röda Korset). Vidare företog paret Tolstoy en inspektionsresa till ett ryskt krigsfängeläger och ett ryskt militärsjukhus (se ovan under 2.).

Beträffande Tolstoy's medborgarskap må nämnas, att denna i Langlets rapport till Röda Korset anges vara belgisk. I telegram från beskickningen angående övertagande av vårdnaden om sårade ryska krigsfångar uppgives emellertid Tolstoy vara rysk medborgare. (ch. 503 B 15.11.44, B 4 Er III).

Då de ryska trupperna intagit Budapest övertogs de sovjetryska intressena automatiskt av de ryska militärmyndigheterna, varvid även sjukhuset överlämnades. Tolstoy skilde sig sedermera från beskickningen och erhöll i uppdrag att som chef för stadskommendaturens utlämningsbyrå företräda samtliga utlämningar i Budapest. (P.M. 16.5.45, B 1 Eu).

4. Förhållandet mellan beskickningen och Röda Korset. Med hänsyn till Tolstoy's verksamhet vid Röda Korset, kan det måhända vara av intresse att nämna något om förhållandet mellan beskickningen och Röda Korset.

Vid flera tillfällen under hösten 1944 finner Danielsson skäl att påtala det sätt på vilket Röda Korset, utan inhämtande av beskickningens tillstånd, utsträckte sin verksamhet. Sålunda synes Röda Korset på eget bevåg ha utfärdat ett slags skyddsbrev för "sina skyddslingar" (hbr. Danielsson-Engzell 10.9.44, HP 21 Eu/Allm I, ch. 483 B 9.11.44, P 2 Eu XIII) vilket måst accepteras av beskickningen. "... Beskickningen har mestadels i viktigare frågor ställts inför fait accompli från Lis (Langlets) sida och därigenom tvungits efteråt acceptera dennes visserligen välmenande men ofta föga genomtänkta dispositioner. Han har haft svårt att hålla sin verksamhet inom rimliga gränser och inlemmat inom Röda Korsets sjukhus institutioner, kloster m.m." (hbr Danielsson-Engzell 9.12.44, HP 21 Eu/Allmänt II). Med sjukhus avses sålunda

utan tvivel avdelningen inom ett ungerskt militärsjukhus för sårade ryska krigsfångar (jmfir ovan under 2.).

Beträffande verksamheten för ungerska judar omnämndes vid ett tillfälle att 15.000 judar stode under beskickningens och Röda Korsets beskydd, varav med all sannolikhet mer än 10.000 under Röda Korsets (ch. 565 B 5.12.44, HP 1 Eu/XIII). Senare synes Röda Korset ha rönt svårigheter från de ungerska myndigheternas sida både på grund av utfärdandet av skyddspapper (P.M. över telefonsamtal 14.12.44 med Berlin, HP 21 Eu/Allm II) samt på grund av att man vid husundersökningar funnit för Röda Korset komprometterande material (ch. 603 B 16.12.44, HP 21 Eu/Allm II).

Stockholm den 17 mars 1954.

Avskrift av utdrag av handbrev från
attachén Berg, Budapest, till sekreterare
Kock, B-avdelningen, dagtecknat den 7
december 1944.

- - - - -

Die Sowjetrussische Abteilung steht unter Leitung
des gebürtigen Russen Herrn Henry Thomsen, der den Sowjet-
russen Herrn Zsukovszky zur Hilfe für schriftliche Arbei-
ten hat.

- - - - -

Avskrift av avskrift.

Kungl. Svenska Beskickningen
Organisationen av beskick-
ningens B-avdelning.

Budapest den 15 oktober 1944.
Nr. B 99 1 bil.

Till Kungl. Utrikesdepartementets Avdelning B.

./.

Härmed har jag äran överlämna en promemoria angående organisationen av beskickningens B:avdelning samt handläggningen av till avdelningen hörande ärenden.

u./ Ivan Danielsson

- - - - -

1. Avdelningen står under ledning av beskickningschefen, minister Danielsson.
2. Övrig personal utgöres av attachéerna Anger och Berg, kanslist Carlsson, samt ett mindre antal utländska medborgare. Dessa senare, vilkas antal växlar något allt efter arbetets art och omfattning, äro för närvarande; den holländska konsulatpersonalen, utökad med ett holländskt skrivbiträde, två kvinnliga ungerska sekreterare, en italienare, en ryss samt två ungerska vaktmästare.
3. Avdelningen är inrymd i den finska beskickningens kansli där avdelningen tills vidare förfogar över fyra kontorsrum.
4. Avdelningen företrädes utåt av minister Danielsson samt attachéerna Anger och Berg.
5. d) Sovjetiska ärenden förberedas av en till beskickninge anknuten sovjetrisk medborgare, herr Thomsen.

Thorsen

Avskrift av strängt förtroligt handbrev från
envoyén Kumlin, Bonn, till utrikesrådet Jarring,
dagtecknat den 1 juli 1954.

5/7 besv.

Enligt av departementet i särskild ordning meddelat bemyndigande bestred beskickningen kostnaderna för Henry Tomsens alias Hermann Grosheim-Kriskos resa till Stockholm i mitten av februari i år. Ifrågavarande kostnader uppgingo till DM 389:90 (järnväg Köln-Stockholm-Köln II klass jämte sovplats och platsreservation). Vi ha varit något tveksamma, huruvida denna utbetalning bör uppföras i beskickningens ordinarie räkenskaper med departementet eller ersättas beskickningen i annan ordning. Jag vore tacksam för meddelande, om Du har något särskilt önskemål på denna punkt eller vi kunna anmäla utgiften på vanligt sätt i våra redovisningar till departementet.

Kab.sekr.: intet hinder.

H. H. H.

Avskrift av strängt förtroligt handbrev från
byråchefen Hichens Bergström till envoyén Kumlin,
Bonn, dagtecknat den 5 juli 1954.

Åberopande Ditt handbrev den 1 juli till
Jarring angående Henry Tomsens alias Hermann Grosheim-
Kriskos resa till Stockholm ber jag få meddela, att
beskickningens utgifter kunna på sedvanligt sätt an-
mälas i redovisningarna till departementet.

Ant. Årkonc. 1954

Meddelat Norberg och Warvinge enl.
Bergströms uppdrag att de då redovisningen
inkommer ej skola vidtaga åtgärder i sedvanlig
granskningsväg beträffande ovanst. utgifts-
post utan att ha först konsulterat Pol.-chefen.

Avskrift av avskrift.

H. Grosheim-Krisko, Dipl.-Kaufmann,
Hagen /Westf./
Böhmerstrasse 19, zur Zei Atlantic Hotell Hamburg.

Hamburg, le 14 Juillet 1954.

Madame Maj von Dardel
Stockholm,
Sveav.88.

Chère Madame,

Je vous remercie beaucoup de votre aimable réception et vous comprendrez très bien que je n'ai pas occasion de faire cela jusqu'à présent. Après tout ce que s'est passé dans ces terribles neuf ans, c'était très difficile pour moi de me réveiller encore une fois. Il faut oublier que j'étais mort depuis neuf ans et c'est le renaissance pour moi. Votre petit aimable cadeau que vous m'avez présenté à Stockholm, je l'ai retourné à la frontière. J'espère que vous l'avez reçu. Par quelques amis j'ai reçu une information de Raoul et de son chauffeur L. Si ça vous intéresse, je peux vous bien donner une information, mais si ça reste seulement entre nous.

Je ne veux pas critiser, mais je crois que tout ce qu'on fait pour la libération de Raoul, n'est pas fait dans la manière comme il est nécessaire. Vous comprenez très bien, chère Madame, que c'est seulement moi, qui était dans la même situation comme Raoul, qui sait très bien qu'est ce qu'il faut faire pour aider Raoul dans cette terrible situation. Quand j'étais à Stockholm je vous ai fait déjà quelques propositions, mais votre Monsieur P., qui travaille dans cette affaire, n'était pas content avec moi. Je ne veux pas dire plus, mais si vous êtes contente que je fait quelque chose pour votre fils, donnez-moi, s'il vous plaît une note.

Chère Madame, je suis toujours à votre disposition.

J'espère de recevoir une lettre de vous.

Votre

H. Grosheim-Krisko.

Till Arne ad notam.
via O.D.

18. Juli 1954

Herrn H. Krisko, f. Grossheim die Nachricht, dass Sie nach der Zeit Atlantic-Hotel
HAMBURG

Als bevollmächtigter Repräsentant des Vorstands für den königl. schwed. Legationssekretär Wallenberg für die Zeit seiner Abwesenheit, Oberdir. v. Dardel, und seiner Mutter empfing, ich Ihr Schreiben vom 14. Juli d.J. zur Erledigung. Ich freue mich zu hören, dass Sie endlich aus Ihrem Dämmerzustand erwachten, als dessen Ursache Sie Ihre 9-jährige Gefangenschaft ansehen.

Ihr Brief zeigt, dass dieses Erwachen noch immer recht unvollständig blieb. Denn andernfalls könnten Sie nicht schreiben: "Sie hatten das kleine, freundschaftliche Präsent, das Sie von Frau v.D. erhielten, zurück gestellt".

Erstens handelte es sich nicht um ein "Präsent", sondern um eine strikt zeitbegrenzte leihweise Überlassung an FREIHEIT HÄNDEN, und zweitens "stellten Sie dieses Ihnen für wenige Tage anvertraute Gut NICHT FREIWILLIG dem Eigentümer zurück", sondern Sie "weigerten die freiwillige Rückgabe am Bahnsteig in Stockholm, Sie beglückwünschten die telegrafische Aufforderung, die Ihnen vom Bahnfunktionär im Nordexpress in der Station Sölör um 5 Uhr morgens überreicht wurde, die veruntreute Damenuhr samt Goldkette in die Zelle in Malmö zu deponieren, sodass wir genötigt waren, Ihnen die veruntreute Uhr auf der Fähre Malmö-Kopenhagen durch einen Funktionär der schwedischen Grenzpolizei abnehmen zu lassen.

Sobald Ihr Erwachen vollständig sein wird, werden Sie sich erinnern, dass Sie um 50 Minuten zuspät ins Restaurant Regenbogen kamen und sich damit entschuldigten, dass Sie keine Uhr besaßen. Ich erbot mich, Ihnen auch noch das nötige Geld zu leihen, eine billige Uhr zu kaufen. Sie lehnten das ab mit der Begründung: Ihre Frau in England hatte zwei Schwestern, weshalb Sie für die wenigen Tage in Schweden nicht eine Uhr kaufen wollten. Deshalb bat ich in Ihrer und Oberdir. v. Dardels Gegenwart Frau v.D.: Ihnen eine Uhr für die 2-3 Tage zu leihen, die Sie noch in Stockholm bleiben sollten. Frau v.D. gab Ihnen die IHRE EIGENE DAMENUHR MIT EINER KALKETTE und erklärte klar und deutlich: "DAS IST DIE UHR MEINER MUTTER NACH DEM TODES ANDENKEN. BITTE DIE UHR HERAN PH! VOR IHRER ABREISE ZURÜCK IN GERBEN!" Ich wiederholte dies conditio sine qua non noch einmal in klaren deutschen Worten. Und ich forderte Sie am Samstag vor Ihrer Abreise in Ihrem Hotelzimmer in Gegenwart des kand. fil. Koesler auf,

die Uhr zurückzustellen, da ich annahm, dass Sie am folgenden Tag per Flug
zu Ihrer Frau nach England reisen werden. Sie sagten: "Das werde ich recht-
zeitig ordnen! Jetzt brauche ich sie noch!" - Bei Ihrer Abfahrt ersuchte
Sie Herr Koessler, ihm für mich resp. Frau v.D. die Uhr zu retournieren.
Da nahmen Sie die Uhr aus Ihrer Westentasche und drehten sie in der Hand
und erklärten "mit Tränen in den Augen" - so stark war noch Ihr Dämmerzu-
stand: "Das ist ein teures Geschenk von Wgts. Mutter!" - In der
Betrachtung Ihres "Dämmerzustandes" sah ich davon ab, Sie aus dem
Zug herauszuholen zu lassen. Zweckes näherer Untersuchung dieser Verantwor-
tung. Ich opferte meine Nachtruhe und folgte dem Nordexpress und Ihrem
süssen Schlaf bis Gerechten und liess Sie erst eine Stunde vor Ankunft
in Malmö wecken.
Sobald Sie wirklich aus Ihrer psychischen und moralischen Dämmerung erwacht
sein werden, werden Sie einsehen, wie rücksichtvoll ich wegen Sie vor und
nach dieser "Dämmerhandlung" auftrat, aber treiben Sie Ihr
Spiel weiter, dann kann meine Geduld ihr Ende finden, für Sie ein Ende mit
Schrecken. Benütigen Sie wirklich einen Chock, um völlig zur Welt diesseits
von Schwindel und Bauernfingerei und List und Betrug zu erwachen?
Auch die für Westdeutschlands Sicherheit verantwortlichen Stellen und
jene Institutionen, welche über die Anständigkeit der deutschen Kaufmanns-
schaft wachen - so z.B. Die Handelskammer in - Hagen - können zu Ihrem
Erwachen beitragen.
SIE HABEN NIEMALS MIT WEG IRGEND ETWAS ZUR ZEIT SEINER DIPLOMATISCHEN TA-
TIGKEIT ZU TUN GEHABT! SIE HABEN IHN NIEMALS IN 3338 GEFÜHRT UND WIS-
SEN NICHT/BETROFFEND SEINE GEFANGENSCHAFT, WAS WIR NICHT FRÜHER ALS SIE
AUS HEINER QUELLE ERFUHREN! SIE HABEN DURCH IHRE UNFAHREN ANGABEN DEN
FUNKTIONÄREN DER SOJETS GEGENÜBER DIESEM HUMANITÄREN HELDEN GE-
SCHADET! SIE HABEN DURCH IHRE GOLD- UND EDELSTEIN-GESCHÄFTE MIT TÖGGE-
KANDIDATEN IHRE STELLUNG MISSEBRACHT UND AUCH SONST DAS ANSEHEN IHRER
ARBEITSGEBER DISKREDITIERT! SIE KAMEN NICHT ALS DEUTSCHER STAATSBÜRGER
IN RUSSISCHE GEFANGENSCHAFT UND SIE HABEN DESHALB KEINEN LEGALEN ANSPRUCH
AUF DIE VORTEILE, DIE DER DEUTSCHE BUNDESTAG SPÄTER ERHEBEN BEWILLIGTE!
SIE VERSUCHTEN AUS ZEIL-KRANTZ VON BERICHTEN VON AUGENZUGEN, DIE SIE
UNTER DER MASKE ALB DEUTSCHER HEIMATLIEBER KEINEN LERNEN, KAPITAL ZU
SCHLAGEN! SIE BEKAMEN NICHT, ZULETZT AUF MEINE VERANLASSUNG EIN GNADEN-
GESCHENK VON ZWÖLFTAUSEND KRONEN, UM IHREN DIE RÜCKKEHR ZUR ANSTÄNDIG-
KEIT ZU ERLEICHTERN! SIE VERSUCHTEN TROTZ DIESER GROSSEN SUMME DURCH
VIEL UNTERNEHMUNG NOCH EINIGE HUNDERT MARK ZU ERGÄNNEN! NIE FÜRCHTETE ICH
SIE NIE HANDELTE ICH AUS ANGST, NUR AUS RÜCKSICHT AUF IHRE DEPRAVIERTHEIT
UND UM BESCHÜTZUNG DES ANSEHENS WEGS ZU VERMEIDEN! ICH ZUCHTETE SIE
HANDGREIFLICH, ALS SIE SCHWIMMERLEIN LACHTEN! UND SIE BATEN MICH UM VER-
ZEHRUNG!

18. Juli 1954

SIE HATTEN DIE UNVERBODENHEIT, MICH ZU BITTEN, GEHEIM ZU HALTEN - VOR IHRER FRAU, IHRER MUTTER und IHREM BRUDER UND IHREM JÜDISCHEN WOHLTÄTER IN NEW YORK - DASS SIE VON UNS EIN GNADENGESCHENK VON CA VIERTAUSEND DOLLARS BEKAMEN! DENN SIE KÖNNTEN, AUCH VON IHREM WOHLTÄTER WEITER EINHUNDERT DOLLARS MONATLICHER UNTERSTÜTZUNG HERAUS ZU HOLEN UND VON IHRER MUTTER UND IHREM BRUDER UND DEN BRUDERN IHRER FRAU GELD UNTER DER MASKE DES HUNGERNDEN HEIMKEHRERS ZU ERSCHWINDELN! SO STARK WAR IHR DÄMMERZUSTAND, IHR MANGEL AN MENSCHENKENNTNIS, DASS SIE ALL DAS EINEM MANNE ZUTRAUTEN, DER DURCH EIN LANGES LEBEN ALS KÄMPFER FÜR RECHT EINEM HALBWEGS SCHLAUEN BAUERNFÄNGER ALS UNTAUGLICHES OBJEKT FÜR GEMEINHEITEN ERSCHEINEN MUSSTE.

Ich bin über Ihr Tun ^{und} lassen VOR, UNTER und NACH IHRER BUDAPESTER ZEIT ~~ist~~ INFORMIERT! ICH KENNE AUCH IERE TÄTIGKEIT NACH VERLASSEN STOCKHOLMS!

Ich warne Sie zur letzten Mal.

Hand weg von Schweden und einem seiner besten Söhne!

Wollen Sie DIESSEITS DES EISERNEN VORHANGES leben, dann müssen Sie - und das raschest - zum vollen Verständnis Ihrer Situation erwachen.

Sie befinden sich nicht in solcher Notlage, dass Ihnen nur der Weg weiterer Betrugerei und Bauernfängerei offen stünde.

Ich hasse Sie nicht, ich bin frei von Ressentiments, aber auch Sentiments Ihnen gegenüber.

Ich will Ihnen noch einmal die Chance geben, in klaren Worten Ihre Fehlleistungen - von denen Ihr unverschämter Brief an Wbgs Mutter hoffentlich der letzte Akt war - zu bereuen! Und durch künftiges Verhalten zu erweisen. Aber ich werde nicht allzu lange warten.

Rudolph Philipp, als Bevollmächtigter des
Vormunds des königl. schwed. Legationssekretärs
Wallenberg für die Zeit seiner Abwesenheit.

Thomsen -

1 bil.

P.M.

Bifogade papperslapp överlämnades till mig av Thomsen-Krisko vid dennes besök i Stockholm. Han uppgav, att samtliga där förtecknade personer var sådana MVD-tjänstemän, som kunde tänkas ha haft med Wallenberg att göra under förhör i Moskva.

Stockholm den 25 augusti 1954.

(Gunnar Jarring)

Lapp:

Överste Maklakov

" A.I. Vaindorf

Överstelöjtnant Asenkratov

Undersökningsledare Smernitski

"

Bubnov

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

(Ink. 31.3.55.)

Avskrift.

15.3.55.

Betrifft: Nachforschungen nach dem schwedischen
Legationsrat Raoul WALLENBERG.

1. Ein Spätheimkehrer aus der SOWJETUNION, 48 Jahre alt, von Beruf Diplom-Kaufmann, ungedient, der im Januar 1945 in BUDAPEST, wo er sich im Auftrag der deutschen Regierung zur Beschaffung von Rohstoffen aufhielt, von den Sowjets verhaftet und nach MOSKAU transportiert wurde und bis zu seiner Entlassen im Dezember 1953 in verschiedenen Gefängnissen in MOSKAU und WLADIMIR inhaftiert war, machte auf Befragen folgende Angaben:

2. Der Befragte lernte WALLENBERG 1944 in BUDAPEST kennen. Am 13.1.1945 begab sich WALLENBERG zum Gefechtsstand des sowjetischen Generals SCHIRNOW, um sich für die Angehörigen der neutralen Staaten in der Festung BUDAPEST zu verwenden. Von diesem Gang kehrte er nicht zurück. Der Befragte stellte im Einvernehmen mit der schwedischen Gesandtschaft persönlich Nachforschungen nach WALLENBERG an und gelangte ebenfalls bus zu General SCHIRNOW, wo er sich als schwedischer Diplomat namens THOMSEN ausgab. Die notwendigen Papiere hatte die Schwedische Gesandtschaft besorgt. Vom sowjetischen General erfuhr er, dass WALLENBERG bereits nach MOSKAU transportiert worden sei. Auch der Befragte wurde trotz des Diplomatenpasses verhaftet und ebenfalls nach MOSKAU gebracht. Die dort folgenden Verhöre leiteten Generaloberst MAKLAKOW, Leiter der V. Sektion des MGB und der Abteilung für Konterspionage, und Oberst Abram ISAKOWITSCH WEINDORF, V. Sektion des MGB und Leiter der Abteilung für die Vernehmung von ausländischen Diplomaten. Die stets wiederkehrende Frage war: Welche Aufträge der Befragte von der schwedischen Regierung bekommen hat und in welchem Zusammenhang er mit WALLENBERG steht? Verschiedene Redewendungen der Vernehmer liessen den Befragten vermuten, dass WALLENBERG in der Regel stets vor ihm verhört wurde. Einige Tage vor Weihnachten 1951 liess sich Oberst

WEINDORF zu folgenden Worten hinreissen: "Wenn Sie jetzt nichts aussagen, so gebe ich Euch beiden Schweden die Versicherung, dass Sie hier verfaulen werden". Und kurze Zeit darauf: "Was werdet Ihr wohl draussen in der Welt sagen, wenn Ihr hier einmal herauskommen solltet?" Während dieses Verhörs gestand der Befragte, kein schwedischer Diplomat, sondern Deutscher zu sein. Nach Überprüfung seiner Angaben wurde er im Dezember 1951 zu 25 Jahren Zwangsarbeit verurteilt.

3. Im Entlassungslager TAIPAU im Juli 1953 traf der Befragte den ehemaligen Journalisten Helmut HILLE, der behauptete, mit WALLENBERG in einer Gefängniszelle gesessen zu haben. HILLE sei zurzeit in FRANKFURT/Main ansässig, und er sei bereit, einen Treff mit ihm zu arrangieren. HILLE und er hätten nämlich vereinbart, bezüglich der Person WALLENBERG allein keine entscheidenden Aussagen zu machen. Der Befragte wies in diesem Zusammenhang darauf hin, dass er von der Mutter WALLENBERGs erfahren habe, dass die Familie WALLENBERG für eine positive Nachricht über den derzeitigen Wufenthaltort des Legationsrates 1 Million schwed. Kronen Belohnung ausgesetzt habe. Verschiedene Gruppen in Europa unternähmen auf Grund der Prämie jede nur erdenkliche Anstrengung, greifbare Nachrichten über WALLENBERG in Erfahrung zu bringen.

4. Personen, deren Befragung in Sachen WALLENBERG zweckmässig wäre:

- a. Franco TRANDAFILOW in ROM , ehem. stellv. italienischer Gesandter in BUKAREST, wurde 1945 von der Sowjets verschleppt und im Herbst 1951 nach ITALIEN entlassen. Dort soll er ein Buch herausgegeben haben mit dem Titel: "Tragödie zweier schwedischer Diplomaten, WALLENBERG und THOMSEN" (letzterer ist der Befragte).
- b. Herzog Heinrich Christian zu Mecklenburg, wohnhaft Gut HEMMELMARK-ECKERNFÖRDE. Der Herzog war mit WALLENBERG zusammen in verschiedenen Gefängnissen und kannte ihn gut.

Avskrift av strängt förtroligt handbrev från leg.råd.
Göransson, Bonn, till utrikesrådet Jarring, dagtecknat
den 20 juli 1955.

Härmed ber jag få översända avskrift av ett brev
som en viss Adam Uibel i Syke nära Bremen spontant till-
ställt beskickningen och i vilket han meddelar, att han
i fängelsesjukhuset i Vladimir i mars 1953 träffat "den
svenska diplomaten herr Tomsen". Det rör sig tydligen
om vår bekante Tomsen alias Grosheim-Kirsko, som ju från
februari 1952 till sin frigivning sommaren 1953 befann
sig i Vladimir.

Avskrift av avskrift.

Syke, den 16.7.1955.

An die

Schwedische Gesandtschaft

in B o n n .

Erlaube mir als Russlandheimkehrer auf Wunsch und Bitte des in Russland sich befindlichen Schwedischen Diplomaten Herrn Tomsen, der bei der Schwedischen Gesandtschaft in Ungarn (Budapest) war und 1945 von den Russen verhaftet wurde sie davon in Kenntnis zu setzen.

Herr Tomsen befand sich im März 1953 in Gefängnis in Wladimir im Krankenhaus, wo ich mit ihm gesprachen habe und Herr Tomsen mich bat, im Falle einer früheren Entlassung Sie davon zu benachrichtigen. Herrn Tomsen wurde eine gerichtliche Strafe von 25 Jahren Gefängnis auferlegt und zwar wegen angeblicher Spionage.

Sollten Sie diesbezüglich auch Fragen haben, bin ich gerne bereit noch weitere Angaben zu machen. Ich finde es für meine Pflicht meinen Leidenskameraden ihre Wünsche zu erfüllen. Die Anschrift dieses Gefängnisses ist 5110/49.

Ergebenst zeichne ich

Hochachtungsvoll

undert. Adam Uibel,
Syke, Herrlichkeit 31 b.
b.Bremen.

Tomson

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Utdrag av bilaga till Wien 628, 27.9.55.
(samtal med Gustav Vogt)

Starke hade hört talas om den i Budapest försvunne svenske diplomaten och dennes chaufför av en man vid namn Tomson. Tomsons nationalitet kände Vogt icke till, men han ville minnas, att Starke sagt, att han var ungrare och att Tomson egentligen icke vore hans riktiga namn. Detta kunde Vogt icke erinra sig och han kände heller icke till anledningen till att Tomson hade ett täcknamn. Vogt ville minnas, att Tomson även hade något med svenska Budapest-beskickningen eller Röda Korset i Budapest att göra. Med Tomson hade Starke sammanträffat vid repatrieringsresan i juni 1953 och Tomson hade då förts vidare västerut från Tapiau. Starke visste om Tomson, att denne har ett hotell i Köln mittemot järnvägsstationen och att han är gift med en engelska. Om den svenske diplomaten hade Starke endast hört av Tomson. Däremot hade Starke själv hört talas om den svenske diplomatens chaufför i Wladimir. Chauffören skulle sålunda ha suttit i en tvåmanscell tillsammans med en ung tysk i corpus 2 i Wladimir "någon gång under 1952 - 53 eller 1954". Den unge tysken, vars namn Vogt icke kunde erinra sig, hade sedermera repatrierats till Tyskland. Vogt ansåg, att Starke säkert skulle erinra sig namnet på den unge tysken.

(Jag vill minnas från dossiererna och litteraturen i ärendet, att det figurerat en Tomson, varför jag får tillåta mig föreslå, att handlingarna studeras innan det uppdrages åt Bonn-beskickningen att kontakta Tomson).

P.S. Vogt har idag självant underrättat mig om, att han nu erinrat sig, att Tomsons riktiga namn är Grossman.

u. Gunnar Lorentzon. *my*

Therese

Avskrift av handbrev från sekr. Braunerhielm, Wien, till
sekr. Lorentzon, dagtecknat den 2 november 1955.

Från Pammer har jag erhållit närslutna anteckning om
en föregiven svensk medborgare vid namn Tonsen, vilken
skulle ha häktats av ryssarna i Budapest 1945 och nu be-
finna sig i rysk fångenskap. Pammer visste icke, vem upp-
giftslämnaren var men lovade att taga reda på detta.

Vi vore tacksamma för meddelande, huruvida någon per-
son med detta namn är bekant för departementet och om upp-
giften över huvud taget är av intresse.

Bil till ovanst.

Schwede

T o n s e n, Näheres nicht bekannt,
soll 1945 in Budapest von der Roten
Armee verhaftet und nach Moskau ge-
bracht worden sein. Angeblich soll
er aus vermögendem Haus stammen und
in Budapest in einer wirtschaftlichen
Funktion tätig gewesen sein.
Vermutlich soll er noch 1955 entweder
in Alexandrowsk oder Wladimir gesehen
worden sein.

Thomsen.

Avskrift av str.förtr. handbrev från kabs.

Lundberg till envoyén Allard, dagtecknat den 8.11.55.

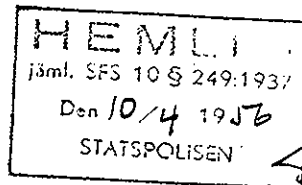
Med anledning av Braunerhielms handbrev till Lorentzon den 2 november 1955 angående en föregiven svensk medborgare vid namn Tonsen får jag meddela, att denne torde vara identisk med Harry Thomsen alias Grosheim Krisko, vilken, sedan han återkommit från fångenskapen i Sovjetunionen, hörts genom beskickningen i Bonn.

Uppgiften ifråga torde sålunda från Din sida icke behöva föranleda någon åtgärd.

3 arkivfl.
K. n. 2.

Grossheim - Krister

Avskrift.

27.2.1956.

Betr.: Raoul WALLENBERG.

Herbert KUHN, BOCHUM, teilte am 1.2.1956 bezüglich des Legationsrates WALLENBERG das Nachfolgende mit:

Während eines Aufenthaltes im Gefängnis LEFORTOSKAJA/MOSKAU lernte er im März 1947 den ehemaligen deutschen Presseattaché in ANKARA, SCHMIDT-DUMONT, kennen und begegnete in diesem Gefängnis auch einem Schweden namens THOMSEN, der Dolmetscher bei der Schwedischen Gesandtschaft in BUKAREST gewesen war und mit dem Legationsrat WALLENBERG in der Judenaktion in Ungarn zusammengearbeitet hatte.

Während der obligaten Spaziergänge auf dem Flur des 1. Stockwerkes im 2. Seitenflügel links der LEFORTOSKAJA, Kammer 88 - 90, hat KUHN den ehemaligen Legationsrat WALLENBERG dann auch selbst gesehen. THOMSEN, der bei dieser Gelegenheit ein Gespräch mit WALLENBERG beginnen wollte, erhielt jedoch von WALLENBERG keine Antwort, wie KUHN zu Verwunderung feststellte. Als er einige Tage später selbst mit WALLENBERG sprechen wollte, wandte sich WALLENBERG brüsk ab.

KUHN wusste von THOMSEN einwandfrei, dass es sich bei der betreffenden Person um WALLENBERG gehandelt hat. Er erkannte WALLENBERG auch sofort auf den Photographien, die ihm vom Befrager vorgelegt wurden.

Nach seiner Verlegung aus der LEFORTOSKAJA hat KUHN nie wieder etwas von WALLENBERG gehört.

Vidimeras:

Erik Blomquist

Stockholm den 3 augusti 1956.

Förtroligt.

2 bil.

Broder,

./.

Såsom Du måhända observerat har herr Philipp i nummer 29 och 30 av Veckojournalen i år haft en artikelserie om Raoul Wallenberg, vilken fortsättes i bifogade nummer 31, som utkommit idag.

./.

Då Ditt namn nämnes på sidan 18, och jag förmodar att Du icke på rak arm kan erinra Dig vad som förevarit, har jag för Din information icke velat underlåta att ävenledes i avskrift tillställa Dig en av Engfeldt den 9 januari 1952 upprättad promemoria angående en förtrolig presskonferens rörande Harry Tomsen och Raoul Wallenberg, vilken Du alltså höll vid det av Philipp omnämnda tillfället "... i början av 1952...".

Du känner kanske även till att Tomsen i början av 1954 dök upp på vår beskickning i Bonn och sedermera på vår bekostnad reste till Stockholm för att "klara upp sina mellanhavanden med utrikesdepartementet". Efter förhandlingar i utrikesdepartementet överenskomms att till Tomsen skulle utbetalas kr. 20.000 såsom ersättning för förlorad egendom och som gratifikation, vilket ävenledes skedde. Det är betecknande för herr Philipp att han var en ivrig förespråkare för att Tomsen skulle få denna ersättning, vilket av allt att döma väl knappast kommer att framgå av nästa nummer av Veckojournalen.

Tomsens riktiga namn är Grossheim-Krisko. Han är numera bosatt i Köln, där han har ett hotell, och vi ha

Envoyén D a h l m a n ,
Haag.

icke hört av honom sedan "skadeståndet" utbetalades till honom i februari 1954.

För det fall Du skulle ha några kommentarer till Philipps skrivelser, vore det intressant att få en rad från Dig.

/Sverker Åström/

.....

I början av 1952 återvände jag till Stockholm i sällskap med regeringens kriminalexpert från vittnesförhör på kontinenten. Där hade jag fått veta, att det fanns en f.d. tjänsteman vid Budapest-legationen, en norrman vid namn Thomsen, som nu satt i rysk fångenskap. Känner Du till saken, frågade jag dåvarande chefen för utrikesdepartementets politiska avdelning, Sven Dahlman. Utrikesrådet Dahlman blev synbart nervös och stammade. Ja, jag tror att jag hört talas om någonting sådant. - Skulle man inte kunna meddela norska legationen så att de kunna göra något för stackaren? - Nej, vet Du Rudolph, det är litet för komplicerat. Vi skall göra vad vi kan. När jag nu i februari 1954 fick besked om Thomsens förestående ankomst studerade jag vidare i Lars Bergs rapport och läste "alla dessa medarbetare ställde sig till B-avdelningens förfogande och arbetade hos oss dagarna i ända utan anspråk på lön ...".

Därmed var klarlagt att Thomsen inte hade någon rättighet till lön för de få veckor han tjänstgjorde på B-avdelningen och för de nio åren i rysk fångenskap.

Utdrag ur bläckbrev från ambassadören
Dahlman till utrikesrådet Aström, dag-
tecknat Dragmark den 6.8.56

.....
Så är det Ditt andra brev, angående Philipps artikel i
Vecko-Journalen nr 31. (Jag har här i min bohusslänska avkrok
levat i lycklig avsaknad av detta organ och svävade intill
ankomsten av Ditt brev i fullkomlig ovetenhet om hans nya
journalistiska fälttag. Jag har alltså bara läst artikeln
nr 31, som Du skickade mig, icke de två tidigare.)

Jag har inte många kommentarer att göra. Om någon, innan
jag tagit del av avsnittet av Philipps artikel och den P.M.

av Engfeldt som Du bifogar i avskrift, hade frågat mig vad jag
mindes om en i Wallenbergaffären skymtande person vid namn
Thomsen eller Tomsen skulle det väl ha inskränkt sig till
följande:

Vid någon tidpunkt efter det Arne Lundberg hade börjat ta
befattning med Wallenbergssaken, alltså tidigast under våren
1951, fick vi reda på att en person, som uppgav sig vara norr-
man och heta Tomsen, befunno sig eller hade befunnit sig i sov-

jetisk fångenskap, vidare att han varit anställd vid beskick-
ningen i Budapest på hösten 1944, att han anställts som rysk-
kunnig för att bistå den eller dem på beskickningen som syss-
lade med skyddsmaktsuppdraget för Sovjetunionen, och slutli-

gen att han då aldrig angivits vara norrman. Jag skulle också
ha kommit ihåg att Anger- eller dossiererna kunde fast-
ställa att mannen ansetts vara balt eller Rysslandstysk. Jag
skulle också möjligen ha haft ett minne av presskonferensen
i fallet, men det är jag inte säker på. Vad som ^{med}säkerhet

levde kvar i medvetandet var att vi ville skydda denne Tom-
sen, vars öden tidigare varit U.D. okända och som dittills

ej figurerat i Wallenbergs sammanhang, mot publicitet, som
kunde bli förlig för honom om det nu vore så att han lyckats
övertyga ryska myndigheter om sitt norska medborgarskap eller
ursprung. Mitt samtal med Philipp om saken hade jag totalt
glömt.

Nu kan jag inte finna att hans utläggningar av detta
samtal har någon större relevans. Som vanligt försöker
Philipp, genom direkta återgivningar av föregivna samtal där

han naturligtvis formulerar på fri hand, skapa ett intryck av att hans interlokutörer i U.D. (och i detta fall jag) var nervösa och besvärade därför att vi inte hade rent mjöl i påsen. Något rimligt skäl för mig att bestrida eller slå bort att vi hade kontakt med norrmännen beträffande deras föregivne landsman kan ju inte ha funnits. Nu i efterhand, när jag rannsakar mitt minne, är jag ganska säker på att jag för Philipp framhöll att vi inte trodde att Tomsen var norrman och att vi bedömde en ev. publicitet som skadlig för honom i fångenskapen. Jag har intet intryck av att vare sig Philipp eller jag fann Tomsen i och för sig av intresse som figurant i Wallenbergs-affären men att man givetvis skulle, om möjligt ha honom i åtanke för hans egen skull.

Det är tänkbart att jag inte vid tillfället i fråga fann anledning att göra några längre utläggningar om fallet Thomsen och att detta är bakgrunden till Philipps ord om min "nervositet" och mitt "stammande". Arne Lundberg och jag hade från första stund, sedan en särskilt i början mycket prekär arbetskontakt med Philipp etablerats, kommit överens om att för säkerhets skull, med honom endast diskutera sådana personer och förhållanden som Philipp själv fått kännedom om men inte i onödan dra in vad vi därutöver fick reda på. Men jag kan ändå inte begripa varför jag skulle ha behövt uppträda så som Philipp påstår.

Det är väl bara, som jag nyss nämnde, ett utslag av hans ständiga tendens att få oss alla på U.D.-sidan att framstå som larviga, slappa eller angelägna att smussla undan egna eller kollegers fel och missgrepp. Hela affären Tomsen rullar han väl upp just i detta syfte.

Att denne sedermera dök upp i Västtyskland och inkallades till Stockholm och honorerades var för mig hittills okänt: sedan jag kom till Haag i januari 1953 har jag inte erfarit mycket om vad som förekommit i Wallenbergsaken. Det har ju hört till principerna i dess skötsel att ingen delgivning förekommit, endast vid besök i Stockholm har jag samtalats av Lundberg fått några glimtar. Jarring var så förbehållsam som om jag aldrig befattat mig med saken.

Ja, detta blev ju mest allmänt prat. Inte annat än jag kan förstå är väl Engfeldts P.M. av 9.1.52 tämligen tillfyllest för att reda ut situationen betr. Tomsen under 1951-52. Av mitt brev till Ahlmann 19.12.51, vars innehåll jag helt glömt bort, torde väl framgå vad vi gjorde i saken mellan Gunnengs förfrågan 27.2.51 och aktionen i Oslo i december samma år. Jag kommer bara ihåg att jag hade åtskilliga samtal med Gunneng under den tidsrymden men inga detaljer.

P. M.

angående samtal med Karl Turyn angående Schöggel.

Kort före kurens avgång har jag återkommit från ett samtal med dr Karl Turyn, till vilken Franz Hawlik hänvisat mig. Jag nedtecknar här de viktigaste punkterna i Turyns meddelanden. Utförligare rapport sammanställs senare.

Turyn hade suttit i Wladimir januari till oktober 1953, därefter i Butirskaja till slutet av mars 1954 och därpå åter i Wladimir till oktober 1955.

I mars 1953 intogs han på sjukhuset i Wladimir (Corpus II) och låg i rum 21. Där kom han i kontakt med patienten i rummet bredvid, som meddelade, att han hette Tomsen och hade tillhört svenska legationen i Budapest. Tomsen hade vidare talat om, att han var svårt sjuk. Vidare kontakt omöjliggjordes genom att ryssarna upptäckte signalerandet och flyttade Turyn tillbaka till Corpus III.

Turyn har senare under fångenskapen berättat om denna upplevelse för sina medfångar och sannolikt även för kamraterna i cell 63, dit Turyn kom i mars 1954 och Schöggel (vilken Turyn kallar Scheggel) i maj samma år.

Turyn bekräftade i allt väsentligt Hawliks uppfattning om Schöggel som lögnare och cellspion.

Turyn hade suttit i samma cell som Sannitzer sommaren 1955. Den senare hade talat mycket om Schöggel men aldrig, att Schöggel skulle berättat om en sjuk svensk diplomat.

Turyn gjorde ett synnerligen vederhäftigt intryck.

Wien den 30 oktober 1956.

Erik Braunerhielm
(Erik Braunerhielm)

1227

Rom den 13 februari 1957.

P 2 *Eu* 2 bil.

artikel om R. Wallenberg.

Broder,

./. I anslutning till Beck-Friis' brev till Jarring
./. den 26 februari 1954 ber jag härmed få översända en
artikel - jämte ett utförligt referat på svenska -
som Franco Trandafilo publicerat i "Il Tempo" den
8 februari med anledning av det sovjetiska beskedet
om Raoul Wallenbergs öde. Det tycks huvudsakligen
röra sig om ett uppkök på hans tidigare uttalanden.

(Eric von Post)

Utrikesrådet Å s t r ö m,
S t o c k h o l m.

P.M.

Artikel i "Il Tempo" den 8 februari 1957 angående Wallenberg av Franco Trandafilo.

Trandafilo säger i sin artikel med anledning av det ryska meddelandet om Wallenbergs död i fängelset 1947, att på den sovjetryska regeringen vilade ett tungt ansvar för att inte omedelbart ha vidtagit undersökningar avseende den svenske diplomaten, fränsett naturligtvis den uppenbara oriktigheten av påståendet att denne dött 1947. Raoul Wallenberg var fortfarande levande vid slutet av 1950, fastslår Trandafilo. Denne hade den 1 april 1950 förflyttats från Lefortovskajafängelset till Butirskaja där han insattes i cellen 172 tillsammans med en bulgarisk ingenjör Stepan Sciapov. Den 4 april inhystes i cellen ytterligare två personer: den ungerske handelsattachén i Bulgarien Janos Sokatz och herr Henri Tomsen, som häktats i Budapest under hemlighetsfulla omständigheter 1945. Tomsen var av medellängd och kraftigt byggd samt hade rödaktigt hår och skägg, vilka icke rakats som på de andra fångarna.

Efter en månad hade Tomsen och Sokatz förflyttats. Tomsen berättade att han arresterats i Budapest när han infunnit sig hos de ryska militärmyndigheterna för att meddela dessa, att han utställt svenska födelseattester för ungerska judar för att rädda dem från rasförföljelser samt att han även utställt skyddsbrev från svenska legationen för några ryska undersåtar.

I stället för den tacksamhet han väntat sig hade han förhörts som en fiende och stängts in i ett rum med en vaktpost utanför.

En natt då vakten sov hade han flytt och funnit en fristad hos en god väninna. Vid en razzia hade han emellertid

hittats och sänts direkt till Moskva. Tomsen hade berättat om långa förhör samt om huru han till en början utsatts för grym behandling därför att man ville avtvinga honom en be-
kännelse att hava varit i det tyska spionagets tjänst.

Senare hade utan angiven orsak behandlingen blivit bättre.

Tomsen talade många språk, inbegripet ryska, något som varit en av de huvudsakliga anledningarna till misstankarna mot honom.

När fångarna utväxlade adresser på respektive familjer hade Tomsen bett de övriga meddela svenska utrikesdepartementet att han befunde sig i ryskt fängelse - departementet komme att underrätta vederbörande. Några dagar efter återkomsten till Rom hade en tjänsteman vid svenska legationen uppsökt Trandafilo och frågat honom om han under fångenskapen påträffat någon svensk medborgare. Trandafilo hade då berättat historien om Tomsen. Den svenske diplomaten hade blivit bestört. Historien stämde i allt med Raoul Wallenbergs. Senare hade Trandafilo sammanträffat med Wallenbergs familj. Beskrivningen på Trandafilos cellkamrat stämde fullständigt in med Wallenberg. Trandafilo hade uppställt hypotesen att Wallenberg utlovats förmåner om han icke uppgåve sin verkliga identitet. Tillfälligtvis hade Trandafilos uppgifter bekräftats av en annan italienare, som fått kännedom om att svensken befunde sig i fängelset. Detta hade givit myndigheterna i Stockholm tillfälle att fastställa, att Tomsen och Wallenberg vore samma person. Resultatet av dessa efterforskningar hade delgivits Trandafilo av svenska regeringen, vilken genom Palazzo Chigi's förmedling framfört sin tacksamhet samtidigt som den uttryckt förhoppningen att snart få Wallenberg frigiven. Detta hände mot slutet av år 1950.

Christine Knike

Bil. Wien 168/57

P.M.

ang.samtal med Heinrich Jancsy

(Lef., cell 134)

I cellen på den andra sidan sutto ryssar, som byttes ofta. Någon gång i oktober 1948 berättade han genom knackningar till denna granncell, att han av ryssarna kallades Henry, enär de hade svårt att uttala Heinrich. Ryssarna, vilkas namn Jancsy icke minns, berättade då att i våningen under sutte en norrman, som också kallades Henry.

Hade någon nämnt någon svensk skulle han därför omedelbart lystrat. Det var av denna anledning som han mindes utsagan om norrmannen Henry i Lefortovskaja.

Wien den 5 mars 1957.

1228

Avskrift av strängt förtroligt
ochpersonligt handbrev från förste
sekreteraren Braunerhielm till
sekreteraren Lorentzon, dagtecknat
Wien den 14 mars 1957.

Vid en genomgång av våra dossieer återfinner jag
Toryns vittnesmål om Tomsen (697 B.30.10.56). Jag vill
därför blott personligen framkasta den frågan om det kan
finnas någon möjlighet att Tomsen uppgivit sig för att
vara Wallenberg och att det i själva verket är honom
som Goguberidse, Brugger och Schöggel kan ha hört talas
om i sjukhuset i Vladimir.

Grossheim-Richter

Utdrag.

Bil.skr.fr.New York 25.4.57

P.M.

ang.samtal med Wilfred Cumish

På tillfrågan svarade Cumish att namnen
på följande fångar i Vladimirtängelset vore
bekanta för honom endast genom vad han hört
av cellkamrater:

Richter (Corpus II)

Kitschmann

Supprian (kvar i augusti 1955)

Hille

Grossheim (överförd från Alexandrow)

New York den 18 april 1957.

/u/F.Persson

Sp. 100.000 - 100.000

Strängt förtroligt.

P.M.

angående förnyat samtal med tyske medborgaren, legationsrådet av första klassen Gotthold S t a r k e, hållet fredagen den 17 maj 1957 i hans tjänsterum i Auswärtiges Amt i Bonn.

På särskild fråga förklarade Starke att det enda han kände till om Wallenberg och dennes ungerske chaufför, vars namn han numera ej kan erinra sig, hade han fått veta av Hermann G r o s s h e i m (T o m s e n), som han i juni 1953 träffat på en transport till Tapiau. Denne berättade att han och chauffören tidigare suttit tillsammans i en fängelsecell. Starke kunde ej påminna sig i vilket fängelse de varit tillsammans. Han trodde dock att det var i ett Moskva-fängelse. Han har ingen känsla av att sammanträffandet skulle ha skett i Wladimir. Då jag tillfrågade Starke om han kände till någon österrikisk fånge vid namn V o g t, förklarade han att han i Wladimir sammanträffat med Gustav Vogt i februari 1954. Vid detta tillfälle berättade Starke vad han erfarit av Grossheim om Wallenberg och dennes chaufför. Starke tror sig ha uppgivit att han kände till att Grossheim suttit tillsammans med chauffören. Däremot kan han omöjligen ha berättat något om var Wallenberg hållits fången, när han ej kände till något härom. Starke menade att om Vogt lämnat en uppgift om att Starke skulle ha känt till var Wallenberg hållits fången, så måste detta vara en förväxling från Vogts sida.

Om Grossheim kände Starke vidare till att denne suttit

strängt isolerad i Wladimir i corpus II.

Självt hade Starke ofta varit i sjukhuset i corpus II på grund av att han led av en hjärtsjukdom. Såvitt han kunde påminna sig hade han varit insatt där omkring åtta gånger. Därvid hade han vistats i sjukhuset i perioder omfattande fjorton dagar - två månader. Vid ett tillfälle hade han legat där i fem månader. Starke kunde nu ej längre i detalj redogöra för i vilka olika celler han legat i corpus II. Före 1953 kände Starke inte till att det i corpus II också funnits strängt isolerade fångar. Detta hade han vid nämnda tidpunkt erfarit av andra tyska fångar i corpus III.

På frågan om Starke kände till några fångar som under längre tid suttit i corpus II, uppgav han att major Walter Reuschle hållits isolerad där troligen i omkring fem år. Anledningen härtill skulle ha varit att Reuschle, som under andra världskriget tjänstgjort vid ett propagandakompani inom tyska flygvapnet, vid ett tillfälle blivit fotograferad tillsammans med Stalins son Jakob efter det denne råkat i tysk fångenskap. Starke träffade Reuschle i februari 1955 i en sjukcell i Wladimir. Denne hade då förklarat att Starke var den fjärde fånge han träffat efter det han kommit i rysk fångenskap. Starke trodde inte att Reuschle, som numera är bosatt i Schwäbisch Hall, Seiferheldstrasse 21, kunde lämna någon upplysning om någon svensk medborgare i rysk fångenskap. Skulle han känna till något härom borde Starke redan fått höra detta av Reuschle.

Beträffande andra strängt isolerade fångar i corpus II trodde sig Starke veta att en anförvant till Hitler, namnet kunde Starke numera ej erinra sig, varit insatt där. Vidare skulle en broder till Stalins andra hustru Allelujowa varit insatt i corpus II. Ej heller dennes namn kunde Starke komma ihåg.

Även i corpus I fanns mindre celler där man skulle kunna tänka sig att fångar skulle kunna hållas isolerade. Starke var tillfälligt förlagd till corpus I 1950 i samband med att corpus III renoverades.

Vidare ville Starke understryka att goda isolerings-

möjligheter även fanns i ett utanför Moskva beläget kloster vid namn "Suchanek" eller något liknande. Starke hade själv inte varit i detta fängelse. Däremot hade finske medborgaren E i r o P e l k o n e n berättat om detta fängelse. Starke hade träffat Pelkonen under januari - maj 1946 i en sjukcell i Butyrskaja-fängelset i Moskva. Pelkonen hade under en längre tid varit insatt i "Suchanek" men blev sjuk där och fördes då till sjukhuset i Butyrskaja. I januari 1955 då Starke var insatt i en cell i corpus III i Wladimir fick han knackningsförbindelser med Pelkonen, som då var förlagd till en granncell. Starke har senare erfarit att Pelkonen frigivits 1955 och troligen återvänt till Finland.

Sedan Starke den 16-februari 1954 fått återvända till Wladimir hade disciplinen i fängelset börjat uppluckras. Denna tendens blev ytterligare märkbar efter januari 1955. Knackningsförbindelserna kunde då upprätthållas i större utsträckning än tidigare och vidare kunde fångarna föra korta samtal i samband med toilettbesök. Med hänsyn till vad Starke härigenom fått veta om sina medfångar och deras erfarenheter ansåg han det mindre sannolikt att någon svensk medborgare varit insatt i Wladimir utan att han fått veta något därom. Å andra sidan menade Starke att det ändå ej vore omöjligt att en fånge under längre tid skulle kunna hållas strängt isolerad, exempelvis i corpus II i Wladimir, utan att detta blivit känt.

Bonn den 17 maj 1957.

(S. Lundström)

Genève - Kistner
Genève den 22 oktober 1957.

Strängt förtroligt. 1 bil.

Herr Sekreterare,

./.

Härmed ber jag få översända en promemoria beträffande
samtal med tandläkaren Helmuth Kunz i Freudenstadt.

Herr Sekreteraren G. L o r e n t z o n,
Kungl. Utrikesdepartementet,
S t o c k h o l m.

P.M.

beträffande samtal med tandläkaren Helmuth Kunz
i hans bostad, Turnhallestrasse 20, Freudenberg,
den 20 oktober 1957.

Dr. Kunz meddelade om sin fångenskap i Sovjetunionen, att han gripits i juli 1945 och först förts till Ljubljanka-fängelset i Moskva, där han dock endast kvarstannat några veckor. Från augusti 1945 till april 1950 hade han suttit i Lefortovskaja-fängelset och från april 1950 till april 1952 i Butarka-fängelset. Därefter hade han förts till Taishet, där han varit i följande läger (ankomstdatum inom parentes): Peresilkan (24.4.52) 011 (5.5.52), 044 (6.6.52), 052 (12.1.53), 034 (10.6.53), 052 (20.7.53), 034 (30.8.53), 050 (3.11.53), 026 (4.1.54) och 057 (4.5.54). Han hade frigivits den 4 oktober 1955.

Tillfrågad om han under sin fångtid i Sovjetunionen varit i kontakt med svenska fångar, uppgav han, att han aldrig varit i personlig förbindelse med sådana. Under sin fångtid i Ljubljanka-fängelset i Moskva hade han emellertid hört talas om en svensk (eller möjligen svensk-tysk) fånge vid namn Thomsen. Denne hade tagits tillfånga i Budapest eller Bukarest och hade, såvitt Kunz kunde minnas, haft någonting med ackumulatorframställning att göra. Det hade troligen varit de tyska sändebuden Wagner (från Hsinking) och Clodius, med vilka Kunz varit cellkamrat, som talat om Thomsen. Andra, som torde ha känt till denne, vore den tyske vice-amiralen Voss och den japanske generalkonsuln Ota.

Utöver Thomsen hade Kunz ej hört talas om svenska interner i ryska fängelser eller läger. Han hade ej sammanträffat med Hermann Kalusa i Taishet och ej heller hört talas om denne.

Genève den 22 oktober 1957.

L

Avskrift.

Stockholm den 5 november 1958.

Strängt förtroligt. 2 bil.

Ärade Broder,

Vid Din genomresa i Bern den 26 oktober hade Du ett samtal med ambassadören Hammarström om ett ärende som väl får betecknas som ganska sensationellt i Wallenberg-frågan. Leifland, som idag återvänt, har nu i Bern haft ett samtal med Brugger, för vilket redogöres i bifogade promemoria, som torde tala för sig själv. Det viktigaste i denna synes vara att Brugger säger sig ha haft kontakt med Wallenberg under juli 1954 i corpus II (sjukavdelningen) i Vladimir. Omedelbart före kurirens avgång har vi icke kunnat penetrera ärendet i detalj, men vi vill orientera om att den i PM omnämnde Adam Uibel skrivit ett brev till beskickningen i Bonn den 16 juli 1955, varav även avskrift bifogas. Vad den ävenledes omnämnde Turyn beträffar har denne hörts av Braunerhielm den 13 oktober 1956 (697 B.30.10.56). Båda dessa personers ut-sagor torde väl utan risk för misstag få anses hänföra sig till Tomsen, alias Grosheim-Krisko. Tomsen kom emellertid till Tyskland den 29.12.1953, och finnes det så-lunda hopp om att Bruggers utsaga om kontakten med Wallenberg 1954 icke är ihfluerad av detta missvisande spår, framför allt som Brugger först kom till Vladimir i maj 1954.

I ett handbrev till Dig den 25 oktober 1956 har jag

Ambassadören S. Allard,

W i e n .

redogjort för vad en viss Otto Schöggel för mig uppgivit i Zürich, vilket handbrev av Dig besvarats i särskild ordning den 28.10.56 jämte därefter insända utförliga rapporter. Brugger har ävenledes uppgivit, att han icke känner till Schöggel.

Vad som nu Brugger säger, ställer delvis Schöggels utsaga i en annan dager, vilket måhända kan påkalla ytterligare samtal med denne.

Det är givet, att vi nu måste göra allt för att kartlägga de närmare omständigheterna om Bruggers kontakt med Wallenberg. Såsom framgår av Leiflands PM anses denne numera tillförlitlig, och mitt ärende idag är endast en fråga om Du hos brittiska och amerikanska vederbörande kan erfara någonting om vad dessa har att säga om Bruggers person, tillförlitlighet och insatser i deras tjänst. Dessutom vore det angeläget om beskickningen kunde erfara Schöggels nuvarande adress, därest vi skulle bedöma det nödvändigt att åter ha ett samtal med denne, vilket som framgår av ovanstående väl förefaller sannolikt.

Gunnar Lorentzon

Strängt förtroligt.

Utdrag.

P.M.

angående samtal den 8 november 1958 med Otto Schöggel.

.....

Han /Schöggel/ hade aldrig hört namnet Tomsen och syntes draga slutsatsen, att detta vore engelskt. Då Lorentzon senare framhöll, att den svensk han sammanträffat med kanske varit Tomsen, genmälde Schöggel, att han icke känt till det namnet utan trott att svensken hette Wallenstein.

.....

Inledningsvis torde kunna konstateras av Schöggels båda redogörelser för sammanträffandet med den sjuke svensken i Vladimir, corpus II - därest uppgiften överhuvudtaget har verklighetsunderlag - att denne med hänsyn till tidsfaktorn omöjligt kan vara identisk med Tomsen. (Tomsen, alias Grosheim-Krisko, överfördes nämligen i juni 1953 från Vladimir till Tapiaw, varifrån han i december samma år via Friedland hem-sändes till Tyskland.)

.....

f. Schöggels uppgifter, att han aldrig hört namnet Tomsen och hans spontana reflektion, att namnet låter engelskt, styrker vad som ovan sagts om att svensken icke kan vara Tomsen. Samtalsledarna fick intryck att Schöggel vid detta tillfälle var fullt uppriktig.

.....

Grosheim-Krisko, alias Tomsen, lämnade Vladimir 19.6.1953, överfördes till Tapiu, varifrån han via Friedland i december 1953 hemsändes till Tyskland. G.-K. uppsökte 14.1.54 beskickningen i Bonn.

Turyn vistades i Vladimir jan.-okt.1953 och mars 1954-okt.1955. I mars 1953 hade T.kontakt i sjukhuset i Vladimir med Tomsen, vilken uppgivit sig vara svårt sjuk. (Turyn hade sannolikt berättat därom för medfångar och kamrater, evt.däribland Schögg1). Turyn hördes den 30.okt.1956 genom beskickningen i Wien.

Uibel meddelade i skrivelse 16.7.1955 att han haft kontakt med Tomsen i fängelsesjukhuset i Vladimir i mars 1953.

.....

P.M.

Över samtal med Emil Brugger den 24 november 1958 i Bern.

.....

Då samtalet fortsattes och Brugger utfrågades om vad Uibel och Turyn berättat för honom om deras sammanträffande med en svensk diplomat, konstaterade Brugger med en viss häftighet, att dessa båda personer vore "grosse Spitzel" och det var allmänt bekant, att båda gingo ryssarnas brenden. Brugger berättade sålunda, att han ungefär 14 dagar före frigivningen av den politiske officeren i Vladimir-fängelset, major Krott, erfarit, att Uibel klagat över Brugger inför fängelseledningen. Turyn hade varit så avskydd av sina medfångar, att dessa "dömt honom till döden".

På en fråga, om Brugger kände till en person vid namn Tomsen eller en vid namn Grossheim-Krisko, svarade Brugger uppenbarligen utan att behöva medvetet ljuga att han icke kände till dessa personer.

Härefter företeddes för Brugger Uibels brev till beskickningen i Bonn angående sin samvaro 1953 med "den svenske diplomaten Tomsen". Brugger läste brevet med en viss, ehuru behärskad sinnesrörelse, men fattade tydligen icke helt sammanhanget.

Härefter underrättades Brugger om vem Tomsen var och att denne uppgivit sig vara svensk diplomat. Härvid kom Brugger tydligen ändock icke att inse risken för att han förväxlat Wallenberg med Tomsen. "Der Mann das ist ja derselbe. Das ist der Wallenberg".

.....

(Bruggers absolut fasta ståndpunkt i frågan om tidsangivelsen synes icke endast vara bunden till det faktum att han skriftligen låst sig för en tidpunkt utan snarare vara betingad av en övertygelse härutinnan. Han höll det även för uteslutet, att det vore två personer som uppgivit sig vara svenska diplomater i Vladimir. Ett faktum, som styrker Bruggers upp-

gifter, är att han vid samtliga tillfällen som han tillfrågats, uppgivit, att han kom till Vladimir första gången först den 22 maj 1954.

Stockholm den 26 november 1958.

Leifland/AVS

Grossheim - Niska

2.12.58

CHIFFER

sjöborgsutredningen

P

2

Eu¹

Svensk

B o n n

Då vi avser låta Leifland/^{inom kort/}höra Mulle och Grossheim-
Krisko i Wallenberg-ärendet, tacksamma uppgift dessas
nuvarande adresser.

Cabinet

Grossheim-Krisko
8/12

Utdrag ur chiffterelegram från
beskickningen i Bonn, inkommet
utrikesdepartementet den 8.12.58

Nr. 27 Edert chiffer 38

Secundo. Grossheim-Kriskos nuvarande adress
är Hagedornstrasse 7, Hamburg 13 bei Heinze-
mann.

Jödahl

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal med H. Grosheim-Krisko på generalkonsulatet i Hamburg den 17 december 1958.

Grosheim-Krisko berättade inledningsvis, att han icke haft någon kontakt med familjen Wallenberg eller med Philipp sedan han från denne mottagit ett brev den 18 juli 1954, i vilket han beskylldes för att ha sökt mot fru von Dardels önskan behålla ett till låns erhållet armbandsur. Grosheim-Krisko hade sänt en avskrift av brevet till tyska utrikesministeriet, enär han ansåg, att brevet innehållit "otäcka hotelser" mot honom. Om han hade fått ett liknande brev i dag, skulle han ha reagerat mycket skarpare, eventuellt genom att stämma Philipp för ärekränkning, men på sommaren 1954 hade han fortfarande varit så deprimerad efter sin vistelse i Sovjetunionen, att han inte besvarat brevet. I en bok, som han planerade att skriva om sin ryska fångenskap, skulle han emellertid ta upp "Philipps Verleumdung" och ge denne svar på tal.

Grosheim-Krisko sade sig ofta ha funderat över varför Philipp uppträtt så obalanserat och hatiskt mot honom och skrivit ett så oförskämt brev. Vid en middag hos fru von Dardel i februari 1954 hade Grosheim-Krisko sagt, att - såvitt han förstode - den enda utvägen att få Raoul Wallenberg hem vore att fru von Dardel personligen reste till Moskva och bad, att han skulle släppas fri. Philipp hade då brusat upp och hätskt frågat Grosheim-Krisko, hur han kunde framställa ett sådant förslag. Grosheim-Krisko kunde icke förstå, sade han nu, hur Philipp hade kunnat ta illa upp att ett sådant förslag hade framställts, och detta i bästa avsikt "av en man som under drygt nio år vistats i ryska fängelser och där fått en god inblick i den ryska mentaliteten".

Grosheim-Krisko berättade därefter en del om sin

vistelse i Budapest. Han uppgav bl.a. att han för en tid sedan sammanträffat med den officer i ungerska inrikesministeriet, Batisfalvy, som förmedlat hans anställning vid svenska beskickningen. Batisfalvy, som nu vore bosatt i Sydamerika, hade därvid uppgivit att det ungerska inrikesministeriet haft indicier på att en man vid namn Kugler, som var anställd vid svenska beskickningen i Budapest för att göra press- och radioöversikter, hade varit i tysk tjänst. Grosheim-Krisko knöt härtill den reflektionen att, om detta kommit till ryssarnas kännedom, skulle de här i ha sett ytterligare ett bevis på att svenska Budapest-beskickningen samarbetade med tyskarna.

Grosheim-Krisko insköt nu helt spontant: "Ja, den Wallenberg, warum such man ihn nicht in Wladimir?" Han hänvisade till att han redan vid sitt besök i Stockholm i februari 1954 sagt Jarring, att han vore övertygad om att Wallenberg, därest han befunne sig i livet, vore inspärrad i Vladimir-fängelset. Då jag frågade honom, om han ville närmare redogöra för sin egen vistelse i Vladimir-fängelset, svarade han att han icke vore säker på om han nu kunde erinra sig så många detaljer härom. Omedelbart efter återkomsten från Ryssland hade han ju lämnat en utförlig skriftlig redogörelse till departementet, och då hade han haft vistelsen i Sovjetunionen i friskt minne. Sedan dess hade nästan fem år gått och mycket hade hänt, som kommit minnesbilderna att blekna. Han ville därför gärna göra en reservation för exaktheten i de uppgifter som han idag lämnade.

Grosheim-Krisko hade anlänt till Vladimir i mars 1952 och lämnat fängelset den 19 juni 1953. Vid sin ankomst hade han införts i en hörncell i andra våningen i Corpus II, och där hade han sedan vistats ända till några dagar före frigivningen, då han i en annan cell i Corpus III sammanförts med 25 tyskar, som alla skulle få återvända till hemlandet. Då jag frågade honom, vilket nummer hörncellen i Corpus II hade, svarade han att han hade ett svagt minne av att den var nummer 81.

Under första tiden - Grosheim-Krisko minns ej hur länge - hade han delat denna cell med den i hans uppteckning från år 1954 nämnde tyske officeren Heinz Schumacher. Ungefär tre månader efter ankomsten hade en ungrare vid namn Szokacz intagit Schumachers plats och med denne Szokacz hade han sedan delat cell intill den tidpunkt, då han sammanförts med de tyska repatrianderna på sommaren 1953.

På en fråga om han kunde erinra sig fångarna i granncellerna, svarade Grosheim-Krisko, att han erinrade sig, att han haft knack-

ningsförbindelser med systemen till Stalins första fru; denna vistades en tid i cellen rakt ovanför hans egen. I granncellen i andra våningen hade till stor del ryska medborgare varit inspärrade, men Grosheim-Krisko kunde icke längre erinra sig några namn. Han betonade i detta sammanhang, att det i Vladimir varit svårt att ha några knackningsförbindelser till följd av den starka kontrollen från vakternas sida och att därför fångarna i Vladimir-fängelset inte kunnat skaffa sig samma kännedom om sina medfångar som fallet varit i exempelvis Lefortovskaja. Grosheim-Krisko hade knackat på tyska och ryska, däremot icke på engelska eller franska, vilka två språk han också talar.

Då jag frågade honom vad han brukade kalla sig under dessa knackningsförbindelser, svarade han att han nog oftast presenterade sig som "Thomsen från svenska beskickningen i Budapest". (Som framgår av Grosheim-Kriskos uppteckning från 1954 uppträdde han fram till hösten 1951 som Thomsen gentemot de ryska myndigheterna; även senare hade han vid umgänget med medfångarna kallat sig själv och av dessa kallats Thomsen.)

Grosheim-Krisko kan icke längre erinra sig, att han någonsin under sina knackningsförbindelser i Vladimir-fängelset själv nämnt Wallenbergs namn eller att han hört någon annan fånge knacka om denne.

Under sin vistelse i Vladimir var Grosheim-Krisko, såvitt han nu kan erinra sig, icke svårt sjuk vid något tillfälle. Han kunde därför icke tro, att han skulle ha knackat till andra fångar, att han vore allvarligt sjuk.

Då jag frågade om Grosheim-Krisko kände till Uibel, svarade han, att så bestämt icke var fallet. Då jag berättade att Uibel skrivit ett brev till svenska beskickningen i Wien och därifrån uppgivit, att han i Vladimir haft kontakt med Grosheim-Krisko, skakade denne på huvudet och sade: "Vissa personer ha verkligen gott minne. Jag kan i varje fall inte erinra mig någon Uibel, men mina minnesbilder börjar ju att bli en smula suddiga." Ej heller sade sig Grosheim-Krisko ha något som helst minne av Turyn.

Att Langfelder skulle ha vistats i Vladimir hade Grosheim-Krisko aldrig hört talas om. Någon person med namnet Schulgin kände han icke till.

Stockholm den 18 december 1958.

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal med H. Grosheim-Krisko på generalkonsulatet i Hamburg den 17 december 1958.

Grosheim-Krisko berättade inledningsvis, att han icke haft någon kontakt med familjen Wallenberg eller med Philipp sedan han från denne mottagit ett brev den 18 juli 1954, i vilket han beskylldes för att ha sökt mot fru von Dardels önskan behålla ett till låns erhållet armbandsur. Grosheim-Krisko hade sänt en avskrift av brevet till tyska utrikesministeriet, enär han ansåg, att brevet innehållit "otäcka hotelser" mot honom. Om han hade fått ett liknande brev i dag, skulle han ha reagerat mycket skarpare, eventuellt genom att stämma Philipp för ärekränkning, men på sommaren 1954 hade han fortfarande varit så deprimerad efter sin vistelse i Sovjetunionen, att han inte besvarat brevet. I en bok, som han planerade att skriva om sin ryska fångenskap, skulle han emellertid ta upp "Philipps Verleumdung" och ge denne svar på tal.

Grosheim-Krisko sade sig ofta ha funderat över varför Philipp uppträtt så obalanserat och hatiskt mot honom och skrivit ett så oförskämt brev. Vid en middag hos fru von Dardel i februari 1954 hade Grosheim-Krisko sagt, att - såvitt han förstode - den enda utvägen att få Raoul Wallenberg hem vore att fru von Dardel personligen reste till Moskva och bad, att han skulle släppas fri. Philipp hade då brusat upp och hätskt frågat Grosheim-Krisko, hur han kunde framställa ett sådant förslag. Grosheim-Krisko kunde icke förstå, sade han nu, hur Philipp hade kunnat ta illa upp att ett sådant förslag hade framställts, och detta i bästa avsikt "av en man som under drygt nio år vistats i ryska fängelser och där fått en god inblick i den ryska mentaliteten".

Grosheim-Krisko berättade därefter en del om sin

vistelse i Budapest. Han uppgav bl.a. att han för en tid sedan sammanträffat med den officer i ungerska inrikesministeriet, Batisfalvy, som förmedlat hans anställning vid svenska beskickningen. Batisfalvy, som nu vore bosatt i Sydamerika, hade därvid uppgivit att det ungerska inrikesministeriet haft indicier på att en man vid namn Kugler, som var anställd vid svenska beskickningen i Budapest för att göra press- och radioöversikter, hade varit i tysk tjänst. Grosheim-Krisko knöt härtill den reflektionen att, om detta kommit till ryssarnas kännedom, skulle de häri ha sett ytterligare ett bevis på att svenska Budapest-beskickningen samarbetade med tyskarna.

Grosheim-Krisko insköt nu helt spontant: "Ja, den Wallenberg, warum such man ihn nicht in Wladimir?" Han hänvisade till att han redan vid sitt besök i Stockholm i februari 1954 sagt Jarring, att han vore övertygad om att Wallenberg, därest han befunno sig i livet, vore inspärriad i Vladimir-fängelset. Då jag frågade honom, om han ville närmare redogöra för sin egen vistelse i Vladimir-fängelset, svarade han att han icke vore säker på om han nu kunde erinra sig så många detaljer härom. Omedelbart efter återkomsten från Ryssland hade han ju lämnat en utförlig skriftlig redogörelse till departementet, och då hade han haft vistelsen i Sovjetunionen i friskt minne. Sedan dess hade nästan fem år gått och mycket hade hänt, som kommit minnesbilderna att blekna. Han ville därför gärna göra en reservation för exaktheten i de uppgifter som han idag lämnade.

Grosheim-Krisko hade anlänt till Vladimir i mars 1952 och lämnat fängelset den 19 juni 1953. Vid sin ankomst hade han införts i en hörncell i andra våningen i Corpus II, och där hade han sedan vistats ända till några dagar före frigivningen, då han i en annan cell i Corpus III sammanförts med 25 tyskar, som alla skulle få återvända till hemlandet. Då jag frågade honom, vilket nummer hörncellen i Corpus II hade, svarade han att han hade ett svagt minne av att den var nummer 81.

Under första tiden - Grosheim-Krisko minns ej hur länge - hade han delat denna cell med den i hans uppteckning från år 1954 nämnde tyske officeren Heinz Schumacher. Ungefär tre månader efter ankomsten hade en ungrare vid namn Szokacz intagit Schumachers plats och med denne Szokacz hade han sedan delat cell intill den tidpunkt, då han sammanförts med de tyska repatrianderna på sommaren 1953.

På en fråga om han kunde erinra sig fångarna i granncellerna, svarade Grosheim-Krisko, att han erinrade sig, att han haft knack-

ningsförbindelser med systemen till Stalins första fru; denna vistades en tid i cellen rakt ovanför hans egen. I granncellen i andra våningen hade till stor del ryska medborgare varit inspärrade, men Grosheim-Krisko kunde icke längre erinra sig några namn. Han betonade i detta sammanhang, att det i Vladimir varit svårt att ha några knackningsförbindelser till följd av den starka kontrollen från vakternas sida och att därför fångarna i Vladimir-fängelset inte kunnat skaffa sig samma kännedom om sina medfångar som fallet varit i exempelvis Lefortovskaja. Grosheim-Krisko hade knackat på tyska och ryska, däremot icke på engelska eller franska, vilka två språk han också talar.

Då jag frågade honom vad han brukade kalla sig under dessa knackningsförbindelser, svarade han att han nog oftast presenterade sig som "Thomsen från svenska beskickningen i Budapest". (Som framgår av Grosheim-Kriskos uppteckning från 1954 uppträdde han fram till hösten 1951 som Thomsen gentemot de ryska myndigheterna; även senare hade han vid umgänget med medfångarna kallat sig själv och av dessa kallats Thomsen.)

Grosheim-Krisko kan icke längre erinra sig, att han någonsin under sina knackningsförbindelser i Vladimir-fängelset själv nämnt Wallenbergs namn eller att han hört någon annan fånge knacka om denne.

Under sin vistelse i Vladimir var Grosheim-Krisko, såvitt han nu kan erinra sig, icke svårt sjuk vid något tillfälle. Han kunde därför icke tro, att han skulle ha knackat till andra fångar, att han vore allvarligt sjuk.

Då jag frågade om Grosheim-Krisko kände till Uibel, svarade han, att så bestämt icke var fallet. Då jag berättade att Uibel skrivit ett brev till svenska beskickningen i Wien och därpå uppgivit, att han i Vladimir haft kontakt med Grosheim-Krisko, skakade denne på huvudet och sade: "Vissa personer ha verkligen gott minne. Jag kan i varje fall inte erinra mig någon Uibel, men mina minnesbilder börjar ju att bli en smula suddiga." Ej heller sade sig Grosheim-Krisko ha något som helst minne av Turyn.

Att Langfelder skulle ha vistats i Vladimir hade Grosheim-Krisko aldrig hört talas om. Någon person med namnet Schulgin kände han icke till.

Stockholm den 18 december 1958.

Utdrag

Grosheim - Krisko
Strängt förtroligt.

P.M.

över samtal med Lucien Gouazé den 13.12.58.

Om några av sina medfångar i Vladimir-fängelset uppgav Gouazé följande.

Langfelder hade han aldrig hört talas om, liksom ej heller Schöggl och Thomsen, alias Grosheim-Krisko.

Posch ville han varna för, under det att Schandl och - fastän kanske i mindre grad - Maximoff hade varit trovärdiga personer.

Stockholm den 20.12.1958.

/u/L.Leifland

Utdrag.

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal med Horst Theodor Mülle den 15
december 1958.

Mülle uppgav att han hört talas om att den tyske fält
marskalken von Kleist varit inspärrad i Vladimir-
sjukhuset, men erinrade sig att von Kleist hade avlidit
i Vladimir redan före hans ankomst dit. Schöggl hade
Mülle aldrig hört talas om, liksom ej heller Grossheim-
Krisko. Höchli var honom däremot bekant som en
"Hochstapler och Spitzel".

Stockholm den 20 december 1958.

/u/Leif Leifland

(Originalst utlänat av i Dardel
av H. Lundberg maj 1959)

Grosheim - Kirsch

Avskrift av avskrift.

Bern, den 4. Februar 1959

Emil B r u g g e r
Burgerspital
B e r n (Schweiz)

AII/Fl/RK - D1/Lo-

Rekommandiert

Frau Maj von Dardel
D j u r s h o l m 1
Auravägen 25

Sehr geehrte Frau von Dardel,

Entschuldigen Sie, dass ich Ihnen erst heute antworte auf das Schreiben vom 10. Januar 1959, das mir Fürsprecher Rudolf Philipp, Grevtureg.8B, Stockholm, in Ihrem Auftrag geschrieben hat. Meine ärztliche Behandlung und die Beanspruchung von verschiedenster Seite haben mich so sehr in Anspruch genommen, dass ich Ihnen nicht sofort antworten konnte.

Vorerst wiederhole ich, dass ich natürlich gerne bereit bin, alles zu tun, um R.Wallenberg, der sich möglicherweise noch immer in der Sowjetunion befindet, zu retten.

Ich beziehe mich auf das oben erwähnte Schreiben von Fürsprecher R. Philipp und den Brief von Guy von Dardel, Troinex/Genève, v.29.1.59. Ich will nicht wiederholen, was ich im Brief v.7.1.59 bereits ausführlich dargelegt habe. Ich will folgende Feststellungen und Präzisierungen anbringen:

Beim zweiten Gespräch, das ich in Bern im Bundeshaus in Anwesenheit eines Inspektors der schweizerischen Bundespolizei mit den beiden Vertretern des schwedischen Aussenministeriums hatte, habe ich nie und nimmer etwas von meinen Aussagen, die im Berner Tagblatt publiziert worden sind, annulliert oder zurückgezogen. Meine Ausführungen im BERNER TAGBLATT über den Fall R.Wallenberg entsprechen der vollen Wahrheit und davon nehme ich auch heute keineswegs etwas zurück.

Es ist also ganz und gar falsch, wenn Hr Guy von Dardel in seinem Brief v.29.1.59 behauptet oder vom Schwedischen Aussenministerium wissen will, ich habe eine Angabe im Artikel vom 22.November 1958 im BERNER TAGBLATT zurückgenommen. Diese Angabe betrifft die Tatsache, dass ich von R.Wallenberg den Auftrag erhielt, mich mit den schwedischen Behörden in Verbindung zu setzen, wenn ich frei werde. Ich persönlich habe natürlich Wallenberg nie persönlich gekannt, hatte aber mit ihm Morseverbindungen durch die Zellenwand anfangs August 1954 im zweiten Block in Wladimir (Spital- und Isolierungszellen), was ich hiermit ausdrücklich bestätige.

Den beiden Vertretern des schwed. Aussenministeriums habe ich beim zweiten Gespräch in Bern erklärt, dass der Fall Wallenberg auch aufge-
rollt werden muss, selbst wenn Wallenberg seither gestorben sein sollte.

Ein weiterer Punkt muss ebenfalls klargestellt werden. Es sei wiederholt: ich habe nie einen Mitgefangenen namens Tomsen alias Grosheim gekannt oder mit ihm irgendeine Beziehung gehabt.

Ich möchte Ihnen noch den Hinweis geben, für den Fall, dass R.Wallenberg noch am Leben ist. In der Sowjetunion werden diejenigen politischen Gefangenen, die man auf immer insgeheim in die Versenkung bringen will, in das Gefängnis von Tabulsk (Ural) befördert.

Mit diesen Angaben hoffe ich, Ihnen wunschgemäss dienen zu können. Es

ist ebenfalls mein sehnlichster Wunsch, dass dem Fall Wallenberg doch noch ein Erfolg beschieden sein wird.
In diesem Sinne begrüsse ich Sie, sehr geehrte Frau von Dardel, mit vorzüglicher Hochachtung

gezeichnet Emil Brugger m.p.

Kopie geht zur Kenntnisnahme an
Herrn Guy von Dardel, Chemin Lullin,
Troinex/Genève

BEGLAUBIGUNG

Die Unterzeichneten bestätigen hiemit, dass Hr Emil Brugger den vorstehenden Brief in allen Teilen als wahrheitsgetreu bestätigt und unterzeichnet hat.

Bern, den 4. Februar 1959

gezeichnet Robadey B.m.p.
Redaktor Bernard Robadey,
Haslerstr. 4, BERN

Auderset m.p.
Redaktor B.-R. Auderset
Hodlerstr. 16, BERN

Wortgetreu abgeschrieben am 6.1.1959, Stockholm Ö

/u/Rudolph Philipp